

Diagnoza potrzeb oświatowych przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji dydaktycznych i wychowawczych nauczycieli przedszkoli

Raport

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Człowiek – najlepsza inwestycja

Projekt „Praktyka na miarę szyta. Program praktyk pedagogicznych podnoszących jakość kształcenia w zawodzie nauczyciela” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 3.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Diagnoza potrzeb oświatowych przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji dydaktycznych i wychowawczych nauczycieli przedszkoli

Raport

Opracowany w ramach projektu:
*Praktyka na miarę szyta. Program praktyk
pedagogicznych podnoszących jakość kształcenia
w zawodzie nauczyciela*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Człowiek – najlepsza inwestycja

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2. Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe).

**Raport opracowany przez
Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o.**

ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, lok. 4 A, 90–248 Łódź
tel.: (42) 633 17 19, faks: (42) 209 36 85

Raport opracował zespół w składzie:

dr Michał Mackiewicz
Bartosz Kowalczyk
Krzysztof Kwaśniewski
Marta Stanios
Agnieszka Szkudlarek

Redakcja językowa:

Katarzyna Goszczyńska-Jurgielanec

Skład:

Katarzyna Banacińska

Projekt okładki:

Bartosz Jachnik

ISBN 978-83-63120-35-1

Druk:

Drukarnia Cyfrowa i Wydawnictwo „Piktor”
ul. Tomaszowska 27, 93–231 Łódź
tel.: (42) 659 71 78, faks: (42) 617 03 07
www.piktor.pl

■ SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	7
Uwarunkowania prawno-organizacyjne i finansowe funkcjonowania placówek wychowania przedszkolnego	11
Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	13
Typy placówek wychowania przedszkolnego.....	18
Kompetencje i kwalifikacje nauczycieli w przedszkolach	25
Problem praktyk pedagogicznych w opinii dyrektorek/dyrektorów i nauczycielek/nauczycieli przedszkoli – analiza wyników sesji fokusowych...	39
Przygotowanie praktykantów do pracy w zawodzie w ocenie nauczycieli-opiekunów praktyk – wyniki badań kwestionariuszowych	45
Uwarunkowania społeczno-gospodarcze – prognozy sytuacji na rynku edukacyjnym	54
Metodologia prognoz i analiz statystycznych.....	56
Województwo łódzkie.....	58
Powiat łódzki wschodni	60

Powiat pabianicki.....	63
Powiat zgierski.....	65
Powiat brzeziński.....	68
Powiat miasta Łodzi.....	70
Powiat bełchatowski.....	73
Powiat opoczyński.....	75
Powiat piotrkowski.....	78
Powiat radomszczański.....	81
Powiat tomaszowski.....	83
Powiat miasta Piotrkowa Trybunalskiego.....	86
Powiat łaski.....	88
Powiat pajęczański.....	91
Powiat poddębicki.....	93
Powiat sieradzki.....	96
Powiat wieluński.....	98
Powiat wieruszowski.....	101
Powiat zduńskowolski.....	104
Powiat kutnowski.....	106
Powiat łęczycki.....	109
Powiat łowicki.....	112
Powiat rawski.....	115
Powiat skierniewicki.....	118
Powiat miasta Skierniewice.....	121
Podsumowanie.....	124
Bibliografia.....	126

■ WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie stanowi jeden z etapów projektu *Praktyka na miarę sztyta. Program praktyk pedagogicznych podnoszących jakość kształcenia w zawodzie nauczyciela*. Przedmiotem raportu jest analiza bieżącej sytuacji związanej ze społecznymi, a także gospodarczymi aspektami funkcjonowania obecnych rozwiązań w zakresie wychowania przedszkolnego, jak również określenie przewidywanych zmian w tym zakresie. Celem badań realizowanych w ramach raportu jest diagnoza zakresu i charakteru zmian zachodzących w obszarze edukacji przedszkolnej, niezbędna do efektywnego i adekwatnego dopasowania systemu kształcenia praktycznego studentek i studentów kierunków pedagogicznych do zmieniających się realiów polskiej oświaty. Zgromadzona w ten sposób wiedza i wyciągnięte wnioski staną się merytoryczną podstawą przygotowania programu praktyk pedagogicznych, dopasowanego do potrzeb studentek i studentów edukacji przedszkolnej lub specjalności pokrewnych, które uprawniają do pracy w placówkach wychowania przedszkolnego.

Diagnoza opiera się m.in. na analizie danych zastanych pochodzących ze źródeł statystyki publicznej. Część analityczna raportu koncentruje się także na stworzeniu kontekstu teoretycznego na podstawie analizy istniejących uwarunkowań formalno-instytucjonalnych, podstawy programowej w zakresie edukacji przedszkolnej, programów praktyk pedagogicznych. Dodatkowo, szczegółowej analizie zostały poddane wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu:

- wyniki badania fokusowego przeprowadzonego z udziałem dyrektorek/dyrektorów oraz wicedyrektorek/wicedyrektorów szkół i przedszkoli w województwie łódzkim, na podstawie

kórych zostały określone potrzeby placówek wychowania przedszkolnego w województwie łódzkim jako pracodawców, zidentyfikowano przyczyny nieefektywności niektórych dotychczas podejmowanych inicjatyw z zakresu praktyk pedagogicznych oraz przedstawiono oczekiwania placówek przedszkolnych jako partnerów wyższych uczelni w zakresie praktycznego przygotowania nauczycieli¹;

- wyniki badania kwestionariuszowego przeprowadzonego wśród studentek i studentów specjalizacji nauczycielskiej na uczelniach pedagogicznych oraz nauczycieli – opiekunów praktyk dotyczące oceny istniejących programów praktyk pedagogicznych oraz pożądanych kierunków zmian w tym zakresie.

Pierwsza część opracowania skupia się na stworzeniu kontekstu teoretycznego oraz przedstawieniu ram instytucjonalnych badanego zagadnienia. Na tym etapie dominującą metodą badawczą stanowi analiza *desk-research*, która opiera się na studiach literaturowych publikacji teoretycznych oraz dokumentów. Wprowadzenie analiz w określony nurt teoretyczny i otoczenie formalne jest niezwykle istotne z punktu widzenia dalszej diagnozy potrzeb oświatowych placówek przedszkolnych. W ramach omawianej części opracowania przedstawiono diagnozę uwarunkowań prawno-instytucjonalnych oraz finansowych funkcjonowania przedszkoli, która pozwoliła na wyodrębnienie ważnych zmian, jakie zaszły w obszarze edukacji przedszkolnej w ostatnich latach. Uzupełnienie powyższych rozważań stanowi analiza społeczno-gospodarczych aspektów funkcjonowania obecnych rozwiązań w zakresie kształtowania kompetencji dydaktycznych i wychowawczych nauczycieli przedszkoli. Takie podejście pozwoli na określenie stopnia dopasowania programów praktyk pedagogicznych do zmian zachodzących w systemie oświaty.

Druga część raportu koncentruje się na analizie wyników badania fokusowego w zakresie jakości przygotowania studentek i studentów uczelni pedagogicznych do podjęcia zadań nauczyciela-pedagoga w czasie

¹ Przyjmujemy, że w niniejszym tekście słowa: „nauczyciel”, „student”, „opiekun”, „absolwent” itp., jako oznaczenia zawodu, funkcji, statusu, odnoszą się zarówno do kobiet, jak i mężczyzn.

praktyk w przedszkolu, a w dalszej perspektywie – przygotowania do wykonywania tej pracy. Na podstawie wyżej wymienionego badania zostały określone potrzeby placówek przedszkolnych z województwa łódzkiego, uwzględniające zapotrzebowanie na absolwentki i absolwentów szkół pedagogicznych o określonych kompetencjach. Jednocześnie została podjęta próba identyfikacji nieefektywności dotychczas podejmowanych inicjatyw z zakresu prowadzonych praktyk pedagogicznych oraz zdefiniowania czynników wspierających i ograniczających możliwość efektywnego wdrażania proponowanych rozwiązań. W oparciu o rezultaty badania fokusowego wyodrębniono problemy po stronie praktykanta, opiekuna praktyki i uczelni macierzystej, które należałoby rozwiązać, by skutecznie rozwijać w czasie studiów i podczas praktyk pedagogicznych pożądane kompetencje dydaktyczne i wychowawcze.

Na część trzecią składa się analiza ilościowa, która ma na celu wykrycie związków między oczekiwaniami przedszkoli w zakresie zapotrzebowania na konkretne umiejętności i kwalifikacje absolwentek i absolwentów szkół pedagogicznych a kompetencjami osób uczestniczących w programach praktyk pedagogicznych – na podstawie wyników badania kwestionariuszowego. Za pomocą metod wnioskowania statystycznego możliwe jest określenie siły i kierunku powiązań między zmiennymi. Ostatni element niniejszego opracowania stanowi analiza uwarunkowań społecznych i gospodarczych, determinujących rozwój systemu edukacji przedszkolnej w województwie łódzkim. Wymienione wyżej uwarunkowania zostały zbadane pod kątem kierunków i intensywności ich zmian w perspektywie do 2025 roku, z uwzględnieniem specyfiki regionu łódzkiego. W zakresie uwarunkowań społecznych kluczowe znaczenie odgrywają procesy demograficzne, związane ze zmieniającą się liczbą dzieci w placówkach przedszkolnych. Warunkuje to wybór zmiennych poddanych analizie, do których zaliczono liczbę uczniów oraz etatów nauczycieli w przedszkolach. Efektem prac na tym etapie są prognozy przewidywanej liczby uczniów w placówkach edukacji przedszkolnej w województwie łódzkim, oparte na prognozach tendencji demograficznych. Elementem komplementarnym w stosunku do prognoz liczby uczniów jest wskazanie przyszłych kierunków zmian liczby nauczycieli w relacji na jednego ucznia. Analiza ta zapewni

kompleksowe podejście i pozwoli na identyfikację tendencji w obszarze kształtowania się potrzeb oświatowych placówek przedszkolnych.

W celu zweryfikowania wagi czynników ekonomicznych w kształtowaniu potrzeb przedszkoli niezbędna jest także analiza wydatków ponoszonych przez budżety jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie oraz ich udział w łącznych wydatkach budżetowych. Zbadane zostały trendy i dynamika zmian wymienionej kategorii wydatków w województwie łódzkim w horyzoncie do 2025 roku. Analiza sytuacji budżetowej jednostek przekłada się na określenie możliwości finansowania działalności w zakresie edukacji przedszkolnej, jak również wprowadzania innowacyjnych rozwiązań z zakresu praktyk pedagogicznych.

Analizy i prognozy zaprezentowane w części czwartej opracowania obejmują horyzont czasowy do 2025 roku, dzięki czemu umożliwiają długofalowe planowanie działań związanych z kształtowaniem się potrzeb oświatowych przedszkoli w województwie łódzkim. Prognozy zostały wykonane na poziomie województwa i powiatów, co determinuje duży stopień szczegółowości i umożliwia formułowanie wniosków o charakterze lokalnym.

■ **UWARUNKOWANIA PRAWNO- -ORGANIZACYJNE I FINANSOWE FUNKCJONOWANIA PLACÓWEK WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO**

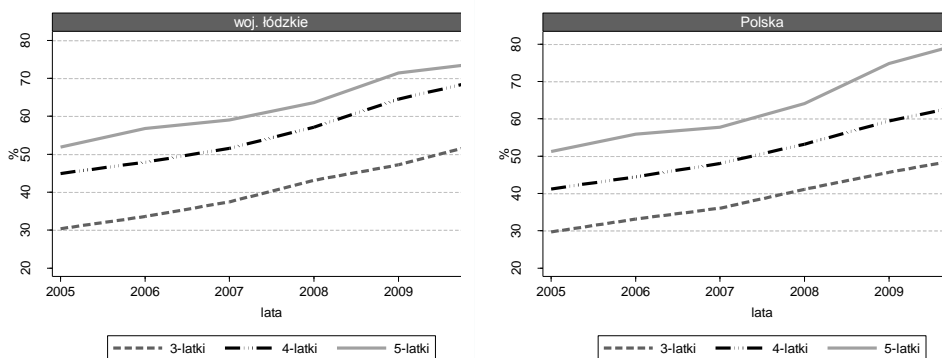
Wiek przedszkolny jest okresem, w którym w życiu każdego dziecka zachodzą istotne zmiany rozwojowe. To właśnie wtedy następuje rozkwit większości wrodzonych predyspozycji i z tego powodu należy zwrócić szczególną uwagę na odpowiednie stymulowanie rozwoju dziecka, dostosowanie działań edukacyjnych do jego możliwości oraz podjęcie kroków zapobiegających i niwelujących ewentualne trudności. W okresie edukacji przedszkolnej dziecko nabywa wiedzy i umiejętności, które nie tylko są niezbędne w dalszej nauce, ale również mogą warunkować prawidłowe funkcjonowanie w dorosłym życiu. Z tych właśnie powodów odpowiednie wychowanie w wieku przedszkolnym stanowi istotny element rozwoju każdego człowieka. Inwestowanie w edukację dzieci stwarza również możliwości mające na celu wyrównanie szans edukacyjnych.

W nawiązaniu do przedstawionych informacji, na szczeblu centralnym zostały podjęte odpowiednie kroki (m.in. Rozporządzenie MEN z dnia 31 sierpnia 2010 roku w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizacji tych form oraz sposobu ich działania – Dz. U. nr 161, poz. 1080), mające na celu podniesienie poziomu dostępności edukacji, m.in. w postaci upowszechnienia kształcenia przedszkolnego dzieci w wieku 3–5 lat oraz wprowadzenia obowiązkowego przygotowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 5 lat (od roku szkolnego 2011/2012). Podjęte działania przełożyły się na wzrost odsetka dzieci

uczestniczących w nauczaniu przedszkolnym² (por. rysunek 1.). Obecnie wychowaniem przedszkolnym w Polsce objętych jest:

- 49,8% trzylatków,
- 64,1% czterolatków,
- 81,0% pięciolatków³.

Rysunek 1. Dzieci 3–5-letnie w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005–2010 (odsetek 3, 4, 5-latków objętych wychowaniem przedszkolnym)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując sytuację w województwie łódzkim należy zwrócić uwagę na fakt, że stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w omawianym regionie jest relatywnie wyższy niż w całej Polsce (por. rysunek 1.). Jedyne w przypadku dzieci 5-letnich w ostatnich latach współczynnik ten kształtował się na poziomie nieznacznie niższym niż w Polsce (w 2010 roku 74,1% dzieci 5-letnich było objętych w województwie łódzkim wychowaniem przedszkolnym, a w Polsce było to 81% 5-latków). Należy przy tym zwrócić uwagę na dynamiczny wzrost odsetka 3–5-latków w wychowaniu przedszkolnym od 2005 do 2010 roku. O ile w 2005 roku łącznie 42,6% dzieci w omawianej grupie wiekowej uczęszczało do placówek przedszkolnych w województwie łódzkim

² *Upowszechnienie wychowania przedszkolnego*, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1955%3Aupowszechnianie-wychowania-przed-szkolnego-&catid=248%3Aprzedszkola-2011-dlaczego-warto&Itemid=318 [data dostępu pu: 04.08.2011].

³ Stan na 30 września 2010 r., GUS, BDL, www.stat.gov.pl, dane dotyczące wychowania przedszkolnego [data dostępu: 22.08.2011].

(w Polsce było to 41%), to w 2010 roku udział ten wyniósł już 65,4% (Polska – 64,6%).

Aby edukacja przedszkolna należycie spełniała swoją rolę, niezbędna jest obecność odpowiednich regulacji prawnych, które będą usprawniały i ujednolicały pracę placówek odpowiedzialnych za ten typ wychowania. Regulacje te dotyczą nie tylko zasad odnoszących się do ich dydaktycznej działalności, ale również kwestii organizacyjnych, statutowych oraz finansowych.

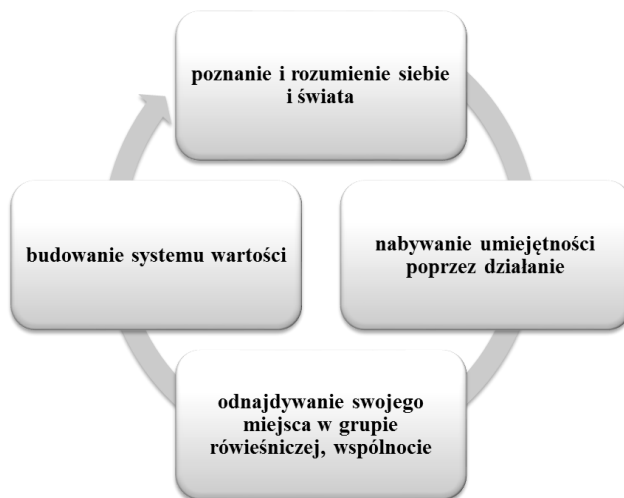
Na obecny kształt systemu edukacji istotny wpływ wywarła reforma oświaty, przeprowadzona w 1999 roku. Na mocy podjętych decyzji wprowadzono m.in. szkolnictwo gimnazjalne i poszerzono formy kształcenia ponadgimnazjalnego. W wyniku tych zmian skrócony został również okres nauki w szkole podstawowej – z 8 do 6 lat. Zmiany te miały swój udział w modyfikacji edukacji przedszkolnej, a bezpośredni wpływ na sposób funkcjonowania wychowania przedszkolnego miała także ustawa o samorządzie terytorialnym z 1990 roku, na mocy której przedszkola państwowe zostały przekazane w ręce gmin.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

Kwestia wychowania przedszkolnego regulowana jest przez przepisy Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 roku (Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami). Obowiązująca podstawa programowa określa fundamentalne cele wychowania przedszkolnego, które sprowadzają się do wspierania rozwoju i wczesnej edukacji dzieci w okresie od trzeciego roku życia (w szczególnych przypadkach po ukończeniu 2,5 lat) do momentu zapoczątkowania kształcenia w pierwszej klasie szkoły podstawowej. Nowelizacja Ustawy o systemie oświaty, przeprowadzona w styczniu 2009 roku, zakłada m.in. obniżenie wieku szkolnego. Od 1 września 2009 roku do pierwszych klas szkół podstawowych mogą trafić dzieci w wieku sześciu lat (od 1 września 2012 roku stanie się to ich obowiązkiem). Obniżenie obowiązkowego wieku szkolnego skutkuje również zobligowaniem pięciolatków do odbycia przygotowania przedszkolnego, realizowanego w przedszkolu, szkole podsta-

wowej z oddziałem przedszkolnym bądź w innej formie wychowania przedszkolnego (publicznej lub niepublicznej) od roku 2011. Do głównych celów edukacji na tym etapie rozwojowym można zaliczyć przede wszystkim wspieranie i nadanie odpowiedniego kierunku rozwojowi dziecka, który będzie korelował z jego wrodzonymi predyspozycjami. Obowiązująca podstawa programowa dotyczy wszystkich placówek wychowania przedszkolnego (niezależnie od ich struktury organizacyjnej) i w precyzyjny sposób nakreśla obszary edukacyjne, w obrębie których nauczyciel/-ka realizuje powierzone zadania. Określenie fundamentalnych zadań i celów wychowania przedszkolnego pozwala zapewnić wychowankom właściwy zakres edukacji – niezależnie od miejsca zamieszkania czy struktury placówki.

Rysunek 2. Obszary edukacyjne w ramach których nauczyciele realizują cele wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1960%3Apodstawa%3Aprogramowa&catid=250%3Aprzed%3Aszkola-2011-tradycyjne-przedszkola&Itemid=319[data dostępu: 03.08.2011].

Wspomniana podstawa programowa odnosi się do określonych funkcji opiekuńczo-wychowawczo-kształcących, pełnionych przez instytucje trudniące się edukacją przedszkolną. Ich rola sprowadza się przede wszystkim do stworzenia warunków, które będą sprzyjały nauce i zaba-

wie dostosowanej do potrzeb rozwojowych dzieci. Szczegółowe cele wychowania przedszkolnego skupiają się na⁴:

- wspieraniu dzieci w zakresie rozwijania umiejętności i kreowaniu czynności intelektualnych niezbędnych w życiu codziennym i znajdujących zastosowanie w toku dalszego kształcenia;
- konstruowaniu systemu wartości dzieci z uwzględnieniem rozróżniania zła od dobra;
- wspieraniu rozwoju odporności emocjonalnej, która znajduje swoje zastosowanie w przypadku konieczności sprostanania nowym bądź trudnym sytuacjom, jak również minimalizowania skutków porażek i stresu;
- przyczynieniu się do lepszego funkcjonowania dzieci w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi poprzez rozwój umiejętności społecznych;
- aranżowaniu okoliczności wpływających pozytywnie zarówno na edukację podopiecznych o zróżnicowanym poziomie rozwoju fizycznego i intelektualnego, jak i na zgodną i wspólną zabawę;
- inspirowaniu do aktywnego udziału w organizowanych grach i zabawach sportowych w trosce o zdrowie i sprawność fizyczną dzieci;
- kształtowaniu wiedzy dzieci dotyczącej kwestii przyrodniczych, społecznych i technicznych;
- rozwijaniu kompetencji z zakresu zrozumiałego i klarownego formułowania wypowiedzi ustnych;
- uzmysłowieniu istnienia wartości o charakterze estetycznym;
- rozwijaniu zdolności wyrażania swoich emocji i potrzeb poprzez plastykę, muzykę oraz formy teatralne;

⁴ Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego. Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. (Dz. U. z 15 stycznia 2009 r. nr 4, poz. 17).

- kształtowaniu poczucia patriotyzmu i przynależności społecznej rozpatrywanej w kategoriach rodziny, rówieśników, narodu;
- zwiększeniu szans edukacyjnych poprzez wspieranie rozwoju aktywności, ciekawości i samodzielności;
- rozwijaniu kompetencji istotnych w toku dalszej edukacji szkolnej.

Celem realizowanym w okresie edukacji przedszkolnej jest nie tylko powyższy zestaw zadań związanych z rozwojem określonych kompetencji dziecka, ale również szereg obowiązków doradczo-wspierających względem rodziców. Ta rola sprowadza się do wspólnego określania kierunków, w których ma podążać edukacja przedszkolna dziecka oraz informowania rodziców / opiekunów prawnych o poczynionych postępach. Istotną rolę pełni również diagnoza gotowości szkolnej dzieci, która powinna mieć miejsce wraz z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie edukacji dziecka w pierwszej klasie szkoły podstawowej. Diagnoza ta, przesunięta z poradni psychologiczno-pedagogicznych jako zadanie systemowe przede wszystkim do placówek przedszkolnych w zakres kompetencji i obowiązków nauczycieli przedszkola, opiera się na obserwacji pedagogicznej, ukierunkowanej na poznanie możliwości oraz potrzeb rozwojowych dzieci. Jej głównym celem jest zebranie informacji, które są pomocne⁵:

- nauczycielom przedszkolnym (w trakcie przygotowywania indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka);
- rodzicom (w rozpoznaniu gotowości dziecka do podjęcia kształcenia w szkole podstawowej oraz wspieraniu go w osiągnięciu tego stanu);
- pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej (w przypadku zaistnienia konieczności pogłębienia diagnozy – np. w sytuacji specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka).

Realizacja powyższych celów jest możliwa dzięki odpowiedniej organizacji czasu spędzanego w placówkach przedszkolnych. Podstawa

⁵ Ibidem.

programowa odnosi się również do tej kwestii, zalecając określone proporcje zagospodarowania czasu w rozliczeniu tygodniowym.

Rysunek 2. Proporcje zagospodarowania czasem w rozliczeniu tygodniowym w okresie wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://reformaprogramowa.men.gov.pl/images/docs/men_tom_1/1b.pdf [data dostępu: 03.08.2011].

Rysunek 2. ukazuje zalecany sposób gospodarowania czasem w przedszkolu. 20% wymiaru godzinowego w ciągu tygodnia należy poświęcić na swobodną zabawę dzieci z niewielkim udziałem nauczyciela. Jest to wytyczna, która ma przeciwdziałać występowaniu w placówkach przedszkolnych form edukacyjno-organizacyjnych typowych dla nauczania szkolnego. Podobny przedział czasu powinien być przeznaczony na aktywność podopiecznych na świeżym powietrzu – np. zabawy ruchowe, prace ogrodnicze i zajęcia sportowe w ogrodzie, parku czy na boisku. Czas przeznaczony na ćwiczenia poprawiające sprawność ruchową jest istotny, ponieważ w okresie przedszkolnym następuje silny rozwój motoryki dzieci – zaniedbanie odpowiedniej aktywności ruchowej może skutkować tendencjami do pojawiania się problemów zdrowotnych i fizycznych. Kolejne 20% czasu powinny obejmować zajęcia o charakterze dydaktycznym, które nawiązują do określonego programu wychowania przedszkolnego. Pozostała część (około 40% czasu) może być dowolnie zagospodarowana przez nauczyciela. W tym okresie powinny być jednak uwzględnione czynności organizacyjne, opiekuńcze i samoobsługowe. Przestrzeganie powyższych zasad odgrywa dość istotną rolę, gdyż wi-

doczna jest tendencja do nadmiernego wydłużania czasu przeznaczonego na zajęcia dydaktyczne – kosztem innych form aktywności⁶.

Warto zauważyć, że rozpatrywana podstawa programowa – dotycząca wychowania na etapie przedszkolnym – nie pełni roli programu nauczania. Wyznacza ona swego rodzaju fundamenty, które należy rozszerzać i precyzować w autorskich programach nauczania na tym etapie rozwoju dziecka.

Typy placówek wychowania przedszkolnego

Podstawowe założenia edukacji przedszkolnej realizowane są przez określone placówki powołane do tego celu, a nadzór nad ich funkcjonowaniem sprawuje Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN). Główną i podstawową rolę pełnią w tym względzie przedszkola, które ze względu na sposób finansowania i prowadzenia rekrutacji można podzielić na publiczne i niepubliczne (prywatne).

Przedszkola publiczne są powoływane, prowadzone i finansowane przez gminy. Placówki tego typu prowadzą bezpłatne wychowanie w zakresie co najmniej 5 godzin w ciągu dnia (zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 Ustawy z 7 września 1991 roku o systemie oświaty – Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), a zapisy do nich opierają się na zasadzie powszechnej dostępności. W nawiązaniu do art. 14 ust. 5 powyższej ustawy warto zauważyć, że organ prowadzący może ustalić wysokość opłat za usługi realizowane przez przedszkole publiczne w przypadku, gdy przekraczają one czasowy wymiar zajęć (bezpłatny czas opieki, wychowania i nauczania nie może być krótszy niż 5 godzin w ciągu dnia). Tworzenie sieci przedszkoli na terenie gminy powinno mieć na uwadze taką ich liczbę i lokalizację, aby wszystkie dzieci objęte obowiązkiem przedszkolnym miały możliwość korzystania z tego rodzaju edukacji oraz aby odległość między miejscem zamieszkania dziecka a najbliższą placówką nie przekraczała 3 kilometrów. Gdy ta odległość jest większa, gmina ma obowiązek zapewnić bezpłatny transport bądź zwrócić koszty

⁶ Ibidem.

transportu dziecka wraz z opiekunem. Przedszkola niepubliczne mogą być zakładane przez osoby fizyczne i prawne, które uzyskały wpis do ewidencji danej gminy. W tym rodzaju placówek zasady rekrutacji może określać organ prowadzący, a za organizowane zajęcia pobierana jest opłata. Na podobnych zasadach jak przedszkole funkcjonują oddziały wychowania przedszkolnego w szkołach podstawowych. Zachowują one swoją odrębność programową, a także organizację sposobu kształcenia/wychowania, nawiązującą do ramowego statutu przeszkoli.

Celem działań podjętych przez MEN jest upowszechnienie edukacji na poziomie przedszkolnym oraz zwiększenie dostępności wychowania tego typu dla dzieci do 5. roku życia. Realizacji przedstawionych założeń służy Rozporządzenie MEN z dnia 31 sierpnia 2010 roku w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizacji tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. nr 161, poz. 1080). Na mocy podjętych uchwał możliwe jest tworzenie innych form wychowania przedszkolnego w postaci punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego. Obie wymienione struktury pełnią rolę uzupełniającą sieć przedszkolną.

Punkty przedszkolne prowadzą swoją działalność we wszystkie dni robocze przez cały rok szkolny (uwzględniając przerwy wyznaczone przez organ prowadzący). W zespołach wychowania przedszkolnego zajęcia są realizowane tylko w niektóre dni w ciągu tygodnia – przestrzegana jest jednak zasada co najmniej trzech godzin zajęć w ciągu dnia i minimum dwunastu godzin w perspektywie jednego tygodnia.

Elementem różniącym dwie wspomniane formy edukacji przedszkolnej jest w tym przypadku częstotliwość realizowanych zajęć. Czynnikiem łączącym jest natomiast elastyczność czasu ich działania – dostosowana do lokalnych potrzeb, liczby dzieci i oczekiwań rodziców. W organizowanych formach aktywności może uczestniczyć jednocześnie od 3 do 25 wychowanków. W obu przypadkach warunkiem prowadzenia placówek tego typu jest odpowiedni wpis do ewidencji prowadzonej przez gminę – przypisaną ze względu na lokalizację rozpatrywanych form. Działalność tego typu wymaga spełnienia warunków zawartych w przepisach przeciwpożarowych, sanitarnych oraz odnoszących się do bezpieczeństwa żywności i żywienia. Sprecyzowane zostały również

określone warunki lokalowe, które muszą być spełnione przez placówkę realizującą wychowanie przedszkolne⁷.

W zależności od rodzaju placówki realizującej wychowanie przedszkolne odmienna jest forma ich finansowania i udział gminy w tej kwestii. Biorąc pod uwagę przedszkola niepubliczne i publiczne, finansowanie ze strony gminy wynosi – odpowiednio – co najmniej 75%⁸ i 100%⁹. W przypadku innych form wychowania przedszkolnego udział ten wynosi minimum 50%¹⁰ (placówki publiczne) i 40%¹¹ (placówki niepubliczne). Wspomniane dotacje wypłacane są w 12 ratach na rachunek bankowy placówki przedszkolnej. Termin dopłat przypada do ostatniego dnia każdego miesiąca, a obowiązkiem placówki jest comiesięczne dostarczenie informacji o dokładnej liczbie podopiecznych¹². Istotnym elementem finansowania form wychowania przedszkolnego mogą okazać się również środki pochodzące z funduszy europejskich, których adresatem jest system edukacji. W ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działania 9.1. *Wyrównanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty*, Poddziałania 9.1.1. *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej*, można wskazać projekty konkursowe, dotyczące¹³:

- projektowania i wdrażania w życie kampanii informacyjnych, mających na celu promocję wychowania przedszkolnego;
- uruchamiania przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego (zwłaszcza na obszarach wiejskich o małym wskaźniku upowszechnienia tej formy edukacji);

⁷ *Inne formy wychowania przedszkolnego*, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1965%3Ainne-formy-wychowania-przedszkolnego&catid=251%3Aprzedszkola-2011-mae-przedszkola&Itemid=321 [data dostępu: 04. 08. 2011].

⁸ Ustawa o systemie oświaty, Dz. U. z 2004 r., nr 256, poz. 2572 z późn. zm., art. 90 ust. 2b.

⁹ Ibidem, art. 80 ust. 2.

¹⁰ Ibidem, art. 80 ust. 2b.

¹¹ Ibidem, art. 90 ust. 2d.

¹² Dane procentowe odnoszą się do wydatków, które są ponoszone na jednego wychowanka w przedszkolu publicznym prowadzonym przez gminę. W przypadku placówek niepublicznych osoba prowadząca winna jest udzielić informacji na temat planowanej liczby uczniów właściwemu organowi najpóźniej do 30 września roku, który poprzedza rok udzielania dotacji.

¹³ *Finansowanie placówek wychowania przedszkolnego*, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1972%3Afinansowanie-placowek-wychowania-przedszkolnego&catid=253%3Aprzedszkola-2011-pytania-i-odpowiedzi&Itemid=323[data dostępu: 05.08.2011].

- wspierania funkcjonujących przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego poprzez podejmowanie działań mających na celu podniesienie odsetka dzieci aktywnie uczestniczących w wychowaniu przedszkolnym (np. poprzez wydłużenie godzin pracy placówki czy zatrudnienie dodatkowego personelu).

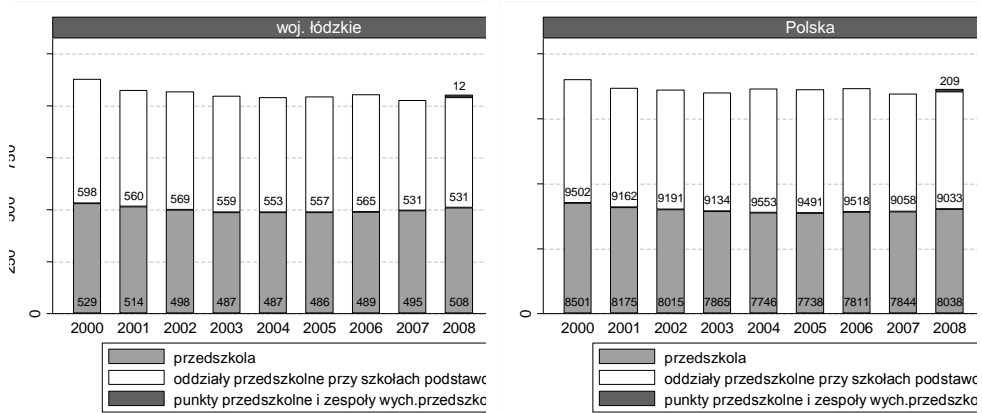
Zarówno przedszkola, jak i inne formy wychowania przedszkolnego mogą być zakładane przez samorządy lokalne (gminy), osoby prawne (np. stowarzyszenia, fundacje, organizacje pozarządowe) i osoby fizyczne. W przypadku osób fizycznych nie jest wymagane posiadanie wykształcenia pedagogicznego, ale są one zobowiązane do zatrudnienia osoby legitymującej się takimi kwalifikacjami. Niezależnie od organu prowadzącego, do głównych zadań osoby/osób prowadzących placówkę należy¹⁴:

- zadbanie o odpowiednio wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną;
- zapewnienie higienicznych i bezpiecznych warunków sprzyjających wychowaniu, opiece i nauce;
- wyposażenie placówki w odpowiedni sprzęt i środki dydaktyczne gwarantujące pełną realizację zadań statutowych;
- zagwarantowanie odpowiedniego poziomu obsługi finansowej, administracyjnej i organizacyjno-kadrowej.

Omówione regulacje dotyczące funkcjonowania placówek przedszkolnych prowadzą do zapewnienia dzieciom odpowiedniego poziomu edukacji, wychowania i opieki. Aby było to możliwe, niezbędna jest odpowiednia liczba placówek wychowania przedszkolnego realizujących wyżej omówione cele. Poniższy rysunek zawiera ilościowe zestawienie ośrodków tego typu na terenie Polski i województwa łódzkiego w latach 2000–2010.

¹⁴ *Jak organizować edukację przedszkolną w nowych formach*, Informator Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 2008.

Rysunek 3. Liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie łódzkim i w Polsce w latach 2000–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na podstawie rysunku 3. można stwierdzić, że zmiany dotyczące liczby placówek w województwie łódzkim odzwierciedlają ogólne trendy panujące w tym samym okresie w Polsce. Między rokiem 2000 a 2005 zanotowano spadek liczby placówek tego typu – o 84 ośrodki w województwie łódzkim oraz o 774 ośrodki na terenie całej Polski, co stanowiło spadek odpowiednio o 7,5% i 4,3%. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać m.in. w¹⁵:

- pogorszeniu sytuacji materialnej części rodzin,
- wzroście bezrobocia,
- spadku liczby dzieci (wynikającym z procesów demograficznych),
- migracji ludności,
- zmianie lokalizacji części oddziałów „zerówkowych” (przeniesienie ich do szkół podstawowych).

W ciągu następnych pięciu lat (2005–2010) zanotowano jednak znaczny wzrost – liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie łódzkim zwiększyła się o 129 (wzrost o 12,4%), a w Polsce aż o 1861 ośrodek (wzrost o 10,8%). W 2010 roku w województwie łódzkim funkcjonowało już 549 przedszkoli (w tym 7 specjalnych), 562 oddziały

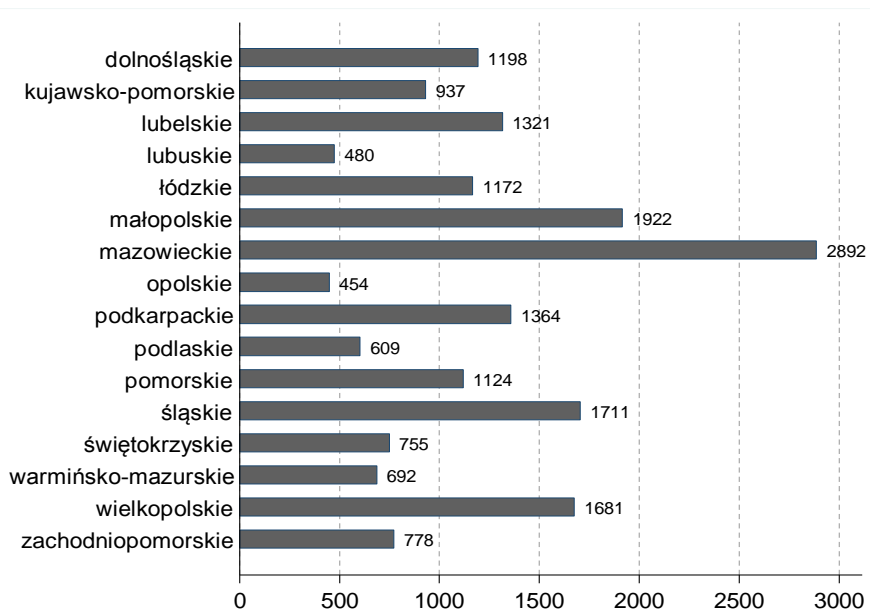
¹⁵A. Kienig, *Edukacja przedszkolna*, <http://www.dladieci.org.pl/repository/R4.pdf> [data dostępu: 03.08.2011].

przedszkolne przy szkołach podstawowych, 45 punktów przedszkolnych i 16 zespołów wychowania przedszkolnego. Takie zjawisko może być związane ze wspomnianymi działaniami na szczeblu centralnym, ukierunkowanymi na upowszechnienie edukacji przedszkolnej. W wyniku podjętych kroków w latach 2008–2010 o 770 placówek wzrosła liczba przedszkoli publicznych i niepublicznych w Polsce. W tym samym okresie zwiększyła się także ilość oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych w skali kraju oraz wprowadzono nowe formy wychowania przedszkolnego – punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego (w 2010 roku działało ich już 1234). O skuteczności działań podjętych w celu upowszechnienia wychowania przedszkolnego może świadczyć fakt, że obecnie nie występują gminy, w których nie są dostępne takie formy wychowania – w roku 2007 w całym kraju występowało 539 takich gmin¹⁶.

Jak wynika z rysunku 4., województwo łódzkie znajduje się na 8. miejscu pod względem posiadanej liczby placówek wychowania przedszkolnego. Najwięcej ośrodków tego typu znajduje się w województwie mazowieckim (2892 placówki), a najmniej (poniżej 500) – w województwie opolskim i lubuskim.

¹⁶ *Upowszechnienie wychowania przedszkolnego*, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1955%3Aupowszechnianie-wychowania-przedszkolnego-&catid=248%3Aprzedszkola-2011-dlaczego-warto&Itemid=318 [data dostępu: 04.08.2011].

Rysunek 4. Liczba placówek wychowania przedszkolnego w poszczególnych województwach w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

■ **KOMPETENCJE I KWALIFIKACJE NAUCZYCIELI W PRZEDSZKOLACH**

Realizacja poszczególnych zadań stojących przed wychowaniem przedszkolnym jest możliwa dzięki wyposażeniu nauczycielek i nauczycieli w odpowiednie kompetencje i kwalifikacje zawodowe. Kwestia ta stanowi istotne zagadnienie nie tylko na szczeblu regionalnym, ale również międzypaństwowym. Odpowiednie kroki w kierunku wyodrębnienia kluczowych kompetencji podjęto w zróżnicowanej edukacyjnie Europie. Swoją rolę w tej kwestii miała Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*)¹⁷. Organizacja ta była organem wykonawczym projektu DeSeCo, który zakładał wyodrębnienie obszarów kompetencji niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania we współczesnym świecie. Do obszarów tych zaliczono¹⁸:

- posługiwanie się „narzędziami” pozwalającymi na interakcję ze środowiskiem społecznym i naturalnym;
- funkcjonowanie w zróżnicowanych kulturowo i społecznie grupach;
- sprawowanie kontroli nad swoim życiem i podejmowanie samodzielnych, autonomicznych działań.

¹⁷ OECD to organizacja międzyrządowa, która powstała w 1961 roku. Jej celem jest promowanie polityki nastawionej na trwały wzrost gospodarczy, rekomendowanie handlu światowego oraz „zdrowej ekspansji gospodarczej”.

¹⁸ D. Podgórska-Jachnik, *Kształtowanie kompetencji psychologicznych (osobowościowych i społecznych) nauczycieli fizyki w toku studiów podyplomowych z zakresu doskonalenia działalności pozalekcyjnej* [w:] Skurski P. (red.), *Doskonalenie działalności pozalekcyjnej nauczycieli fizyki w gimnazjach*, Wydawnictwo Naukowe UŁ, Łódź (w druku).

Wskazanie powyższych obszarów było punktem wyjścia do określenia zestawu kluczowych kompetencji, które uznano za pożądane z punktu widzenia rozwoju społecznego¹⁹:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- porozumiewanie się w językach obcych,
- kompetencje matematyczne oraz podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- kompetencje informatyczne,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- umiejętność uczenia się,
- inicjatywa i przedsiębiorczość,
- świadomość i ekspresja kulturalna.

Temat kluczowych kompetencji podjęła również Rada Europy, która odniosła to zagadnienie do europejskiej przestrzeni edukacyjnej. W ramach seminarium europejskiego, zorganizowanego w 1996 roku w Bernie, przyjęto katalog kluczowych kompetencji, wśród których wyróżniono²⁰:

- radzenie sobie ze złożonością i niepewnością,
- organizację i ocenę własnej pracy,
- podejmowanie odpowiedzialności,
- porządkowanie i łączenie elementów wiedzy,
- komunikację w kilku językach,
- słuchanie i wykorzystywanie poglądów innych osób,
- wykorzystywanie różnorodnych źródeł informacji,
- rozwiązywanie problemów,
- nawiązywanie współpracy w zespołach.

Temat kompetencji kluczowych Rada Europy poruszyła także w Barcelonie w roku 2002. Lista „kompetencji barcelońskich” obejmuje²¹:

- świadomość kulturową,
- zmysł przedsiębiorczości,

¹⁹ Ibidem.

²⁰ M. Sielatycki, *Kompetencje nauczyciela Unii Europejskiej*, <http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf> [data dostępu: 09.08.2011].

²¹ Ibidem.

- kompetencje obywatelskie i interpersonalne,
- umiejętność uczenia się,
- umiejętność posługiwania się technologią informacyjno-komunikacyjną,
- podstawowe umiejętności z zakresu nauk ścisłych,
- umiejętność liczenia,
- znajomość języków obcych,
- porozumiewanie się w języku ojczystym.

Problem kompetencji kluczowych uwzględniony był także na polskim gruncie edukacyjnym. W latach 1995–1999 w ramach programu KREATOR²² wskazano na istnienie następujących kompetencji²³:

- efektywne posługiwanie się i operowanie technologią informacyjną;
- twórcze rozwiązywanie problemów;
- współdziałanie w zespole;
- porozumiewanie się w zróżnicowanych sytuacjach;
- planowanie, organizowanie, ocenianie procesu uczenia się.

Podjęcie tematu kompetencji w edukacji na gruncie europejskim pozwoliło na wyodrębnienie właściwości, którymi powinien charakteryzować się nauczyciel/wychowawca w placówkach kształcenia przedшкольного. Zespół powołany przez Komisję Europejską przygotował zestaw kompetencji, odnoszących się do procesu uczenia się/nauczania oraz do kształtowania postaw wśród uczniów/wychowanków.

Do pierwszej grupy zaliczono takie kompetencje, jak²⁴:

- nastawienie na samodoskonalenie i nieustanny rozwój kompetencji zawodowych;
- umiejętność identyfikowania trudności i skutecznego przeciwdziałania im;
- umiejętność kooperacji przy organizacji procesu kształcenia i dokonywania oceny;

²² Program realizowany w Centralnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej.

²³ M. Sielatycki, *Kompetencje nauczyciela Unii Europejskiej*, <http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf> [data dostępu: 09.08.2011].

²⁴ Ibidem.

- nastawienie na współpracę z rodzicami/opiekunami podopiecznych oraz z przedstawicielami środowisk lokalnych;
- umiejętność pracy w zespole;
- wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w dydaktyce;
- umiejętność nauczania w klasie zróżnicowanej pod kątem społecznym i kulturowym;
- tworzenie warunków, które będą ułatwiały, uatrakcyjniały i usprawniały proces dydaktyczny.

Biorąc pod uwagę proces kształtowania postaw wśród podopiecznych, nauczyciel/-ka powinien/powinna charakteryzować się²⁵:

- umiejętnością powiązania procesu nauczania z kształceniem konkretnych umiejętności;
- umiejętnością ukształtowania wśród uczniów określonych postaw społecznych i obywatelskich;
- nastawieniem na takie kształcenie, które pozwala promować kompetencje uczniowskie związane z rozwojem m.in. twórczości, komunikacji interpersonalnej, umiejętności rozwiązywania problemów czy nastawienia na współpracę z innymi osobami.

Istnieje wiele klasyfikacji odnoszących się do podziału umiejętności, którymi powinna charakteryzować się osoba pełniąca funkcję nauczyciela. Jedną z nich uwzględnia istnienie dziewięciu klas zdolności. Pierwszą grupę tworzą kompetencje związane z autokreacją, czyli „tworzeniem samego siebie”. Obejmują one ogół zdolności pozwalających na kierowanie własną aktywnością poznawczą zgodnie z indywidualnie zamierzonymi celami. Nauczyciel powinien opanować także kompetencje prakseologiczne, które mogą przejawiać się w takich aktywnościach, jak odpowiednie planowanie, realizowanie, kontrolowanie i ocenianie procesu dydaktycznego. Posiadanie umiejętności tego typu może obejmować np. rzetelne prowadzenie dokumentacji szkolnej/przedszkolnej, planowanie własnego rozwoju zawodowego czy identyfikację przyczyn niepowodzeń szkolnych i zapobieganie im. Trzecią grupę stanowią kompetencje z zakresu komuni-

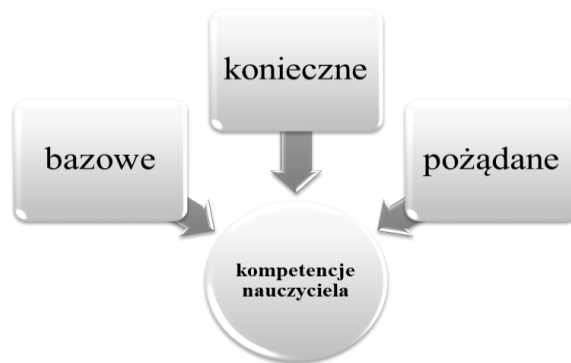
²⁵ Ibidem.

kacji (werbalnej i niewerbalnej), które pozwalają na jej sprawne wykorzystanie w różnych momentach edukacyjnych. Dzięki temu możliwy jest m.in. trafny odbiór i interpretacja usłyszanych treści, budowanie bliskich relacji interpersonalnych czy rozbudzenie wrażliwości językowej uczniów. Istotną rolę pełnią kompetencje z zakresu współdziałania nauczyciela, które nawiązują do jego umiejętności funkcjonowania integracyjnego oraz rozumienia procesów społecznych zachodzących wśród podopiecznych. Pozwalają one na skuteczne rozwiązywanie konfliktów przy pomocy negocjacji, organizowanie aktywności uczniów o charakterze podmiotowym oraz ukierunkowanie podopiecznych na współpracę i kooperację z innymi osobami. Efektywny nauczyciel/wychowawca powinien także posiadać szereg umiejętności związanych z kreatywnością. Dzięki takim kompetencjom jest on w stanie skutecznie stymulować rozwój ucznia poprzez niestandardowe i innowacyjne metody nauczania. Umożliwia to także tworzenie warunków sprzyjających rozwijaniu myślenia twórczego oraz samodzielnemu konstruowaniu zasobów wiedzy przez uczniów. W dobie szybkiego i nieustannego rozwoju technologicznego dużego znaczenia nabierają również kompetencje informatyczne, pozwalające na wykorzystanie w procesie edukacyjnym nowoczesnych źródeł wiedzy i informacji. W ten sposób nauczyciel jest w stanie nie tylko zwiększyć skuteczność procesu dydaktycznego, ale również uczynić go ciekawszym i bardziej atrakcyjnym. Wykorzystanie narzędzi ICT w nauczaniu pozwala na przybliżenie różnych dziedzin rzeczywistości, wzbudzenie motywacji oraz zwiększenie zaciekania otaczającym światem. Ważną grupę stanowią także kompetencje o charakterze moralnym, które umożliwiają trafną ocenę podejmowanych działań pod kątem ich etyczności. Dzięki tego typu umiejętnościom nauczyciel jest świadomy swojej współodpowiedzialności za wychowanie i rozwój dziecka. Nauczyciel powinien także posiadać kompetencje ewaluacyjne, obejmujące generowanie samooceny oraz oceny uczniów. Umiejętności te obejmują także możliwość podjęcia działań pozwalających na wyodrębnienie indywidualności każdego podopiecznego. Ostatnią grupę stanowią kompetencje badawcze, przejawiające się m.in. w podejmowaniu działań mających na celu podniesienie jakości i efektywności pracy własnej oraz funkcjonowania placówki oświatowej. Zdolności te nawiązują również do współpracy z uczniami w celu poszukiwania, tworzenia i operowania wie-

dą. Wspomniane kompetencje pozwalają nie tylko na odpowiednią adaptację do wykonywanej roli zawodowej, ale również ułatwiają kreatywne i efektywne wywiązywanie się z powierzonych obowiązków²⁶.

Nieco inna klasyfikacja zakłada istnienie kompetencji o charakterze bazowym, koniecznym i pożądanym. Do pierwszej grupy zostały zaliczone te kompetencje, które decydują o możliwości porozumiewania się nauczyciela zarówno z dziećmi, jak i ze współpracownikami. Kompetencje konieczne stanowią zbiór umiejętności i predyspozycji, dzięki którym możliwa jest konstruktywna praca nauczyciela. Do tej grupy zaliczono kompetencje autokreacyjne, interpretacyjne oraz realizacyjne. Ostatnią grupę tworzą kompetencje o charakterze pożądanym – ich obecność w profilu zawodowym nauczyciela jest pożądana, lecz nie niezbędna²⁷.

Rysunek 6. Podział kompetencji nauczycielskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Dylak S., *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1995.

Kwestie wymaganych kompetencji nauczycielskich zostały także uwzględnione na szczeblu centralnym poprzez ustanowienie odpowiednich aktów prawnych. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia

²⁶ E. Piotrowski, *Kompetencje nauczyciela jako warunek adaptacji do pełnienia ról zawodowych* [w:] Szempruch J., Błachnik-Gęsiarz M. (red.), *Adaptacja zawodowa nauczyciela*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, Częstochowa 2009.

²⁷ S. Dylak, *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2005.

nauczycieli (Dz. U. nr 207, poz. 2110) określa, że w toku edukacji zawodowej nauczyciel/wychowawca powinien nabyć kompetencji z zakresu²⁸:

- dydaktyki;
- umiejętności społecznych i wychowawczych, pozwalających m.in. na diagnozę potrzeb podopiecznych oraz podjęcie kooperacji w ramach wypełnianych obowiązków;
- kreatywności wyrażającej się poprzez innowacyjność czy niestandardowe działania;
- prakseologii, obejmującej planowanie, realizację, kontrolę oraz ocenę procesów edukacyjnych;
- komunikacji obejmującej zarówno zachowania werbalne, jak i niewerbalne;
- znajomości technologii informacyjno-medialnych i wykorzystania ich w dydaktyce;
- kompetencji językowych – zaawansowana znajomość co najmniej jednego języka obcego.

Na podstawie analizy przedstawionych kompetencji można wskazać fundamentalne cele wychowania/nauczania, które powinny być realizowane przez nauczycieli. Cele te są związane ze zrozumieniem otaczającej rzeczywistości (uczyć się, aby wiedzieć), z rozwiązywaniem problemów (uczyć się, aby działać), ze współistnieniem z innymi ludźmi (uczyć się, aby żyć) oraz rozwijaniem samego siebie (uczyć się, aby być)²⁹. Nauczyciela/wychowawcę należy traktować przede wszystkim jako osobę, której podstawowym zadaniem jest odpowiednie przygotowanie podopiecznych do procesu uczenia się, ciągłego przyswajania wiedzy oraz kooperacji z innymi osobami – rozwój tych umiejętności powinien stanowić priorytet, zwłaszcza na etapie edukacji przedszkolnej³⁰.

Oprócz wspomnianych kompetencji, nauczyciel w placówce przedszkolnej powinien posiadać również określone kwalifikacje zawodowe, które zostały sprecyzowane w Karcie Nauczyciela z 26 stycznia

²⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. nr 207, poz. 2110).

²⁹ Klasyfikacja autorstwa Jacques'a Delorsa.

³⁰ *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Raport UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI Wieku pod przewodnictwem J. Delorsa, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich – UNESCO, Warszawa 1998.

1982 roku (Dz. U. z 2006 r. nr 97, poz. 674 z późn. zm.). Zgodnie z art. 9 ust.1 niniejszej ustawy stanowisko nauczyciela/-ki może zająć osoba:

- posiadająca wykształcenie wyższe z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym bądź osoba, która ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i wykonuje pracę, do której posiada niezbędne kwalifikacje;
- przestrzegająca obowiązujących zasad moralnych;
- spełniająca warunki zdrowotne konieczne do prawidłowego wypełniania obowiązków zawodowych.

Kwestie wykształcenia nauczycieli reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. nr 50, poz. 400). Zgodnie ze wspomnianym rozporządzeniem, kwalifikacje niezbędne do pracy nauczyciela/wychowawcy przedszkolnego może nabyć osoba, która posiada przygotowanie pedagogiczne i ukończyła studia magisterskie³¹:

- na kierunku zgodnym z prowadzonymi zajęciami / nauczanym przedmiotem lub
- na kierunku, którego zakres scharakteryzowany w standardzie kształcenia obejmuje treści prowadzonych zajęć/nauczanego przedmiotu lub
- na kierunku innym niż wyżej wymienione i dodatkowo ukończyła studia podyplomowe w zakresie prowadzonych zajęć/nauczanego przedmiotu.

Rozpatrywane stanowisko może również zająć osoba posiadająca przygotowanie pedagogiczne, która ukończyła:

- studia pierwszego stopnia na kierunku nawiązującym do prowadzonych zajęć / nauczanego przedmiotu lub

³¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. nr 50, poz. 400).

- studia pierwszego stopnia na kierunku, którego zakres obejmuje treści prowadzonych zajęć / nauczanego przedmiotu lub
- studia wyższe na specjalności innej niż wymienione oraz dodatkowo ukończy studia poddyplomowe lub kurs kwalifikacyjny nawiązujący do prowadzonych zajęć/nauczanego przedmiotu lub
- zakład kształcenia nauczycieli o specjalności tożsamej z prowadzonymi zajęciami (w przypadku ukończenia zakładu kształcenia o innej specjalności niezbędne jest odbycie kursu kwalifikacyjnego dotyczącego prowadzonych zajęć) lub
- studia wyższe na kierunku pedagogika w specjalności przygotowującej do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (bądź zakład kształcenia nauczycieli realizujący edukację w tej specjalności).

Dzięki zapewnieniu odpowiedniego poziomu kształcenia, nauczyciel będzie posiadał określoną wiedzę i umiejętności pozwalające na efektywne wywiązywanie się z obowiązków o charakterze wychowawczym, opiekuńczym oraz dydaktycznym. Niezbędne w tym celu jest posiadanie wiedzy obejmującej dziedzinę uwzględnione w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. nr 207, poz. 2110).

Rysunek 7. Zakres wiedzy posiadanej przez absolwenta studiów i studiów podyplomowych w specjalizacji nauczycielskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.money.pl/d/akty_prawne/pdf/DU/2004/207/DU20042072110.pdf [data dostępu 09.08.2011].

Zadaniem powyższych kompetencji zawodowych jest umożliwienie nauczycielkom i nauczycielom nawiązania efektywnej współpracy z uczniami, pozaszkolnym środowiskiem społecznym oraz innymi nauczycielami. Przed nauczycielami stoją także określone obowiązki ukierunkowane na współpracę z rodzicami – bieżące informowanie opiekunów dziecka o zadaniach realizowanych w trakcie pobytu w przedszkolu oraz przybliżenie im treści zawartych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego. Nauczyciel/wychowawca powinien również pełnić rolę źródła informacji o sukcesach i ewentualnych kłopotach swoich podopiecznych. Jego rola skupia się również na zachęcaniu rodziców i angażowaniu ich w kwestie związane z funkcjonowaniem przedszkola. Wspomniane kompetencje pozwalają również na podjęcie działań obejmujących samodzielne tworzenie i realizację projektów edukacyjnych oraz mających na celu doskonalenie i rozwój zawodowy³².

³² *Jak organizować edukację przedszkolną w nowych formach*, <http://www.ko.poznan.pl/pub/ftp/komunikaty/Rok%20Przedszkolaka.pdf> [data dostępu: 09.08.2011].

W procesie przygotowania przyszłych nauczycieli przedszkolnych do wykonania zawodu i wyposażenia ich we wspomniane kompetencje, niezbędne jest zapewnienie im odpowiedniego procesu kształcenia realizowanego przez wyznaczone do tego celu szkoły. Na terenie województwa łódzkiego wskazać można na szereg szkół kształcących w specjalności edukacja przedszkolna (lub pokrewnych, o innych nazwach, lecz również uprawniających do pracy nauczyciela w przedszkolu) – zestawienie placówek tego typu prezentuje tabela 2.3.

Tabela 1. Szkoły w województwie łódzkim prowadzące kształcenie na kierunku pedagogika o specjalności edukacja przedszkolna lub specjalności pokrewnej uprawniającej do pracy w przedszkolu

Uczelnia	Specjalność	Studia I stopnia	Studia II stopnia
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi	edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne	X	
	edukacja wczesnoszkolna		X
	wychowanie przedszkolne		X
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna – wydział zamiejscowy w Piotrkowie Trybunalskim	edukacja wczesnoszkolna		X ³³
	wychowanie przedszkolne		X ³⁴
Kolegium Nauczycielskie w Zgierzu	pedagogika wieku dziecięcego i informatyka	X	
	pedagogika wieku dziecięcego i muzyka	X	
	pedagogika wieku dziecięcego i plastyka	X	
	pedagogika wieku dziecięcego i przyroda	X	
	pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	X	X
Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna w Łowiczu	pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna	X	X

³³ Zajęcia prowadzone w formie e-learningu.

³⁴ Ibidem.

Pabianicka Wyższa Szkoła Humanistyczno--Ekonomiczna w Pabianicach	pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna z językiem angielskim	X	
	pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna	X	
Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi	pedagogika wieku dziecięcego	X	
Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania – wydział zamiejscowy w Piotrkowie Trybunalskim	pedagogika wieku dziecięcego	X	
Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania – wydział zamiejscowy w Wieluniu	pedagogika wieku dziecięcego	X	
Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania – wydział zamiejscowy w Zduńskiej Woli	pedagogika wieku dziecięcego	X	
Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania – wydział zamiejscowy w Bełchatowie	pedagogika wieku dziecięcego	X	
Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania – wydział zamiejscowy w Radomsku	pedagogika wieku dziecięcego	X	
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego w Kielcach – filia w Piotrkowie Trybunalskim	pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna	X	X

Uniwersytet Łódzki	edukacja przedszkolna i wychowanie przedszkolne	X	
	pedagogika wieku dziecięcego	X	X
Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu	edukacja wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym	X	
Wyższa Szkoła Humanistyczna "Wschód-Zachód" im. Henryka Józwiaka	pedagogika wczesnoszkolna z językiem angielskim	X	
Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. prof. Szczepana A. Pieniążka w Skierniewicach	edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne	X	
Wyższa Szkoła Informatyki	edukacja wczesnoszkolna z językiem angielskim	X	
	pedagogika w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej	X	
	wczesna edukacja		X
Wyższa Szkoła Pedagogiczna	zintegrowana edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna	X	
	pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna		X

Źródło: opracowanie własne na podstawie portali internetowych uczelni wyższych [data dostępu: 02.08.2011].

Proces kształcenia realizowany przez wspomniane placówki powinien zakładać nie tylko wyposażenie studenta w zasób wiedzy teoretycznej, ale również nabycie odpowiednich umiejętności praktycznych niezbędnych w przyszłej pracy zawodowej. Profesjonalna postawa zawodowa wymaga bowiem integracji określonych cech osobowościowych, konkretnej wiedzy oraz doświadczenia i praktyki. Taką szansę stwarzają praktyki pedagogiczne, dlatego stanowią one obowiązkowy etap kształcenia nauczycieli wychowania przedszkolnego³⁵. Praktyki tego

³⁵ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. nr 207, poz. 2110).

typu dają możliwość poznania specyfiki pracy w przedszkolu – jest to szansa na skonfrontowanie własnych wyobrażeń o zawodzie z rzeczywistymi realiami pracy nauczyciela. Dzięki praktykom jest również stworzona możliwość weryfikacji posiadanych przez studenta kompetencji, warunkujących predyspozycje do wykonywania tego zawodu.

- **PROBLEM PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH W OPINII DYREKTOREK/DYREKTORÓW I NAUCZYCIELEK/NAUCZYCIELI PRZEDSZKOLI – ANALIZA WYNIKÓW SESJI FOKUSOWYCH**

Problem praktyk pedagogicznych na kierunkach kształcących przyszłych nauczycieli przedszkolnych został poruszony podczas przeprowadzonych sesji fokusowych. Zogniskowany wywiad grupowy³⁶, zorganizowany w ramach projektu, pozwolił na zebranie eksperckiej wiedzy nawiązującej do problemu praktyk pedagogicznych. Wykorzystanie jakościowej metody, jaką jest badanie fokusowe, pozwoliło na czynny udział w dyskusji wszystkich osób biorących udział w badaniu. Celowy dobór uczestników pozwolił na zgromadzenie opinii osób, które posiadają określoną wiedzę w omawianej tematyce. Mimo przynależności do tej samej grupy zawodowej i wypełnianiu zbliżonych obowiązków, osoby cechują się zróżnicowanym doświadczeniem zawodowym, a co za tym idzie – posiadają odmienne opinie na rozpatrywany temat. Zastosowanie zogniskowanego wywiadu grupowego pozwala na wykorzystanie świadomego

³⁶ Zogniskowany wywiad grupowy (FGI – *Focus Group Interview*) jest techniką zakładającą dyskusję prowadzoną przez niewielką grupę osób z udziałem doświadczonego moderatora, którego główne zadanie skupia się na ukierunkowaniu dyskusji wokół zagadnień uwzględnionych w przygotowanym scenariuszu. Przebieg konwersacji jest rejestrowany, spisywany i analizowany, w wyniku czego powstają określone wnioski oparte na wypowiedziach uczestników sesji fokusowej.

i nieświadomego wpływu dyskutantów na siebie oraz pewnych zjawisk związanych ze specyfiką funkcjonowania grupy dyskusyjnej³⁷.

Uwagę skupiono zwłaszcza na kilku zasadniczych kwestiach, do których można zaliczyć przede wszystkim aktualne procedury dotyczące praktyk pedagogicznych, kwestie związane z samymi praktykantami oraz wskazówki pozwalające na poprawę istniejącej sytuacji. Zaproszenia do udziału w sesji fokusowej wystosowano do 34 placówek rekomendowanych przez Wydział Edukacji Urzędu Miasta Łodzi. Udział w badaniu wzięło ostatecznie 24 dyrektorek/dyrektorów i doświadczonych nauczycielek/nauczycieli przedszkolnych i szkolnych, którzy w ciągu roku poprzedzającego badanie przyjmowali praktykantów w nauczaniu zintegrowanym. Scenariusz wywiadu, według którego przeprowadzono badanie, powstał na bazie wspólnych prac koordynatorów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi oraz ekspertów z Instytutu Nauk Społeczno-Ekonomicznych w Łodzi. W ramach zogniskowanego wywiadu grupowego zaplanowano dwie sesje fokusowe liczące po 12 ekspertów. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ze względu na indywidualne preferencje uczestników pierwsza sesja liczyła 13 osób, natomiast w drugiej udział wzięło 9 uczestników – dwie osoby nie dotarły na spotkanie. Przeprowadzenie sesji fokusowych pozwoliło na zebranie opinii ekspertów odnośnie aktualnego stanu praktyk pedagogicznych. Analiza poszczególnych zagadnień składających się na ten temat pozwoliła na uzyskanie rzetelnych i obiektywnych informacji.

Zagadnieniem, któremu poświęcono wiele czasu w trakcie sesji, była procedura i przebieg procesu przyjęcia studenta na praktyki. Wymieniono dokumenty wymagane od osoby chcącej przystąpić do praktyk (skierowanie, dziennik praktyk oraz regulamin/program ich przebiegu) oraz czynniki, na które zwraca się szczególną uwagę w procedurze rekrutacyjnej. W tym aspekcie podkreślono rolę prezencji potencjalnego praktykanta, jego dyspozycyjność oraz łatwość nawiązania kontaktu z dziećmi. Znaczną ilość uwagi poświęcono charakterystyce osób przystępujących do praktyk. Zauważono, że czasami nie posiadają one pod-

³⁷ B. Jędruszek, *Zogniskowany wywiad grupowy jako metoda badania satysfakcji klienta*, <http://knzj.uek.krakow.pl/artykuly/Beata%20J%C4%99druszek-2010-ok.pdf> [data dostępu: 05.08.2011].

stawowej wiedzy na temat praktyk pedagogicznych – ich wymiaru czasowego, rodzaju wymaganej dokumentacji czy głównych założeń. Wątpliwości wzbudziło również przygotowanie studentów do odbywania praktyk (zarówno pod kątem merytorycznym, jak i dydaktycznym). Zdiagnozowano brak kompetencji, zwłaszcza w zakresie kreowania własnych narzędzi pracy (np. przygotowywania konspektów) oraz prowadzenia zajęć. Braki zlokalizowano również w kwestii oceny własnych kompetencji pod kątem realiów pracy nauczyciela. Zwrócono uwagę, że istotną rolę odgrywać może nawet brak świadomości co do właściwego wyglądu i ubioru praktykantek lub praktykantów – niestosowny, nieadekwatny czy po prostu niepraktyczny strój, w którym pojawiali się w placówce, nie pasował do roli nauczyciela lub nawet uniemożliwiał wykonywanie zadań praktykanckich (np. wspólnych ćwiczeń i zabaw, kucania, siadania z dziećmi na podłodze itp.). Dyskutanci zwrócili także uwagę na odejście od znajdującej wcześniej zastosowanie tzw. lekcji podsumowującej praktyki, w której uczestniczył dyrektor danej placówki. Powyższe braki często mogą sugerować, że wybór pedagogiki jako kierunku studiów mógł być wyborem przypadkowym, a student pojawia się na praktykach tylko z powodu formalnej konieczności zaliczenia tego etapu edukacji. Zasugerowano również, aby w trakcie praktyk wyposażyć uczestniczki i uczestników w wiedzę nawiązującą do pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych – w tym z dziećmi niepełnosprawnymi, z deficytami rozwojowymi, lecz także wybitnie uzdolnionymi – wobec których zostały zmienione wymagania szkolne.

Część dyskusji przeznaczono również na omówienie osoby opiekuna praktyk. Zwrócono uwagę, że posiadanie kadry dydaktycznej o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych i predyspozycjach osobowościowych jest niezbędnym warunkiem powodzenia praktyk pedagogicznych. Dyskutanci zauważyli, że rola opiekuna nie powinna przypadać nauczycielom znajdującym się na początkowych etapach drogi zawodowej, tzn. posiadającym np. status nauczyciela stażysty. Na tym etapie pedagog może nie posiadać wystarczającego doświadczenia zawodowego, które pozwoliłoby na efektywny przebieg praktyk. Z tego właśnie powodu tę rolę należy przekazywać przede wszystkim nauczycielom mianowanym i dyplomowanym. Zdarza się jednak, że mimo posiadanego do-

świadczenia nauczyciele nie znajdują odpowiedniego sposobu na przekazanie praktykantom wiedzy i umiejętności. Zwrócono w tym miejscu uwagę na pozytywną funkcję, jaką mogą pełnić warsztaty rozwijające kompetencje tego typu wśród nauczycieli – opiekunów praktyk. Uczestniczki i uczestnicy sesji fokusowych zwrócili także uwagę na błąd, który czasami jest popełniany przez opiekunów praktyk. Zdarza się bowiem, że praktyki zalicza się osobom, które nie zrealizowały wszystkich założonych celów bądź nie przejawiają predyspozycji niezbędnych do prawidłowego wykonywania zawodu nauczyciela. Zdaniem ekspertów osoby nieposiadające wystarczającego przygotowania pedagogicznego oraz umiejętności nawiązania kontaktu z dzieckiem, bądź też niepotrafiące przekazać określonego zasobu wiedzy, nie powinny uzyskiwać pozytywnej oceny praktyk pedagogicznych.

W dyskusji uwzględniono również temat roli uczelni macierzystej praktykanta i jej udziału w przebiegu praktyk – eksperci zwrócili uwagę, że zaangażowanie to powinno znajdować się na wyższym poziomie. Skupiono się zwłaszcza na funkcji opiekuna praktyk z ramienia uczelni, który – zdaniem uczestników dyskusji – nie kontaktuje się z placówką oświatową i rzadko uczestniczy w zajęciach. Dodatkowo podkreślono fakt, że uczelnie wyższe nie przygotowują precyzyjnych harmonogramów przebiegu praktyk oraz w zbyt ogólny sposób określają zadania stojące przed praktykantem. Zauważono również, że program nauczania przygotowujący do wykonywania zawodu, mimo zmieniających się realiów, nie podlega modyfikacji – a co za tym idzie – jest niedostosowany do współczesnych wymagań. Nieprzychylnie odniesiono się również do kwestii braku podziękowań bądź gratyfikacji finansowej dla nauczyciela sprawującego opiekę podczas trwania praktyk. Dodatkowa praca i czas poświęcany praktykantom nie spotyka się z dostatecznie dużym uznaniem ze strony uczelni.

Zagadnienia poruszane w trakcie sesji fokusowych pozwoliły na zebranie sugestii dotyczących wizji efektywnego modelu praktyk pedagogicznych. Szczególny nacisk należy położyć na:

- zwiększenie udziału opiekuna z ramienia uczelni w przebiegu praktyk;

- sprecyzowanie poszczególnych celów, którym mają służyć praktyki pedagogiczne;
- określenie obowiązków każdej ze stron uczestniczących w organizacji i realizacji praktyk;
- wydłużenie czasu praktyk, uwzględniając zwłaszcza czas przeznaczony na obserwację dzieci oraz samodzielne prowadzenie zajęć;
- stwarzanie sytuacji, w których praktykant będzie miał szansę na wykazanie się własną inicjatywą;
- stworzenie przejrzystych kryteriów i wskaźników, pozwalających na obiektywną ocenę przebiegu praktyk;
- podjęcie działań mających na celu usprawnienie współpracy z uczelnią macierzystą praktykanta;
- określenie niezbędnych zadań realizowanych w trakcie praktyk i umiejscowienie ich harmonogramie;
- podwyższenie korelacji między programem nauczania uczelni wyższych a rzeczywistymi wymaganiami zawodowymi;
- zwiększenie zasobów umiejętności praktycznych nabywanych w trakcie edukacji;
- zapewnienie nauczycielom warsztatów, które pozwolą im na zdobycie niezbędnych kompetencji związanych z pełnieniem roli opiekuna praktyk.

Dzięki podjętym działaniom możliwe jest wyposażenie przyszłych nauczycielek i nauczycieli w niezbędny zasób wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych. Dotyczą one zwłaszcza komunikacji interpersonalnej i umiejętności nawiązania kontaktu z dziećmi. Równie ważną rolę odgrywa wiedza nawiązująca do rozwoju dzieci i ich funkcjonowania w poszczególnych okresach rozwojowych. W pracy pedagoga istotną funkcję mogą pełnić kompetencje nawiązujące do wiedzy psychologicznej – nie tylko psychologii rozwojowej, poznawczej i wychowawczej, ale także psychologii stresu, prowadzenia negocjacji czy psychologii emocji i motywacji. Jak już wcześniej wspomniano, uwagę należy również skupić na rozwoju umiejętności związanych z pracą z dzieckiem o dysfunkcjach fizycznych czy intelektualnych.

Ze względu na realizację zamierzonych celów przeprowadzone wywiady należy uznać za udane przedsięwzięcie. Wszystkie założone wnioski zostały uwzględnione w dyskusji, co skutkowało również powstaniem swego rodzaju grupowych rekomendacji dotyczących niezbędnych zmian w modelu praktyk pedagogicznych. Zaproszeni eksperci przestrzegali obowiązujących reguł badania, aktywnie uczestnicząc w poruszanych zagadnieniach, dzięki czemu możliwy był do osiągnięcia efekt synergii grupy dyskusyjnej.

■ **PRZYGOTOWANIE PRAKTYKANTÓW DO PRACY W ZAWODZIE W OCENIE NAUCZYCIELI-OPIEKUNÓW PRAKTYK – WYNIKI BADAŃ KWESTIONARIUSZOWYCH**

W celu uzyskania kompleksowej wiedzy na temat zdolności do spełnienia przez absolwentów kierunków pedagogicznych oczekiwań stawianych przez placówki oświatowe, przeprowadzono badania kwestionariuszowe wśród nauczycieli – opiekunów praktyk pedagogicznych oraz wśród studentów, którzy odbyli tego typu praktyki na szczeblu przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Badaniem zostało objętych 100 nauczycielek i nauczycieli – opiekunów praktyk oraz 500 studentek i studentów, którzy odbyli praktykę zawodową.

Analizy zaprezentowane w tej części raportu zostały ukierunkowane na najważniejsze zagadnienia związane z przebiegiem praktyk pedagogicznych, umożliwiając tym samym diagnozę problemów w obszarze praktycznego kształcenia nauczycieli oraz identyfikację tendencji w zakresie kształtowania się potrzeb oświatowych placówek wychowania przedszkolnego. Oceny grup studentów oraz opiekunów praktyk pozwalają lepiej zobrazować stopień przygotowania do podjęcia praktycznych zadań nauczycielskich, a w perspektywie lepiej dopasować kształtowane predyspozycje oraz kompetencje przyszłych absolwentów szkół pedagogicznych do realnych potrzeb rynku edukacyjnego na szczeblu przedszkolnym, głównie pod kątem jakości kształcenia. Relacje pomiędzy zaprezentowanymi charakterystykami służą wskazaniu mechanizmów

wpływających na jakość kształcenia praktycznego przyszłych nauczycielek i nauczycieli. Za pomocą metod wnioskowania statystycznego możliwe jest natomiast określenie siły i kierunku zależności między badanymi zmiennymi.

Tabela 2. Ocena poziomu refleksji studentów nad podejmowanymi zadaniami w zależności od oceny ich merytorycznego przygotowania do odbywania praktyk (w %)

Ocena merytorycznego przygotowania studentów do odbywania praktyk (1 – nieprzygotowani, 6 – doskonale przygotowani)	Ocena poziomu refleksji studentów nad podejmowanymi zadaniami (1 – brak miejsca i czasu na refleksję, 6 – praktykantom towarzyszyła codzienna refleksja)						Razem
	1	2	3	4	5	6	
1	0	66,67	33,33	0	0	0	8,57
2	18,18	0	9,09	27,27	36,36	9,09	31,43
3	0	10	10	60	20	0	28,57
4	0	0	25	50	0	25	22,86
5	0	0	0	33,33	33,33	33,33	8,57
6	0	0	0	0	0	0	0
Razem	5,71	8,57	14,29	40	20	11,43	n=35

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi.

Przygotowanie merytoryczne studentek i studentów do odbywania praktyk było przez opiekunów praktyk na szczeblu przedszkolnym wyraźnie niżej oceniane w porównaniu z poziomem refleksji studentek i studentów wobec wyznaczonych dla nich zadań. W sześciostopniowej skali ocen żaden z opiekunów praktyk nie przyznał studentkom i studentom najwyższej oceny dla ich przygotowania do praktyk, a zaledwie 8,57% z nich uznało, że praktykanci byli przygotowani bardzo dobrze (ocena 5). Studenci z najwyższymi ocenami dotyczącymi ich merytorycznego przygotowania do odbywania praktyk wykazywali się również wysokim poziomem autorefleksji. Osoby określone jako nieprzygotowane do odbywania praktyk charakteryzowały się natomiast niską gotowością do podejmowania rozmowy na temat wykonywanych podczas praktyki zadań. Zależność ta była w wyraźny sposób dostrzegalna dla grup praktykantów, które otrzymywały skrajne oceny dotyczące przygotowania merytorycznego do praktyk. Na podstawie przeprowa-

dzanego badania można dostrzec, że często osoby o relatywnie niskiej ocenie przygotowania do praktyk otrzymywały wyższą ocenę poziomu autorefleksji niż osoby wyżej ocenione pod względem przygotowania merytorycznego. Wyniki testu Kruskala-Wallisa oparte na odpowiedziach opiekunów na poziomie istotności 5% wskazują na brak wyraźnej korelacji pomiędzy omawianymi aspektami oceny praktykantów. Wartość współczynnika korelacji rang Spearmana obliczona dla tych samych ocen opiekunów praktyk przyjęła wartość 0,2996. Jednak na takim samym poziomie istotności statystyka testu dla obliczonego współczynnika korelacji rang Spearmana również nie daje podstaw do odrzucenia hipotezy o braku istotnej zależności między analizowanymi aspektami oceny praktykantów na podstawie badanej próby. Statystyczna analiza wyników wskazuje na brak wyraźnej zależności między oceną merytorycznego przygotowania studentek i studentów do praktyk, a określonymi za pomocą oceny poziomu refleksji nad podejmowanymi zadaniami umiejętnościami samodoskonalenia. Zdolności te przeciętnie były wyżej oceniane niż poziom przygotowania merytorycznego. Wyższy poziom spełnienia oczekiwań przez absolwentki i absolwentów studiów pedagogicznych zatrudnianych na szczeblu przedszkolnym będzie wymagał w wyższym stopniu poprawy jakości ich przygotowania merytorycznego, zaś w mniejszym stopniu wzrostu poziomu samodoskonalenia.

Jednocześnie należy podkreślić, że jako najczęstszą przyczynę niskiego poziomu przygotowania merytorycznego praktykantów opiekunowie praktyk wskazywali zbyt małą ilość praktycznych zajęć dla studentów i studentek. Chodzi głównie o postulat większego wymiaru czasu zajęć dydaktycznych prowadzonych w toku studiów przez studentki i studentów, większej liczby wizytowanych lekcji, a także większej liczby godzin zajęć na uczelni z osobami posiadającymi praktykę zawodową. Nauczyciele wskazywali również na konieczność poświęcenia większej ilości czasu na rozwiązywanie sytuacji trudnych, z jakimi praktykanci mogą mieć kontakt na szczeblu przedszkolnym i na zwrócenie większej uwagi studentów na bezpieczeństwo dzieci. Opiekunowie praktyk w przedszkolach podkreślali, że studenci odbywający praktyki są skłonni do refleksji nad podejmowanymi zadaniami. Jeśli praktykom nie towarzyszyły dyskusje o ich przebiegu, wynikało to raczej z braku czasu studentek i studentów, którzy spieszyli się na inne zajęcia, jak również

ze zbyt małej ilości zajęć praktycznych. Rzadziej przyczyną braku dyskusji była niechęć praktykantów do dyskusji lub brak wiedzy merytorycznej.

Tabela 3. Ocena przygotowania praktykantów do pełnienia zadań dydaktycznych w zależności od oceny ich merytorycznego przygotowania do odbywania praktyk (w %)

Ocena merytorycznego przygotowania studentów do odbywania praktyk (1 – nieprzygotowani, 6 – doskonale przygotowani)	Ocena przygotowania praktykantów do pełnienia zadań dydaktycznych (1 – nieprzygotowani, 6 – doskonale przygotowani)						Razem
	1	2	3	4	5	6	
1	66,67	33,33	0	0	0	0	8,57
2	0	81,82	9,09	9,09	0	0	31,43
3	0	10	60	30	0	0	28,57
4	0	12,50	62,50	25	0	0	22,86
5	0	0	33,33	0	66,67	0	8,57
6	0	0	0	0	0	0	0
Razem	5,71	34,29	37,14	17,14	5,71	0	n=35

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi.

Przygotowanie praktykantek i praktykantów do pełnienia zadań dydaktycznych było przeciętnie nieznacznie niżej oceniane przez opiekunów praktyk na szczeblu przedszkolnym w sześciostopniowej skali ocen niż przygotowanie merytoryczne studentów do odbywania praktyk. Podobnie jak przy ocenie przygotowania merytorycznego do praktyk, tak i przy ocenie przygotowania do pełnienia zadań dydaktycznych żaden z opiekunów nie określił praktykantek i praktykantów jako doskonale przygotowanych. Wyższej ocenie przygotowania merytorycznego do praktyk na szczeblu przedszkolnym towarzyszyła zazwyczaj relatywnie wysoka ocena przygotowania dydaktycznego. Im niższa była ocena merytorycznego przygotowania, tym niższa ocena przygotowania do zadań dydaktycznych im towarzyszyła. Wyniki testu Kruskala-Wallisa na poziomie istotności 5% wskazują na konieczność odrzucenia hipotezy o podobieństwie rozkładów ocen przygotowania do pełnienia zadań dydaktycznych przez praktykantów w grupach osób różnie oceniających merytoryczne przygotowanie studentów do praktyk. Wskazuje to na istnienie wyraźnej zależności pomiędzy badanymi ocenami. Obliczona na podstawie przeprowadzonego badania wartość współczynnika ko-

relacji rang Spearmana dla omawianych aspektów oceny studentów wyniosła 0,694. Jednocześnie test dla hipotezy, mówiącej o tym, że wartość omawianego współczynnika nie jest istotnie różna od 0 (na poziomie istotności 5%), wskazuje na konieczność jej odrzucenia. Zarówno test Kruskala-Wallisa, jak i współczynnik korelacji rang Spearmana wskazują na istnienie zależności między oceną przygotowania merytorycznego do praktyk oraz oceną przygotowania do pełnienia zadań dydaktycznych. Zgodnie z wynikami analizy statystycznej wyników badania kwestionariuszowego przeprowadzonego wśród nauczycieli – opiekunów praktyk pracujących w przedszkolach, podniesienie poziomu przygotowania merytorycznego studentek i studentów studiów pedagogicznych do odbywania praktyk powinno w istotny sposób wpłynąć na poprawę oceny ich przygotowania do pełnienia zadań dydaktycznych, aby jako absolwenci w wyższej mierze spełniali oczekiwania placówek oświatowych na szczeblu przedszkolnym.

Tabela 4. Ocena przygotowania praktykantów do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych w zależności od oceny ich merytorycznego przygotowania do odbywania praktyk (w %)

Ocena merytorycznego przygotowania studentów do odbywania praktyk (1 – nieprzygotowani, 6 – doskonale przygotowani)	Ocena przygotowania praktykantów do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych (1 – nieprzygotowani, 6 – doskonale przygotowani)						Razem
	1	2	3	4	5	6	
1	0	66,67	33,33	0	0	0	8,57
2	0	9,09	45,45	45,45	0	0	31,43
3	0	10	40	10	40	0	28,57
4	0	0	37,50	25	37,50	0	22,86
5	0	0	0	100	0	0	8,57
6	0	0	0	0	0	0	0
Razem	0	11,43	37,14	31,43	20	0	n=35

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi.

Podobnie jak w przypadku oceny przygotowania do pełnienia zadań dydaktycznych, tak i podczas oceny przygotowania do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych żaden z opiekunów praktyk pracujących w przedszkolach nie dał praktykantom najwyższej oceny. Przygotowanie do zadań opiekuńczo-wychowawczych było w sześciostopniowej skali ocen przeciętnie wyżej oceniane od merytorycznego przygotowania do praktyk. Opiekunowie

praktyk, którzy najniżej ocenili merytoryczne przygotowanie studentek i studentów do praktyk, jednocześnie dali relatywnie niskie oceny dla przygotowania do zadań opiekuńczo-wychowawczych. Należy jednak podkreślić, że żaden z nauczycieli-opiekunów nie przyznał praktykantom najniższej możliwej noty. Osoby ocenione wyżej pod kątem przygotowania merytorycznego do praktyk nie były relatywnie najwyżej ocenione za przygotowania do zadań opiekuńczo-wychowawczych. Przeprowadzony na potrzeby analizy statystycznej test Kruskala-Wallisa wskazał – na poziomie istotności 5% – na brak podstaw do odrzucenia hipotezy o podobieństwie rozkładów ocen przygotowania praktykantów do zadań opiekuńczo-wychowawczych pomiędzy grupami opiekunów praktyk, którzy odmiennie ocenili przygotowanie merytoryczne studentów do ich odbywania. Prawdopodobieństwo odrzucenia prawdziwej hipotezy wyniosło dla tego testu 0,0698. Tym samym wynik testu wskazuje na brak istotnej zależności między oceną przygotowania merytorycznego do praktyk, a oceną przygotowania do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych. Wartość współczynnika korelacji rang Spearmana dla analizowanych ocen na szczeblu przedszkolnym wyniosła 0,4347. Na poziomie istotności 5% oznacza to odrzucenie hipotezy o braku zależności pomiędzy oceną merytorycznego przygotowania do odbywania praktyk, a oceną przygotowania do pełnienia przez praktykantów zadań opiekuńczo-wychowawczych. Wyniki testu Kruskala-Wallisa oraz testu dla współczynnika korelacji rang Spearmana przy 95-procentowym poziomie ufności nie wskazują jednoznacznie na istnienie bądź brak zależności pomiędzy oceną przygotowania merytorycznego studentów do odbywania praktyk oraz oceną przygotowania do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych. Może to świadczyć o ograniczonym wpływie merytorycznego przygotowania do odbywania praktyk na przygotowanie do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych przez studentki i studentów kierunków pedagogicznych. W wyższym stopniu niż w przypadku przygotowania do zadań dydaktycznych mogą mieć na to wpływ inne czynniki zewnętrzne oraz cechy osobowe praktykantów.

Tabela 5. Decyzje studentek i studentów, którzy udzielili zdecydowanej odpowiedzi na pytanie dotyczące pracy w zawodzie nauczyciela na szczeblu przedszkolnym lub wczesnoszkolnym w zależności od oceny stopnia, w jakim praktyki przygotowały ich do wykonywania tego zawodu (w %)

W jakim stopniu praktyki przygotowały studenta do zawodu nauczyciela (1 – w ogóle nie przygotowały, 6 – przygotowały wyśmienicie)	Czy student chce pracować jako nauczyciel		Razem
	Tak	Nie	
1	100	0	3,23
2	57,14	42,86	7,53
3	100	0	15,05
4	100	0	39,78
5	88,89	11,11	29,03
6	100	0	5,38
Razem	93,55	6,45	n=388

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi.

Zdecydowana większość studentek i studentów kierunków pedagogicznych odbywających praktyki na szczeblu przedszkolnym (93,55% badanych) wyraziła chęć pracy w zawodzie nauczyciela po zakończeniu studiów. Jeśli chodzi o ocenę własnego przygotowania do wykonywania tego zawodu, najwięcej osób w sześciostopniowej skali oceniło się na 4 – 39,78% praktykantów. Wśród osób nie wyrażających chęci pracy w zawodzie nauczyciela po zakończeniu studiów znajdowały się osoby zarówno z niską, jak i z wysoką oceną własnego przygotowania do zawodu przez praktyki. Test Manna-Whitneya (na poziomie istotności 5%), przeprowadzony dla grupy osób, które wyraziły chęć pracy w zawodzie oraz dla tych, które nie chcą pracować jako nauczyciele, wskazał na brak podstaw do odrzucenia hipotezy o podobieństwie rozkładów ocen przygotowania do zawodu nauczyciela w poszczególnych grupach. Wiąże się to z brakiem zależności pomiędzy badanymi zmiennymi. Prawdopodobieństwo odrzucenia prawdziwej hipotezy o braku zależności między cechami wyniosło dla tego testu 0,0875. Współczynnik korelacji rang Spearmana dla badanych cech wyniósł 0,0869. Test istotności badanego współczynnika wskazał na prawdopodobieństwo odrzucenia prawdziwej hipotezy o braku istotnej zależności pomiędzy badanymi cechami na poziomie 0,0875, co oznacza, że przy 95-procentowym przedziale

ufności nie ma podstaw do odrzucenia testowanej hipotezy. Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują na brak zależności między oceną stopnia, w jakim praktyki przygotowały studenta do pracy w zawodzie nauczyciela, a decyzją o podjęciu pracy w tym zawodzie w placówce przedszkolnej.

Odpowiadając na pytanie o motywację do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela, studentki i studenci mający za sobą praktyki w przedszkolach najczęściej mówili o chęci pracy z dziećmi, satysfakcji z tego rodzaju pracy oraz o spełnieniu zawodowym. Studentki i studenci, którzy nie chcą po zakończeniu studiów pracować w jako nauczyciele, najczęściej motywowali swoją decyzję brakiem perspektyw w tym zawodzie, brakiem predyspozycji do jego wykonywania oraz brakiem świadomości na temat tego, z czym wiąże się praca nauczyciela na szczeblu przedszkolnym i wczesnoszkolnym na etapie wyboru studiów. Osoby, które stwierdziły, że praktyki w ogóle nie przygotowały ich do zawodu, jako przyczynę takiego stanu rzeczy wymieniały brak poważnego traktowania oraz możliwość jedynie biernego uczestnictwa w zajęciach.

Tabela 6. Ocena stopnia, w jakim praktyki przygotowały studenta do zawodu nauczyciela, w zależności od stopnia, w jakim wykorzystywał on podczas praktyk wiedzę przekazywaną w trakcie studiów (w %)

W jakim stopniu student wykorzystywał na praktykach wiedzę przekazywaną w trakcie studiów (1 – nie była stosowana, 6 – była w pełni stosowana)	W jakim stopniu praktyki przygotowały do zawodu nauczyciela (1 – w ogóle nie przygotowały, 6 – przygotowały wymiennie)						Razem
	1	2	3	4	5	6	
1	0	16,67	16,67	16,67	50	0	6,45
2	0	8,33	25	50	16,67	0	12,90
3	7,41	14,81	14,81	40,74	22,22	0	29,03
4	3,45	3,45	10,34	58,62	20,69	3,45	31,18
5	0	0	20	13,33	53,33	13,33	16,13
6	0	0	0	0	50	50	4,30
Razem	3,23	7,53	15,05	39,78	29,03	5,38	n=388

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi.

Wyniki badania kwestionariuszowego przeprowadzonego wśród studentek i studentów kierunków pedagogicznych odbywających praktyki w przedszkolach wskazują, że osoby, które w znacznym stopniu wyko-

rzystywały wiedzę zdobytą na studiach – w swojej ocenie – dzięki praktykom w znacznym stopniu przygotowały się do wykonywania zawodu nauczyciela. Wyniki testu Kruskala-Wallisa dla grup osób, które w różnym stopniu wykorzystywały w trakcie praktyk wiedzę zdobytą na studiach, wskazują na istnienie zależności pomiędzy badanymi aspektami oceny (na poziomie istotności 5%). Zależność tę potwierdza także wynik testu istotności dla współczynnika korelacji rang Spearmana. Wartość omawianego współczynnika korelacji dla omawianych odpowiedzi studentów wynosi 0,3271, co przy 5-procentowym poziomie istotności wskazuje na odrzucenie hipotezy zerowej, mówiącej o braku korelacji. Test Kruskala-Wallisa oraz test istotności dla współczynnika rang Spearmana jednoznacznie wskazują na istnienie zależności pomiędzy stopniem wykorzystania na praktykach wiedzy zdobytej w toku studiów, a oceną przygotowania do zawodu nauczyciela przez praktyki zawodowe. Wyniki analizy badanych cech są niezwykle istotne dla oceny poziomu zaspokojenia oczekiwań rynku edukacyjnego na szczeblu przedszkolnym ze względu na znaczny udział studentek i studentów kierunków pedagogicznych, którzy chcą po studiach pracować w zawodzie nauczyciela.

■ **UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE – PROGNOZY SYTUACJI NA RYNKU EDUKACYJNYM**

Ważną rolę w kształtowaniu się potrzeb placówek wychowania przedszkolnego odgrywają czynniki społeczne i ekonomiczne. W zakresie uwarunkowań społecznych kluczowe wydają się procesy demograficzne, związane ze zmniejszającą się liczbą dzieci w regionie łódzkim. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa uzasadnia konieczność określenia zarówno przewidywanej liczby dzieci w przedszkolach, jak i etatów, czyli miejsc pracy dla nauczycieli. Analiza skali finansowania placówek przedszkolnych przez budżety gmin umożliwia natomiast sformułowanie wniosków dotyczących m.in. możliwości finansowania lub współfinansowania przez jednostki samorządu terytorialnego nowych rozwiązań z zakresu kształtowania kompetencji przyszłych nauczycieli przedszkoli.

Punktem wyjścia przeprowadzonego badania było oszacowanie skali zapotrzebowania na nauczycieli przedszkolnych w województwie łódzkim oraz w poszczególnych jego powiatach. Wartości te zostały wyrażone za pomocą liczby etatów przysługujących nauczycielom na szczeblu przedszkolnym. Analiza zapotrzebowania na nauczycieli uwzględnia m.in. płeć osób tej profesji i może stanowić cenną informację dla osób zainteresowanych podjęciem pracy w danym zawodzie, organów administracji publicznej odpowiedzialnych za zatrudnianie w tego typu placówkach oraz dla ośrodków kształcących osoby w zawodzie nauczyciela na szczeblu przedszkolnym.

Zawarte w niniejszym rozdziale prognozy liczby dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego stanowi jeden z ważniejszych czynników determinujących zmiany zapotrzebowania na nauczycielki i nauczycieli, a co za tym idzie – absolwentki i absolwentów szkół przygotowujących do pracy w omawianym zawodzie. Ponadto, w ramach przeprowadzonej analizy, zbudowany został wskaźnik określający – w całym okresie badania – liczbę przedszkolaków przypadających średnio na 1 etat nauczycielski. Jego wartość dostarcza informacji zarówno o warunkach pracy zatrudnionych nauczycieli, jak i jakości oferowanych usług edukacyjnych.

Wykonanie prognoz liczby etatów nauczycieli oraz predykcja dzieci w przedszkolach, punktach przedszkolnych oraz zespołach wychowania przedszkolnego pozwoliły określić wielkość zapotrzebowania na absolwentów szkół pedagogicznych przygotowujących do pracy na szczeblu przedszkolnym. Badanie wykonane w perspektywie do 2025 roku może być z powodzeniem wykorzystywane w procesie konstruowania długofalowych strategii rozwoju rynku edukacyjnego, w tym również w zakresie kształtowania kompetencji dydaktycznych i wychowawczych nauczycieli przedszkoli.

Prognozy zapotrzebowania na nauczycielki i nauczycieli przedszkolnych w regionie pozwalają ponadto uwydatnić kierunek i tempo zmian tendencji po stronie podażowej rynku edukacyjnego. Niedopasowanie skali kształcenia absolwentek i absolwentów szkół pedagogicznych do zmiennych potrzeb rynku edukacyjnego może powodować zarówno zmniejszenie szans na znalezienie przez nich pracy w wyuczonym zawodzie, jak również niekorzystnie wpływać na jakość kształcenia w sytuacji deficytu wykwalifikowanej kadry.

Badaniem został objęty cały obszar województwa łódzkiego – szczegółowe analizy przeprowadzono dla poszczególnych jego powiatów. Takie podejście umożliwia dokonanie analizy porównawczej poszczególnych jednostek terytorialnych oraz wskazanie zróżnicowania przestrzennego pod kątem badanych zmiennych.

Metodologia prognoz i analiz statystycznych

Zastosowana metodologia opracowania prognoz uwzględnia zarówno znaczenie przewidywanych trendów demograficznych, jak i zmian sytuacji gospodarczej w województwie łódzkim. W celu przeprowadzenia szczegółowych analiz oraz prognoz zmiennych charakteryzujących zapotrzebowanie na absolwentki oraz absolwentów szkół pedagogicznych na szczeblu przedszkolnym wykorzystano zaawansowane narzędzia statystyczno-ekonometryczne, a także profesjonalne oprogramowanie ekonometryczne STATA.

Opracowana metodologia opiera się na Systemie Badań i Prognoz Regionalnych Region-Stat. Prognozy zmiennych kluczowych dla rynku edukacyjnego i rynku pracy w województwie łódzkim wykorzystują techniki modelowania i prognozowania szeregów czasowych, m.in.: VAR, VEqCM, ARIMA, ARIMAX. W celu określenia przyszłych tendencji na rynku edukacyjnym i rynku pracy wykorzystano dodatkowo metodę długookresowego prognozowania na podstawie ultrakrótkich szeregów czasowych³⁸. Zaproponowana metoda posiada znaczącą przewagę nad powszechnie znanymi sposobami analizy szeregów czasowych, takich jak wygładzanie wykładnicze, metoda średniej ruchomej, modele trendu czy model autoregresyjny. Wymienione sposoby analiz mają ograniczone zdolności predykcyjne, m.in. w przypadku prognoz sytuacji na rynku edukacyjnym i rynku pracy, i są efektywne jedynie w przypadku krótkiego okresu prognozy *ex ante*. Wydłużenie okresu prognozy do 2025 roku powoduje, że większy błąd jest wprowadzany do otrzymywanych predykcji zmiennej. Dzięki zastosowaniu metody prognozowania długookresowego na podstawie szeregów ultrakrótkich, błąd prognozy ulega ograniczeniu, a jakość predykcji obejmujących okres do 2025 roku znacząco wzrasta w porównaniu do wyników uzyskanych tradycyjnymi metodami. W efekcie jej zastosowania możliwe jest otrzymanie – zgodne z intuicją

³⁸ Opracowana metoda została zaprezentowana w czasopiśmie Głównego Urzędu Statystycznego i Polskiego Towarzystwa Statystycznego (Mackiewicz M., Krajewski P., Kuchta Z., Mazurek M., Nowakowski M., *Długookresowe prognozowanie zmiennych ekonomicznych na podstawie bardzo krótkich szeregów czasowych*, „Wiadomości Statystyczne” nr 9/2009, s. 33-41.

ekonomiczną – długookresowych prognoz na podstawie dostępnych, stosunkowo krótkich szeregów czasowych.

Przygotowanie prognoz zapotrzebowania na absolwentki i absolwentów szkół pedagogicznych zostało poprzedzone wielowymiarową, szczegółową analizą trendów charakteryzujących szeregi czasowe, opisanych m.in. przez poziomy bezwzględne zmiennych, tempa wzrostu oraz zróżnicowane wskaźniki struktury. Celem tego rodzaju analizy było wyodrębnienie charakterystyk danych o największej stabilności, które zminimalizują błędy prognozy.

Na podstawie otrzymanych charakterystyk został stworzony system prognostyczny, składający się z bilansujących się wskaźników, charakteryzujących rynek edukacyjny oraz rynek pracy na szczeblu regionalnym oraz lokalnym. Aby zapewnić spójność prognoz w ramach systemu, prognozy wykonano na kilku powiązanych ze sobą poziomach szczegółowości. W ramach każdego z nich zastosowano metodę prognozowania długookresowego na podstawie szeregów ultrakrótkich. Pierwszy poziom systemu prognostycznego wiązał się z opracowaniem prognoz wielkości w najszerszym ujęciu (np. liczby nauczycieli w województwie). Kolejne poziomy podlegające prognozowaniu są związane z predykcją sytuacji w poszczególnych podgrupach danej zmiennej (np. liczba nauczycieli w poszczególnych powiatach). Spójność wykonanych na tym etapie predykcji uzyskano za pomocą bilansujących się wskaźników, z których każdy wyrażał udział zmiennej szczegółowej w wartości ogólnej. Oprócz specjalnie przygotowanej metody prognozowania wszystkie wykonane na tym poziomie predykcje zostały poddane korektom eksperckim. Efektem końcowym systemu prognostycznego było uzyskanie długookresowych prognoz dla każdej zmiennej z uwzględnieniem podziału geograficznego i przedmiotowego.

Przygotowane prognozy mają charakter bazowy, czyli zakładają wydłużenie w czasie istniejących tendencji panujących w gospodarce regionu. Bazowy typ przygotowywanych prognoz oznacza m.in. to, że prognozowane wartości zmiennych nie uwzględniają nadzwyczajnych, nie podejmowanych dotychczas działań, ukierunkowanych na kształtowanie sytuacji ekonomicznej podmiotów. Takie podejście podyktowane jest niedostępnością informacji dotyczących zestawu działań wybranych przez

decydentów z rekomendowanej palety możliwych narzędzi, jak również trudnością odpowiednio wiarygodnego, spełniającego standardy naukowe oszacowania ilościowych skutków poszczególnych rozwiązań.

Metodologia analiz wyników badań kwestionariuszowych została oparta na właściwościach współczynnika korelacji rang Spearmana oraz testu Kruskala-Wallisa i testu Manna-Whitneya. Wymienione metody zostały zastosowane w celu zbadania zależności pomiędzy ocenami poszczególnych elementów przebiegu praktyk pedagogicznych, a cechami wykazywanymi przez uczestniczki i uczestników praktyk.

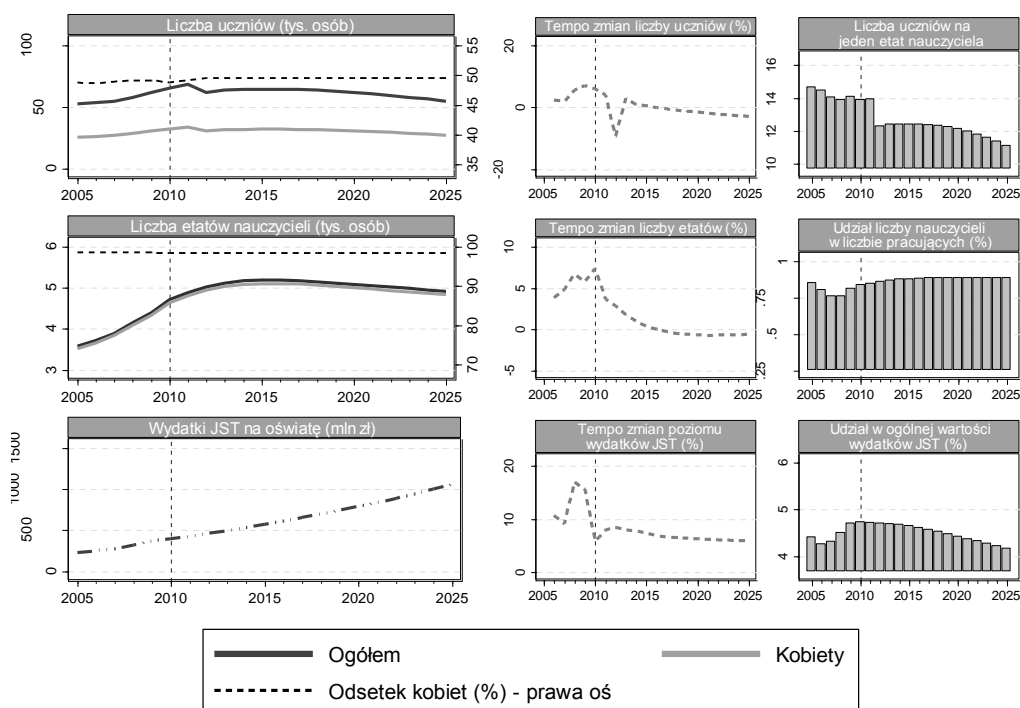
Współczynnik korelacji rang Spearmana jest narzędziem statystycznym, powszechnie stosowanym do badania zależności pomiędzy cechami niemierzalnymi w sytuacji, w której wariantom cech można przyporządkować umowne, dające się uporządkować wartości zwane rangami. W istocie analiza korelacji tego typu jest analizą współzależności przyporządkowanych badanym cechom rang. Wartość współczynnika korelacji rang określa siłę zależności między badanymi cechami. Analizie opartej na korelacji rang towarzyszy testowanie hipotezy o zerowej wartości współczynnika. Wynik testu może wskazać, że obliczony współczynnik istotnie różni się od zera, lub że brakuje podstaw do odrzucenia początkowej hipotezy o niezależności cech. Test Kruskala-Wallisa, podobnie jak test Manna-Whitneya służy do określenia, czy rozkłady badanych prób są do siebie podobne. Zostały one wykorzystane dla stwierdzenia, czy rozkłady odpowiedzi na dane pytanie różnią się między sobą w zależności od tego, jak badane osoby odpowiadały na inne pytanie. Brak podstaw do odrzucenia testowanej hipotezy o podobieństwie rozkładów na przyjętym poziomie istotności oznacza, że odpowiedzi na jedno z pytań nie są istotnie zależne od odpowiedzi na inne pytanie.

Województwo łódzkie

W województwie łódzkim w roku 2010 funkcjonowały 1172 placówki przedszkolne, do których uczęszczało 65 499 dzieci. W ich skład wchodziły 542 przedszkola (51 416 dzieci), 7 przedszkoli specjalnych (142 dzieci), 542 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych

(12 743 dzieci), 45 punktów przedszkolnych (923 dzieci) oraz 16 zespołów wychowania przedszkolnego (275 dzieci). Sześciolatki stanowiły 28,91% wszystkich przedszkolaków w województwie łódzkim. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w wieku 6 lat wyniósł w 2010 roku 85,89%, natomiast wśród dzieci w wieku 3–5 lat – 65,40%.

Rysunek 8. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na rysunku 8. zostały zaprezentowane dane historyczne oraz prognozy (w perspektywie do roku 2025) dotyczące liczby dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych, zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym oraz wydatków z budżetów gmin przeznaczonych na przedszkola w województwie łódzkim. W okresie historycznym liczba przedszkolaków w województwie łódzkim wzrosła z poziomu 52 500 osób w roku 2005 do 65 500 osób w roku 2010. Średnioroczne tempo wzrostu liczby dzieci w przedszkolach w latach próby wyniosło 4,52%.

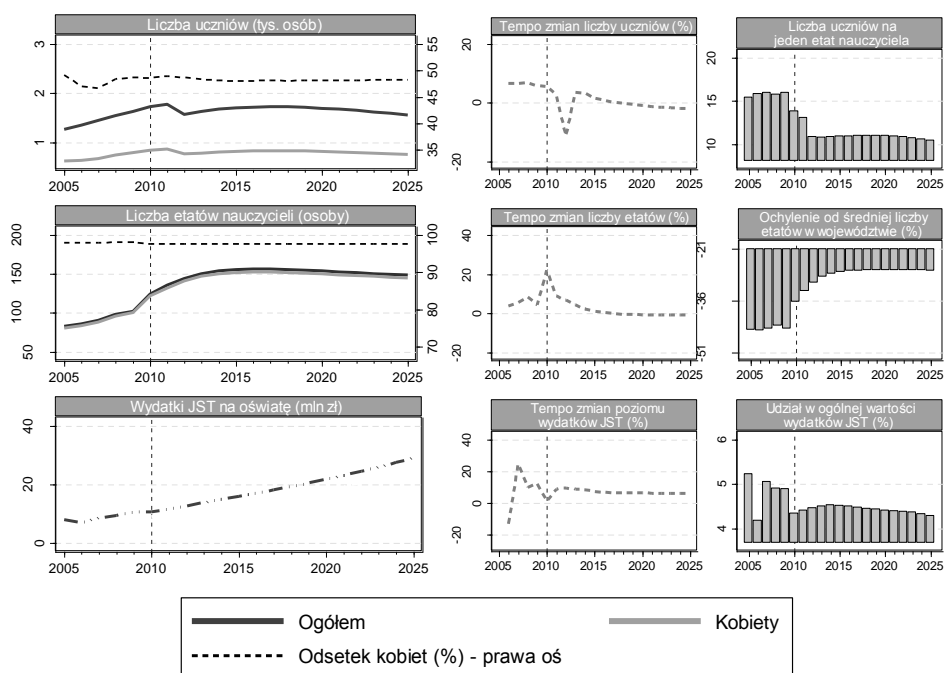
Dotychczasowy wzrost liczby dzieci w przedszkolach powinien utrzymać się do roku 2011, kiedy do przedszkoli w województwie łódzkim będzie uczęszczać 68 100 dzieci. W roku 2012 spodziewany jest spadek tej wartości do poziomu 61 800 dzieci. W kolejnych latach jest prognozowany wzrost liczby przedszkolaków do poziomu 64 500 dzieci w roku 2015. Następnie do roku 2025 będzie miał miejsce spadek liczby dzieci w przedszkolach do poziomu 54 700. Tym samym średnioroczne tempo zmian liczby dzieci w okresie prognozy powinno wynieść -1,55%. W latach 2005–2010 został również odnotowany wzrost zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym. Liczba etatów nauczycieli przedszkolnych wzrosła w tym czasie z poziomu 3577 do 4713. Przeciętne tempo wzrostu liczby etatów wyniosło w tym czasie 5,67%. Wyniki prognozy wskazują na dalszy wzrost liczby etatów nauczycieli przedszkolnych do poziomu 5187 etatów w roku 2016. W dalszych latach prognozy spodziewany jest stopniowy spadek zatrudnienia nauczycieli do poziomu 4920 etatów w roku 2025. Średnioroczne tempo zmian liczby etatów w okresie prognozy wyniesie tym samym 0,31%. W 2010 roku 98,42% etatów nauczycieli przedszkolnych na badanym terenie było zajmowanych przez kobiety. W perspektywie roku 2025 sytuacja nie powinna ulec istotnej zmianie – 98,38% etatów zajmowanych przez kobiety. Udział nauczycieli przedszkolnych wśród osób pracujących w województwie łódzkim powinien śladowy wzrosnąć z poziomu 0,84% w roku 2010 do poziomu 0,89% w roku 2025. Współczynnik liczby uczniów przypadających przeciętnie na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym powinien w tym samym czasie zmaleć z poziomu 14 do 11 osób. W okresie prognozy spodziewany jest wzrost wydatków gmin na przedszkola z poziomu 392,93 mln zł w 2010 roku do poziomu 1057,82 mln zł w perspektywie roku 2025. Średnioroczne tempo wzrostu tych wydatków w okresie prognozy wyniesie 7,33%. Udział wydatków na przedszkola w wydatkach gmin województwa w latach 2010–2025 powinien zmaleć z poziomu 4,73% do poziomu 4,18%.

Powiat łódzki wschodni

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego do placówek przedszkolnych znajdujących się na terenie powiatu łódzkiego wschodniego

w 2010 roku uczęszczało 1725 przedszkolaków, w tym 1240 dzieci było w 12 przedszkolach, 379 dzieci znajdowało się w 13 oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych, 106 dzieci uczęszczało do 3 punktów przedszkolnych. Udział sześciolatków w analizowanej populacji kształtował się na poziomie 30,49%. Ponadto stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w tej grupie wiekowej wyniósł w 2010 roku 83,62%. Wśród ludności w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat badany wskaźnik osiągnął zauważalnie niższą wartość, wynoszącą 58,95%.

Rysunek 9. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie łódzkim wschodnim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli na terenie powiatu łódzkiego wschodniego (por. rysunek 9.) charakteryzowała się w latach 2005–2010 średniorocznym tempem wzrostu na poziomie 6,29% – w 2010 roku wyniosła 1700 dzieci. Zgodnie z prognozą, w związku z zakończeniem okresu przejściowego reformy edukacji obniżającej wiek obowiązku szkolnego, w 2012 roku zostanie zatrzymana tendencja

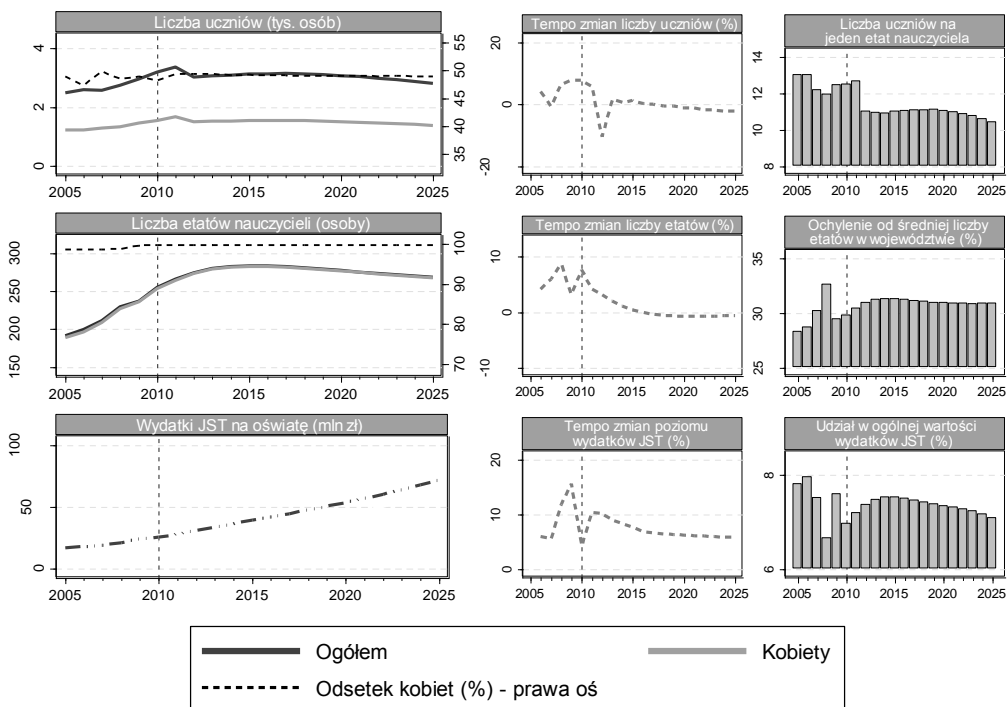
rosnąca zapoczątkowana w okresie historycznym. W tym roku przewidywany jest spadek liczby przedszkolaków o 11,29% w porównaniu z rokiem poprzednim – do poziomu 1600 dzieci. W latach 2013–2017 powtórnie będzie widoczny wzrost liczebności omawianej populacji, jednakże przy malejącej dynamice zmian, zgodnie z predykcją roczne tempo zmian ulegnie zmniejszeniu z poziomu 3,51% w 2013 roku do poziomu 0,29% w 2017 roku. Szacuje się, że liczba dzieci w przedszkolach osiągnie w tym czasie pułap 1700 osób. Wyniki prognozy wskazują, że od 2018 roku liczba przedszkolaków będzie podlegać redukcji, przy czym spadki w kolejnych latach będą coraz wyższe. W ostatnim roku predykcji do przedszkoli na badanym terenie uczęszczać będzie 1600 dzieci. Tym samym średnioroczne tempo zmian liczby przedszkolaków będzie ujemne – w latach 2011–2025 wyniesie 0,91%. Przewiduje się, że w latach objętych predykcją udział chłopców w liczbie przedszkolaków będzie nieznacznie przewyższał udział dziewcząt i w 2025 roku ukształtuje się on na poziomie 51,83%. Analiza poziomu liczby etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie łódzkim wschodnim pozwala zauważyć, że w latach 2005–2010 wykazywał on analogiczną tendencję do liczby przedszkolaków – wzrost z poziomu 82 etatów w 2005 roku do poziomu 124 etatów w 2010 roku. Najwyższym rocznym tempem zmian, wynoszącym 21,96%, cechował się rok 2010. Zgodnie z predykcją rosnący trend liczby etatów w badanym zawodzie zostanie utrzymany do 2016 roku (156 etaty), przy malejącym tempie zmian – z poziomu 8,77% w 2011 roku do poziomu 0,37% w 2016 roku. W kolejnych latach omawiana kategoria będzie podlegać niewielkim spadkom – do poziomu 149 etatów w 2025 roku. Warto przy tym nadmienić, że w całym analizowanym przedziale czasowym poziom liczby etatów mężczyzn na badanym stanowisku będzie marginalny. W 2010 roku liczba etatów nauczycieli przedszkolnych w powiecie łódzkim wschodnim była o 36,62% niższa niż średnia liczba etatów w województwie łódzkim. Przewiduje się, że relatywnie dynamiczny wzrost badanej kategorii w horyzoncie czasowym prognozy będzie implikować spadek wyżej wymienionego odchylenia do poziomu 27,52% oraz redukcję liczby przedszkolaków przypadających na 1 etat – z poziomu 14 dzieci

w 2010 roku do poziomu 10 dzieci w 2025 roku. Wartość wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie łódzkim wschodnim w latach 2005–2010 ulegała rocznie zwiększeniu przeciętnie o 6,14%. Przewiduje się, że średnioroczne tempo zmian nie ulegnie znaczącej zmianie w okresie predykcji, i będzie wynosić 6,83%. W latach 2011–2025 szacowany jest wzrost wydatków na oświatę na omawianym szczeblu – z poziomu 8,91 mln zł w 2010 roku do poziomu 24,44 mln zł w 2025 roku. Zgodnie z prognozą ich udział w ogólnej wartości wydatków jednostek samorządu terytorialnego w powiecie łódzkim wschodnim będzie niższy w latach 2011–2025, niż w okresie historycznym, kształtując się w 2025 roku na poziomie 4,30%.

Powiat pabianicki

W 2010 roku na terenie powiatu pabianickiego było umiejscowionych 38 placówek przedszkolnych, w tym odnotowano 23 przedszkola oraz 15 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Do pierwszego z wyżej wymienionych typów placówek uczęszczało w tym czasie 2619 dzieci, natomiast do drugiego 566 dzieci. Wśród nich znajdowało się 825 dzieci w wieku 6 lat (25,90%). W tym samym czasie na badanym terenie odsetek przedszkolaków w ludności w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat osiągnął poziom 71,74%, natomiast w przypadku ludności w wieku 6 lat ukształtował się on na poziomie 86,12%.

Rysunek 10. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie pabianickim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na rysunku 10. można zaobserwować, że w okresie historycznym liczebność populacji przedszkolaków na terenie powiatu pabianickiego zwiększyła się z poziomu 2500 dzieci w 2005 roku do 3200 osób w 2010 roku. Najwyższe roczne tempo zmian w tym czasie odnotowano w 2010 roku – wzrost o 7,85%. Jedyne w 2007 roku zarejestrowano niewielki spadek poziomu analizowanej kategorii – o 0,66%. W latach 2005–2010 wśród przedszkolaków w powiecie pabianickim nieznacznie dominowała liczba chłopców – ich udział w 2010 roku wyniósł 51,88%. Na przestrzeni lat 2011–2025 najwyższy szacowany poziom liczby dzieci w przedszkolach zostanie odnotowany dla 2011 roku – 3400 osób. W kolejnym roku widoczny będzie jej dynamiczny spadek – o 10,41% – do poziomu 3000 osób. Zgodnie z wynikami predykcji w latach 2013–2020 liczebność badanej populacji w powiecie pabianickim będzie względnie stabilna, kształtując się na poziomie 3100 osób. Przewiduje się, że od 2021 roku liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli na

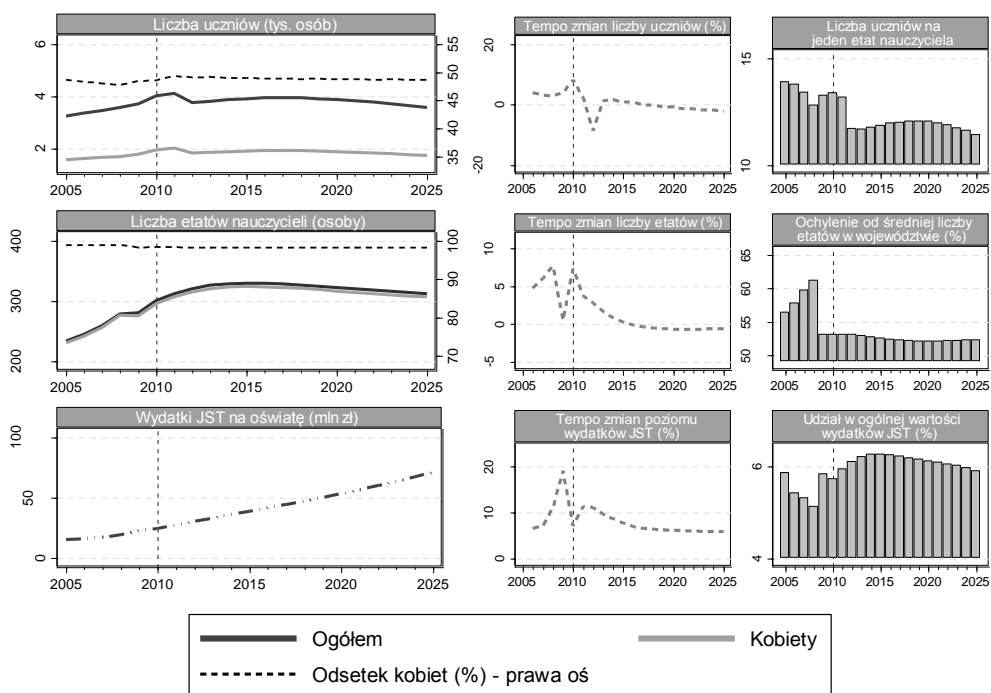
terenie powiatu pabianickiego będzie stopniowo spadać (średnio o 1,94% rocznie) – w ostatnim roku predykcji osiągnie poziom 2800 osób. Szacuje się, że udział chłopców w badanej populacji wyniesie 51,07% w 2025 roku. Kolejną analizowaną zmienną, której predykcje zaprezentowano na rysunku 10., jest liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie pabianickim. Widoczne jest, że w okresie historycznym poziomu liczby etatów nauczycieli w przedszkolach kształtował się zgodnie z trendem rosnącym – w latach 2005–2010 odnotowano wzrost liczby etatów ze 191 do 255. Wyniki prognoz wskazują, że w latach 2011–2015 ich liczba nadal będzie rosła – w 2015 roku osiągnie pułap 284 etatów. W pozostałych latach predykcji powyższa tendencja ulegnie odwróceniu. W całym horyzoncie czasowym prognozy poziom liczby etatów nauczycieli przedszkolnych w powiecie pabianickim ulegnie zwiększeniu o 5,25% i osiągnie wartość 268 etatów w 2025 roku. W 2010 roku w powiecie pabianickim na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym przypadało przeciętnie 12 dzieci. Zgodnie z zaprezentowanymi powyżej wynikami prognoz do 2025 roku badany współczynnik zmaleje do poziomu 10 dzieci na etat. Ponadto w ostatnim roku prognozy poziom liczby etatów w analizowanym zawodzie w powiecie będzie o 30,89% wyższy od jego przeciętnej wartości w województwie łódzkim – o 1,08 punktu procentowego mniej w stosunku do 2010 roku. Wydatki na oświatę na badanym szczeblu wzrosły na terenie powiatu pabianickiego z poziomu 14,10 mln zł w 2005 roku do poziomu 21,27 mln zł w 2010 roku. Zgodnie z predykcją będą one ulegać dalszemu zwiększeniu, osiągając w 2025 roku poziom 60,18 mln zł. Ich udział w całkowitym poziomie wydatków jednostek samorządu terytorialnego na badanym terenie wzrośnie z poziomu 6,97% w 2010 roku do 7,10% w 2025 roku.

Powiat zgierski

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku na terenie powiatu zgierskiego umiejscowionych było 66 placówek przedszkolnych, w których w sumie kształciło się 4025 przedszkolaków. Wśród nich wyróżnić można 38 przedszkoli (3306 dzieci), 26 oddziałów

przedszkolnych przy szkołach podstawowych (690 dzieci), a także 2 punkty przedszkolne (29 dzieci). W badanym roku do placówek przedszkolnych w powiecie uczęszczało 61,61% dzieci w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat oraz 79,61% w wieku 6 lat. Wśród przedszkolaków znajdowało się w tym czasie 1187 dzieci 6-letnich, co stanowiło 29,29% populacji przedszkolaków w analizowanym powiecie.

Rysunek 11. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie zgierskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na rysunku 11. zaprezentowano dane historyczne oraz prognozy liczby uczniów, poziomu liczby etatów nauczycieli oraz wydatków na oświatę dla szczebla przedszkolnego w powiecie zgierskim. Można zauważyć, że w latach 2005–2010 liczebność populacji przedszkolaków charakteryzowała się dynamicznym wzrostem (średnioroczne tempo zmian wyniosło 4,43%) i ukształtowała się w 2010 roku na poziomie 4000 osób. W okresie historycznym widoczna była dominacja liczby przedszkolaków płci męskiej. Ich udział osiągnął w 2010 roku wartość 51,44%. Wyniki

predykcji wskazują, że wzrost badanej wartości kontynuowany będzie jedynie do 2011 roku (4100 dzieci), następnie zaś ulegnie ona redukcji do poziomu 3800 w 2012 roku. Główną determinantą dynamicznego spadku liczby przedszkolaków w tym czasie – o 8,53% względem roku poprzedniego – będzie zakończenie się okresu przejściowego dla reformy edukacji, obejmującej obowiązkiem szkolnym dzieci w wieku 6 lat. Lata 2014–2020 będą cechować się względnie stabilną liczbą dzieci w przedszkolach na badanym terenie – na poziomie około 3900 osób. Od 2021 roku liczba dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych w powiecie zgierskim będzie podlegać malejącej tendencji, kształtując się w ostatnim roku predykcji na poziomie 3600 osób – spadek o 11,16% w porównaniu z 2010 rokiem. Szacuje się, że udział chłopców w analizowanej populacji będzie oscylował pomiędzy poziomem 50,63% (2011 rok), a poziomem 51,33% (2025 rok). Liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie zgierskim rósł w latach 2005–2010 przeciętnie o 4,25% rocznie, kształtując się w 2010 roku na poziomie 301 etatów. Zgodnie z predykcją, również w latach 2011–2015 odnotowana zostanie analogiczna tendencja, jednakże przy zauważalnie niższym średniorocznym tempie zmian, wynoszącym 1,40%. W pozostałych latach predykcji liczba etatów w badanym zawodzie ulegać będzie redukcji – z poziomu 330 w 2015 roku do poziomu 312 w 2025 roku. Omawiana profesja charakteryzuje się wyraźną dominacją liczby kobiet. Szacuje się jednak, że liczba etatów mężczyzn będzie znajdować się na poziomie około 5–6 etatów w całym przedziale czasowym predykcji. Zgodnie z prognozą, pomimo przewidywanego spadku liczby etatów nauczycieli w przedszkolach na terenie powiatu zgierskiego w ostatnich latach predykcji, malejąca tendencja liczby przedszkolaków determinować będzie systematyczną redukcję liczby dzieci przypadających przeciętnie na jeden etat wychowawcy w przedszkolach – z poziomu 13 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 11 dzieci na etat w 2025 roku. Szacuje się, że w 2025 roku liczba etatów w badanym zawodzie będzie o 52,34% wyższa na terenie powiatu zgierskiego, niż średnia w całym województwie łódzkim. Oznacza to spadek powyższego odchylenia w porównaniu z 2010 rokiem o 0,8 p.p. W latach 2005–2010 wydatki jednostek samorządu terytorialnego na cele oświaty na szczeblu przedszkolnym rosły w badanym powiecie średnio o 10,13%

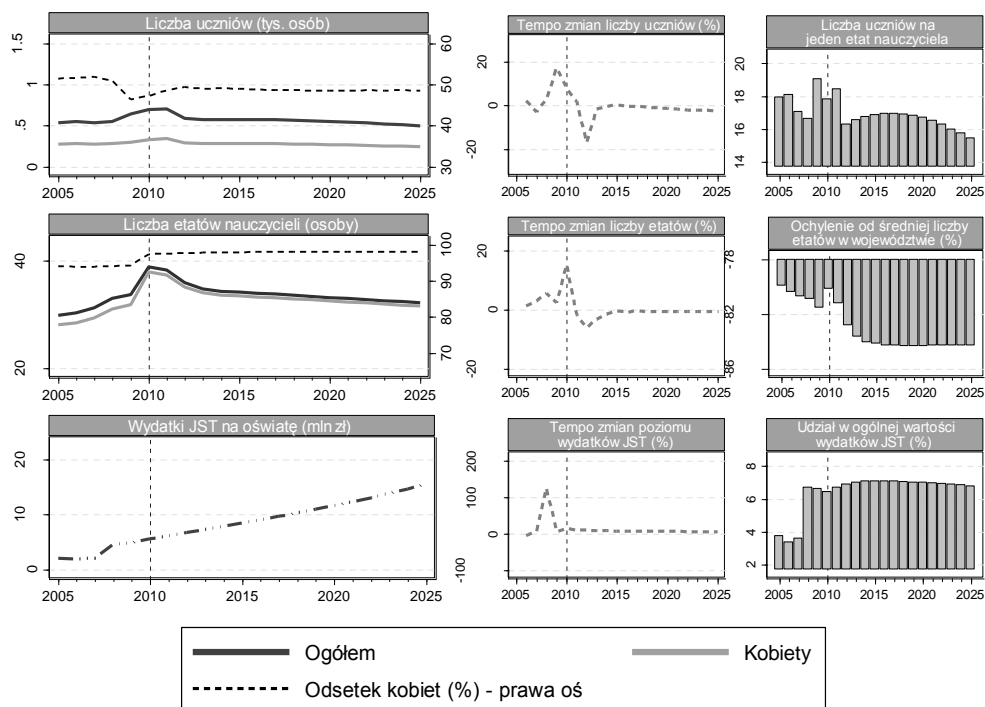
rocznie, osiągając w 2010 roku wartość 24,41 mln zł. Wyniki predykcji wskazują, że do 2025 roku badana wartość wzrośnie do poziomu 71,13 mln zł. Średnioroczne tempo zmian będzie niższe w okresie predykcji, niż w analizowanym okresie historycznym – w latach 2011–2025 wyniesie 7,11%. Szacuje się, że odnotowana w latach 2005–2010 spadkowa tendencja udziału wydatków na edukację na szczeblu przedszkolnym w całkowitym poziomie wydatków gmin w powiecie zgierskim ulegnie odwróceniu. Przewidywany jest wzrost analizowanego odsetka z poziomu 5,74% w 2010 roku do poziomu 5,91% w 2025 roku.

Powiat brzeziński

W 2010 roku na terenie powiatu brzezińskiego odnotowano 14 placówek przedszkolnych, z czego 4 stanowiły przedszkola, natomiast 10 było oddziałami przedszkolnymi przy szkołach podstawowych. Liczba przedszkolaków uczęszczająca do pierwszego typu placówek ukształtowała się w badanym czasie na poziomie 400 dzieci, natomiast do placówek drugiego rodzaju uczęszczało w tym czasie 292 dzieci. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego 32,80% badanej populacji stanowiły dzieci w wieku 6 lat. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w powiecie brzezińskim ukształtował się na poziomie 47,50% wśród dzieci w wieku od 3 do 5 lat, oraz na poziomie 81,07% wśród dzieci w wieku 6 lat.

W latach 2005–2010 zaobserwowano wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli na terenie powiatu brzezińskiego (por. rysunek 11.) z poziomu 500 osób do poziomu 700 osób. Średnioroczne tempo zmian ukształtowało się w tym czasie na poziomie 5,24%. Najwyższy procentowy wzrost badanej wartości względem roku poprzedniego odnotowano w 2009 roku (o 17,15%), natomiast w 2007 roku odnotowano spadek o 2,92% w stosunku do roku poprzedniego. Warto przy tym podkreślić znaczące dysproporcje w przypadku zmian liczby przedszkolaków płci żeńskiej – wzrost przeciętnie o 3,45% rocznie – i liczby przedszkolaków płci męskiej – wzrost średnio o 7,02% rocznie.

Rysunek 12. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie brzezińskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z powyższych przyczyn od 2009 roku wśród przedszkolaków na terenie powiatu brzezińskiego zarejestrowano więcej chłopców niż dziewcząt – ich udział ukształtował się w 2010 roku na poziomie 52,75%. Analiza wyników predykcji pozwala zaobserwować, że w 2012 roku trend liczby przedszkolaków w powiecie brzezińskim ulegnie odwróceniu. Szacuje się, że odnotowana zostanie wtedy najwyższa redukcja badanej zmiennej – o 16,90% względem roku poprzedniego. Wyniki predykcji wskazują, że w całym przedziale czasowym roczne tempo zmian liczebności populacji przedszkolaków w powiecie brzezińskim będzie ujemne. Przewiduje się, że w latach 2011–2025 będzie ono wynosić przeciętnie 2,46%. Zgodnie z prognozą w 2025 roku do przedszkoli w omawianym powiecie uczęszczać będzie 500 dzieci. Ponadto we wszystkich latach predykcji w badanych placówkach znajdować się będzie więcej chłopców niż dziewcząt, a ich udział osiągnie w 2025 roku wartość 51,51%. Kolejną analizowaną zmienną jest

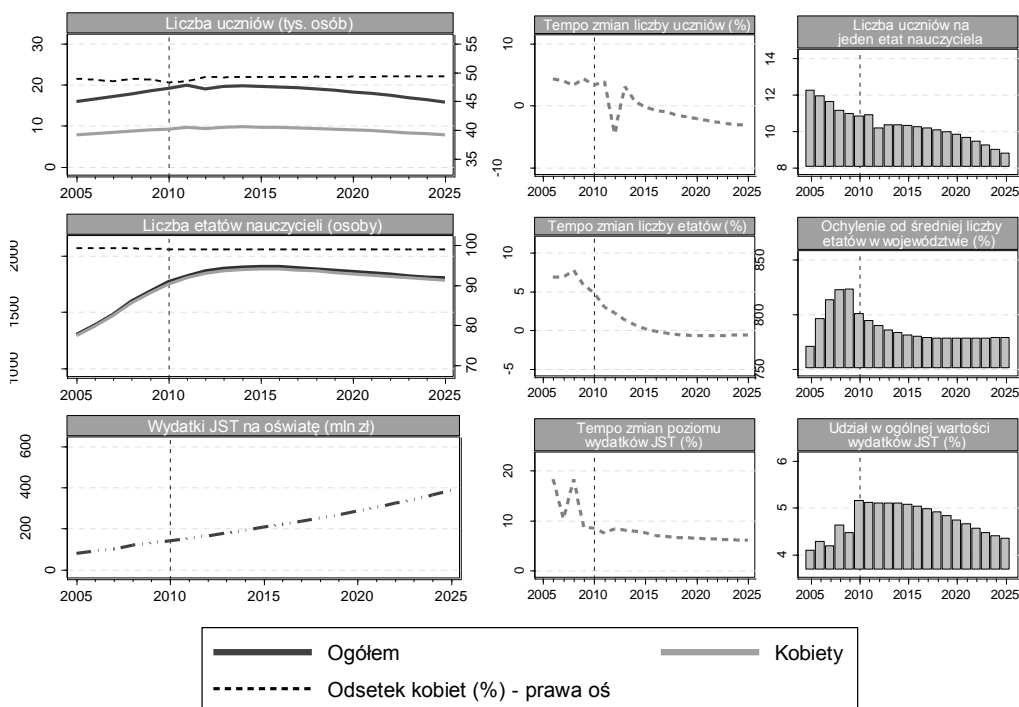
liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym. W okresie historycznym uległa ona zwiększeniu w powiecie brzezińskim z poziomu 30 etatów w 2005 roku do poziomu 39 etatów w 2010 roku, z czego najsilniejszy wzrost odnotowano w ostatnim roku okresu historycznego – o 15,24%. W latach historycznych poziom liczby etatów mężczyzn na stanowisku nauczyciela na szczeblu przedszkolnym był marginalny i zgodnie z prognozą nie powinno to ulec zmianie do 2025 roku. Wyniki predykcji wskazują, że rosnąca tendencja liczby etatów przysługujących wychowawcom przedszkolnym w powiecie ulegnie odwróceniu w 2011 roku. Szacuje się, że w 2025 roku poziom liczby etatów w analizowanym zawodzie osiągnie wartość 32. Zgodnie z przewidywaniami w latach 2011–2025 średnioroczne tempo spadków liczby etatów ukształtuje się na poziomie 1,22%. Bardziej szczegółowa analiza wyników predykcji pozwala zaobserwować, że w 2025 roku poziom badana zmiennej będzie w powiecie brzezińskim o 84,32% niższy od jej średniego poziomu w województwie łódzkim. Przewiduje się, że pomimo szacowanego spadku liczby etatów wychowawców przedszkolnych, redukcji ulegnie liczba przedszkolaków przypadająca średnio na jeden etat nauczyciela – z poziomu 18 do 15 dzieci na etat w latach 2010–2025. Dla powiatu brzezińskiego szacowany jest także wzrost poziomu wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym z 5,55 mln zł w 2010 roku do poziomu 15,51 mln zł w 2025 roku. W okresie historycznym ich udział w ogólnym poziomie wydatków gmin w powiecie brzezińskim znacząco wzrósł – z poziomu 3,76% w 2005 roku do poziomu 6,46% w 2010 roku. Przewiduje się, że w 2025 roku analizowana powyżej relacja wyniesie 6,77%.

Powiat miasta Łodzi

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku do placówek przedszkolnych znajdujących się w Łodzi uczęszczało 19 115 przedszkolaków. Wśród nich znajdowało się 4589 dzieci 6-letnich (24,01%). Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w tej grupie wiekowej ukształtował się na poziomie 85,50%, natomiast wśród dzieci w wieku od 3 do 5 lat analizowany wskaźnik osiągnął wartość 84,40%. Ponadto w badanym roku na terenie Łodzi odnotowano 243 placówki przedszkolne, w tym 182 przedszkola (17 709 przedszkolaków), 3 przedszkola

specjalne (82 przedszkolaków), 54 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (1285 przedszkolaków) oraz 4 punkty przedszkolne (39 przedszkolaków).

Rysunek 13. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w Łodzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba dzieci w przedszkolach na terenie miasta Łodzi – rysunek 13. – uległa zwiększeniu z poziomu 15 900 osób w 2005 roku do poziomu 19 100 osób w 2010 roku, wykazując przy tym średnioroczne tempo zmian na poziomie 3,81%. W badanej populacji nieznacznie dominowała liczba chłopców, a ich udział wyniósł 51,76% w 2010 roku. Zgodnie z prognozą kontynuacja rosnącej tendencji liczby dzieci w przedszkolach będzie widoczna jedynie do 2011 roku (19 900 osób), a następnie wystąpi spadek liczby przedszkolaków – do poziomu 19 000 osób w 2012 roku. Po niewielkich wzrostach ich liczby, szacowanych dla lat 2013–2014, powtórnie będzie widoczny malejący

trend liczebności populacji przedszkolaków W całym horyzoncie czasowym prognozy średnioroczne tempo spadków badanej zmiennej ukształtuje się na poziomie 1,61%. Szacuje się, że roczne tempo zmian liczby przedszkolaków w Łodzi będzie ulegać zmniejszeniu z poziomu 0,26% w 2015 roku do poziomu 3,19% w 2025 roku. Zatem w ostatnim roku predykcji do przedszkoli na badanym terenie uczęszczać będzie 15 800 dzieci. Wyniki prognozy wskazują, że z powodu bardziej dynamicznej redukcji liczby przedszkolaków płci męskiej ich udział będzie się stopniowo obniżać do poziomu 50,74% w 2025 roku. Analiza kształtowania się liczby etatów przysługujących nauczycielom na szczeblu przedszkolnym (por. rysunek 13.) pokazuje, że w okresie historycznym odnotowano średnioroczne tempo zmian liczby etatów na poziomie 6,38%. Ich liczba uległ on zwiększeniu z 1298 etatów w 2005 roku do 1769 etatów w 2010 roku. Zgodnie z wynikami predykcji także w latach 2011–2015 liczba etatów, zajmowana przez nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w Łodzi, będzie cechować się rosnącą tendencją, jednakże jej średnioroczne tempo zmian będzie niższe niż w latach historycznych – w analizowanym okresie wyniesie 1,12%. Dla pozostałego przedziału czasowego predykcji przewidywany jest spadek liczby etatów nauczycieli na omawianym szczeblu – z poziomu 1904 etatów w 2015 roku do poziomu 1801 etatów w 2025 roku. Ostatecznie można zaobserwować, że dla całego horyzontu czasowego prognozy przewidywany jest wzrost analizowanej zmiennej o 1,86%. W 2010 roku poziom liczby etatów w badanej profesji na terenie Łodzi był wyższy aż o 800,57% od jego przeciętnej wartości w województwie łódzkim. Szacuje się, że w całym horyzoncie czasowym predykcji omawiane odchylenie ulegnie zmniejszeniu – w 2025 roku na liczbę etatów nauczycieli w Łodzi będzie wyższa o 778,82%. Względnie dynamiczny wzrost liczby etatów nauczycieli na badanym szczeblu w okresie historycznym oraz znaczący spadek liczby przedszkolaków w okresie prognozy przyczyniły się do redukcji liczby dzieci przypadających przeciętnie na jeden etat wychowawcy w przedszkolach. W 2005 roku było to więcej niż 12 dzieci średnio na 1 etat, zaś w 2010 roku już mniej niż 11 dzieci na etat. Zgodnie z przewidywaniami w 2025 roku omawiany wskaźnik ukształtuje się w mieście Łodzi na

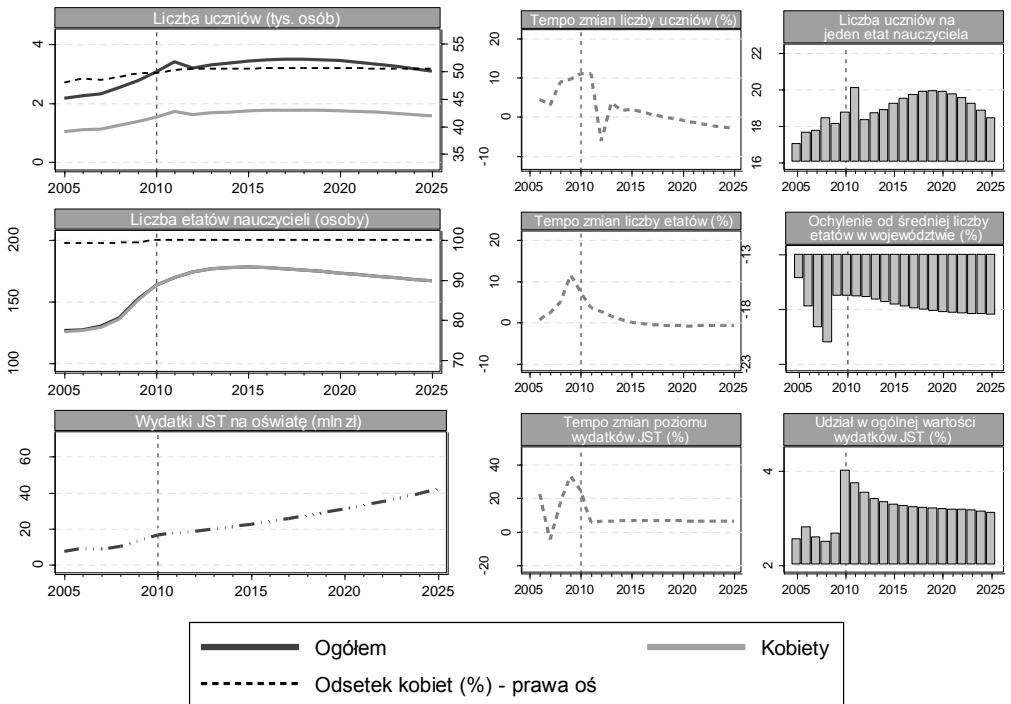
poziomie 9 dzieci przypadających średnio na jeden etat nauczyciela. Ostatnią zmienną zaprezentowaną na rysunku 13. jest poziom wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w Łodzi. W latach 2005–2010 ich średnioroczne tempo wzrostu wyniosło 12,71%. W 2010 roku poziom wydatków ukształtował się na poziomie 141,36 mln zł, co było równoznaczne 5,15% ogólnej wartości wydatków budżetowych na tym terenie. Zgodnie z przewidywaniami wydatki na edukację na szczeblu przedszkolnym w mieście Łodzi będą rosnąć w latach 2011–2025 przeciętnie o 6,88% rocznie, kształtując się w 2025 roku na poziomie 385,83 mln zł, a ich udział w ogólnym poziomie wydatków budżetowych na terenie Łodzi ulegnie zmniejszeniu do poziomu 4,35%.

Powiat bełchatowski

W 2010 roku na terenie powiatu bełchatowskiego znajdowały się 52 placówki przedszkolne, w tym 21 przedszkoli, w których znajdowało się 2030 dzieci, a także 27 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, w których odnotowano 959 dzieci. Ponadto na badanym terenie zarejestrowano 4 punkty przedszkolne, do których uczęszczało 72 przedszkolaków. W sumie liczebność populacji przedszkolaków na badanym terenie osiągnęła wartość 3061 dzieci, z czego 26,36% stanowiły dzieci 6-letnie. W powiecie bełchatowskim udział przedszkolaków wśród ludności w wieku 3–5 lat ukształtował się na poziomie 64,48%, natomiast wśród dzieci 6-letnich na poziomie 81,76%.

Zgodnie z wynikami predykcji, zaprezentowanymi na rysunku 14., rosnący trend liczebności populacji przedszkolaków w powiecie bełchatowskim, widoczny w okresie historycznym – z poziomu 2200 osób w 2005 roku do 3100 osób w 2010 roku – będzie kontynuowany do 2018 roku. Warto przy tym podkreślić, że w międzyczasie jedynie rok 2012 będzie się charakteryzować spadkiem dzieci w przedszkolach – z 3400 osób w 2011 roku do poziomu 3200 osób w 2012 roku. Będzie to zdeterminowane w głównej mierze reformą edukacji, związaną z obniżeniem wieku obowiązku szkolnego. Średnioroczne tempo zmian liczby przedszkolaków na terenie powiatu bełchatowskiego w latach 2005–2010 ukształtowało się na poziomie 7,31%.

Rysunek 14. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie bełchatowskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przewiduje się, że w okresie prognozy roczne tempo wzrostu będzie osiągać niższe wartości, wykazując przy tym malejącą tendencję – spadek z poziomu 3,62% w 2013 roku do poziomu 0,14% w 2018 roku. W kolejnych latach liczba dzieci w przedszkolach na terenie powiatu bełchatowskiego ulegnie zmniejszeniu z poziomu 3500 osób w 2018 roku do poziomu 3100 osób w 2025 roku. W całym omawianym okresie historycznym można było zaobserwować dominację liczby chłopców w danej populacji. Ich udział osiągnął wartość 50,41% w 2010 roku. Natomiast analiza wyników prognozy wskazują, że w latach 2011–2025 wśród przedszkolaków będzie się znajdować więcej dziewcząt niż chłopców (50,42% w 2025 roku). Poziom liczby etatów nauczycieli na opisywanym szczeblu edukacji w powiecie bełchatowskim również cechował się rosnącą tendencją, wykazując średnioroczne tempo wzrostu w latach 2005–2010 na poziomie 5,13%. W 2010 roku zarejestrowano 163 etatów nauczycieli, przy czym udział zatrudnienia kobiet osiągnął wartość 100%. W perspektywie do

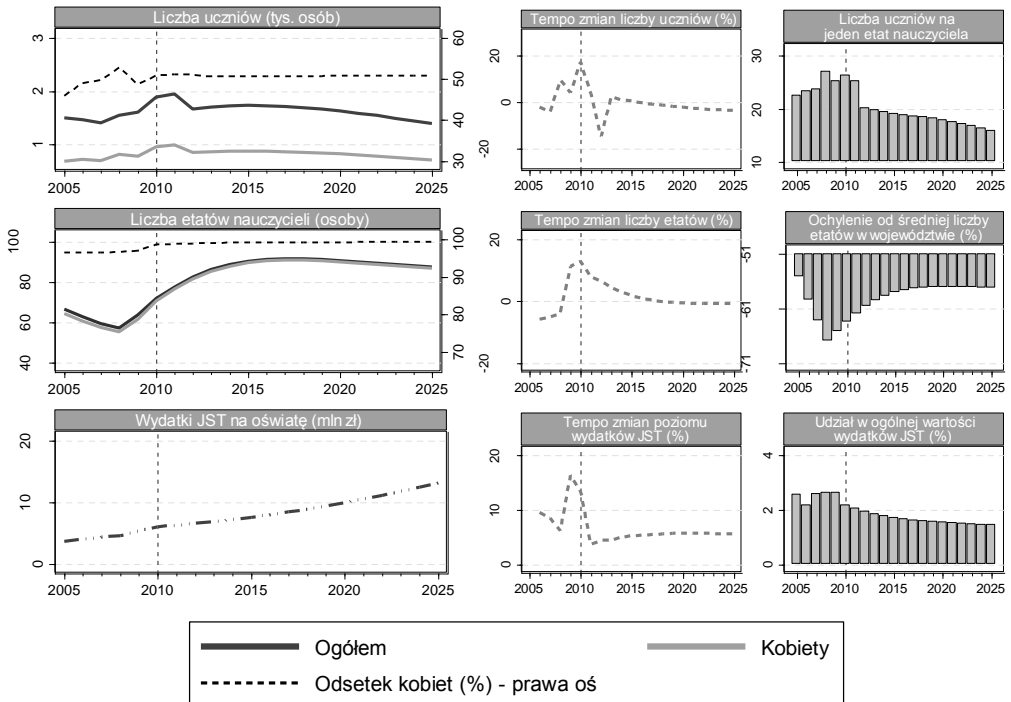
2016 roku przewidywany jest dalszy wzrost liczby etatów w badanym zawodzie do poziomu 178 etatów. W latach 2017–2025 poziom liczby etatów nauczycieli w przedszkolach będzie ulegać redukcji przeciętnie o 0,68% rocznie i ukształtuje się w 2025 roku na poziomie 167 etatów. Szacuje się, że podobnie jak w roku 2010, również w całym przedziale czasowym predykcji 100% etatów w badanej profesji będzie zajmowanych przez kobiety. Warto przy tym nadmienić, że w 2010 roku poziom liczby etatów wychowawców przedszkolnych w powiecie bełchatowskim był o 16,84% niższy od przeciętnej liczby etatów w województwie łódzkim. Szacuje się, że w 2025 roku wyżej wymieniony wskaźnik zmaleje do poziomu 18,55%. Bardziej szczegółowa analiza prognoz zaprezentowanych powyżej pozwala zauważyć, że dla początkowych lat predykcji szacowany jest niewielki wzrost liczby przedszkolaków przypadających przeciętnie na jeden etat nauczyciela na omawianym szczeblu, jednakże w całym horyzoncie czasowym predykcji ulegnie on zmniejszeniu – z poziomu 19 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 18 dzieci na etat w 2025 roku. Poziom wydatków na edukację na badanym szczeblu ukształtował się w 2010 roku na poziomie 19,29 mln zł, co stanowiło 4,02% wydatków budżetów gmin na terenie powiatu bełchatowskiego. Zatem w porównaniu do 2005 roku – 8,47 mln zł (2,57%) – odnotowano znaczący przyrost omawianej wartości. Zgodnie z prognozą, w latach 2011–2025 kwota przeznaczona na edukację na szczeblu przedszkolnym będzie ulegać zwiększeniu przeciętnie o 6,46% rocznie, osiągając wartość 48,92 mln zł w 2025 roku. W okresie predykcji jej udział w całkowitym poziomie wydatków gmin w powiecie bełchatowskim zmniejszy się do poziomu 3,13% w ostatnim okresie prognozy.

Powiat opoczyński

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku liczba przedszkolaków w powiecie opoczyńskim osiągnęła wartość 1887 dzieci. Ponadto na badanym terenie znajdowały się 53 placówki przedszkolne, w tym 7 przedszkoli (845 dzieci), 42 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (928 dzieci) oraz 4 punkty przedszkolne (114 dzieci). Odsetek dzieci w wieku 6 lat w badanej populacji osiągnął

poziom 35,29%, natomiast stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w powyższej grupie wiekowej ukształtowała się na poziomie 88,56%. Ponadto 47,53% dzieci w wieku od 3 do 5 lat uczęszczało w 2010 roku na terenie powiatu bełchatow- skiego do placówek przedszkolnych.

Rysunek 15. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie opoczyńskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 15. prezentuje dane historyczne oraz prognozy kształtowania się zmiennych, dotyczących szczebla przedszkolnego w powiecie opoczyńskim, to jest liczby uczniów, poziomu liczby etatów nauczycieli oraz wydatków na oświatę. Można zaobserwować, że w okresie historycznym odnotowano znaczący wzrost liczebności populacji przedszkolaków na badanym terenie – z poziomu 1500 osób w 2005 roku do poziomu 1900 osób w 2010 roku – jednakże roczne tempo zmian w tym czasie charakteryzowało się wysoką zmiennością. Najwyższym względnym przyrostem poziomu badanej zmiennej cechował się rok 2010 – o 17,41% – zaś najwyższy spadek

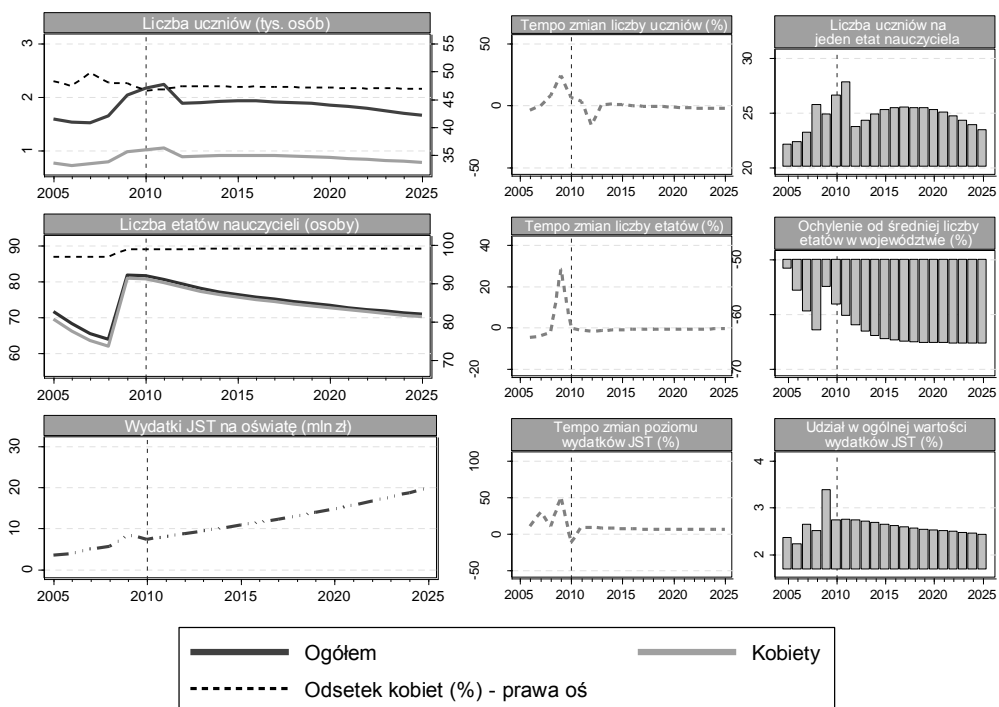
widoczny był w 2007 roku – o 4,15%. Istotne dysproporcje w dynamice zmian w tym czasie można zaobserwować również w przypadku podziału na płeć liczby przedszkolaków. Średnioroczne tempo wzrostu liczby dziewcząt w latach 2005–2010 osiągnęło wartość 6,81%, zaś w przypadku liczby chłopców wyniosło ono jedynie 2,73%. Szacuje się, że rosnąca tendencja liczebności omawianej populacji zostanie przerwana w 2012 roku, kiedy to ulegnie ona zmniejszeniu o 14,65% – z poziomu 2000 osób w 2011 roku do poziomu 1700 osób w 2012 roku – co zostanie implikowane zakończeniem w tym czasie okresu przejściowego uprzednio wprowadzonej reformy edukacji. W latach 2013–2015 liczba dzieci w przedszkolach na terenie powiatu opoczyńskiego będzie wykazywać niewielki wzrost, jednakże nie przekroczy ona poziomu 1700 osób. Malejący trend liczebności analizowanej populacji przewidywany jest dla lat 2016–2025. Tempo zmian w tym czasie będzie stopniowo rosnąć – z poziomu 0,28% w 2016 roku do poziomu 3,54% w 2025 roku. Ostatecznie w ostatnim roku prognozy do przedszkoli w powiecie opoczyńskim uczęszczać będzie 1400 dzieci. W całym przedziale czasowym predykcji liczba dziewcząt w badanej populacji będzie nieznacznie przewyższać liczbę chłopców, a jej udział osiągnie w 2025 roku wartość 50,86%. Kolejną analizowaną zmienną w powiecie opoczyńskim jest liczba etatów, przysługująca nauczycielom na omawianym szczeblu edukacji. Dane historyczne poziomu liczby etatów badanej profesji wskazują, że wykazywał on spadki w latach 2005–2008. Ostatecznie w okresie historycznym odnotowano jego wzrost o 7,70% – z poziomu 67 etatów w 2005 roku do poziomu 72 etatów w 2010 roku. Zgodnie z przewidywaniami rosnący trend liczby etatów w omawianym zawodzie zostanie utrzymany do 2017 roku, kiedy to osiągnie ona poziom 92 etatów. Ponadto wyniki predykcji wskazują, że tempo zmian badanej wartości będzie ulegać stopniowej redukcji z poziomu 7,96% w 2011 roku do poziomu 0,37% w 2017 roku. Szacuje się, że pozostałe lata predykcji będą się charakteryzować wzrostem dynamiki i spadkami poziomu liczby etatów nauczycieli w przedszkolach. W 2025 roku badana zmienna ukształtuje się na poziomie 87 etatów (o 57,37% mniej od średniej dla województwa łódzkiego), natomiast roczne tempo spadków osiągnie wtedy pułap 0,75%. Zawód nauczyciela na szczeblu przedszkolnym w powiecie opoczyńskim jest silnie sfeminizowany i – zgodnie z prognozą – również w latach

2011–2025 odsetek etatów przysługujących mężczyznom będzie marginalny. Liczba przedszkolaków przypadająca średnio na jeden etat nauczyciela w powiecie opoczyńskim wzrosła z poziomu 23 dzieci w 2005 roku do poziomu 26 dzieci w 2010 roku. Szacuje się, że trend omawianego wskaźnika ulegnie odwróceniu w kolejnych latach, a jego wartość ukształtuje się w 2025 roku na poziomie 16 dzieci przypadających przeciętnie na jeden etat. W badanym okresie historycznym kwota przeznaczana na edukację przedszkolną w powiecie opoczyńskim ulegała zwiększeniu przeciętnie o 10,71% rocznie i osiągnęła wartość 6,05 mln zł. w 2010 roku. Pomimo tego, że przewidywana jest kontynuacja rosnącej tendencji poziomu wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie opoczyńskim – do poziomu 13,12 mln zł w 2025 roku – szacuje się, że w całym przedziale czasowym badania będzie widoczny spadek ich udziału w ogólnej wartości wydatków gmin na badanym terenie – z poziomu 2,17% w 2010 roku do poziomu 1,46% w 2025 roku.

Powiat piotrkowski

Liczba dzieci w placówkach przedszkolnych w 2010 roku na terenie powiatu piotrkowskiego wyniosła 2170 osób. Spośród nich 989 dzieci uczęszczało do przedszkoli (12 placówek), 1135 dzieci uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (47 placówek), 24 dzieci znajdowało się w punktach przedszkolnych (1 placówka), natomiast 42 dzieci znajdowało się w zespołach wychowania przedszkolnego (1 placówka). Łącznie na badanym terenie znajdowało się 61 placówek przedszkolnych. Odsetek dzieci 6-letnich w populacji przedszkolaków osiągnął w 2010 roku wartość 33,23%. Udział przedszkolaków w liczbie ludności w wieku 6 lat wyniósł 82,68%, natomiast udział przedszkolaków w liczbie ludności w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat ukształtował się na poziomie 45,42%.

Rysunek 16. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie piotrkowskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba dzieci w przedszkolach na terenie powiatu piotrkowskiego (por. rysunek 16.) w analizowanym okresie historycznym zwiększyła się o 36,74%, kształtując się w 2010 roku na poziomie 2200 osób. Zgodnie z przewidywaniami, w przedziale czasowym predykcji widoczna będzie malejąca tendencja analizowanej zmiennej. W 2012 roku zostanie odnotowany znaczący spadek liczby przedszkolaków (o 15,96%) – do poziomu 1900 dzieci. Następnie po nieznacznych wzrostach liczby dzieci w przedszkolach w latach 2013–2015, widoczny będzie jej spadek, który zostanie utrzymany do 2025 roku. Średnioroczne tempo spadków w latach 2016–2025 osiągnie poziom 1,64%, jednakże dynamika spadków w kolejnych latach będzie się nasilać. Szacuję się, że w ostatnim roku prognozy na danym terenie będzie się znajdować 1700 przedszkolaków. W powiecie piotrkowskim widoczna była przewaga liczebności chłopców w badanej populacji. W 2010 roku ich udział wynosił 53,46% i zgodnie z predykcją będzie się on utrzymywać na

zbliżonym poziomie we wszystkich latach objętych prognozą. Kolejną przewidywaną zmienną jest poziom liczby etatów nauczycieli na omawianym szczeblu (por. rysunek 16.). Początkowo odnotowano spadek jego liczby z 72 etatów w 2005 roku do 64 w 2008 roku. W 2009 roku widoczny był znaczący przyrost badanej wartości, która ukształtowała się w latach 2009–2010 na poziomie 82 etatów. Analiza wyników predykcji wskazuje jednak, że od 2011 roku powtórnie będzie można zaobserwować spadek liczby etatów przysługujących nauczycielom przedszkolnym na terenie powiatu piotrkowskiego. W latach 2011–2025 szacowane jest średnioroczne tempo spadków liczby etatów na poziomie 0,91%, jednakże w ostatnich latach prognozy zmiany będą charakteryzować się mniejszą dynamiką. Zgodnie z prognozą w 2025 roku liczba etatów nauczycieli na omawianym szczeblu ukształtuje się na poziomie 71 etatów. Ponieważ badany zawód jest silnie sfeminizowany, w okresie historycznym poziom zatrudnienia mężczyzn na badanym stanowisku był marginalny, zgodnie z przewidywaniami nie ulegnie to zmianie w całym horyzoncie czasowym prognozy. Warto również nadmienić, że w 2010 roku liczba etatów wychowawców przedszkolnych w wyżej wymienionym powiecie była niższa od średniej w województwie łódzkim o 58,42%, a w 2025 roku – zgodnie z przewidywaniami – o 65,46%. Bardziej szczegółowa analiza powyższych zmiennych pozwala zauważyć, że pomimo wzrostu liczby etatów nauczycieli przedszkolnych, w okresie historycznym zwiększeniu uległa liczba dzieci przypadających średnio na jeden etat – z 22 dzieci w 2005 roku do 27 dzieci w 2010 roku. Przewiduje się, że odmienną tendencją powyższego wskaźnika będą się charakteryzowały lata prognozy. Pomimo spadku liczby etatów, wartość analizowanego indykatora obniży się w perspektywie do 2025 roku do poziomu 23 dzieci przypadających na jeden etat. Ostatnią prognozowaną zmienną jest poziom wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie piotrkowskim. Szacuje się, że ulegnie on zwiększeniu z 7,38 mln zł w 2010 roku do poziomu 19,84 mln zł w 2025 roku, co w ostatnim okresie prognozy będzie stanowić 2,43% wszystkich wydatków gmin w powiecie piotrkowskim.

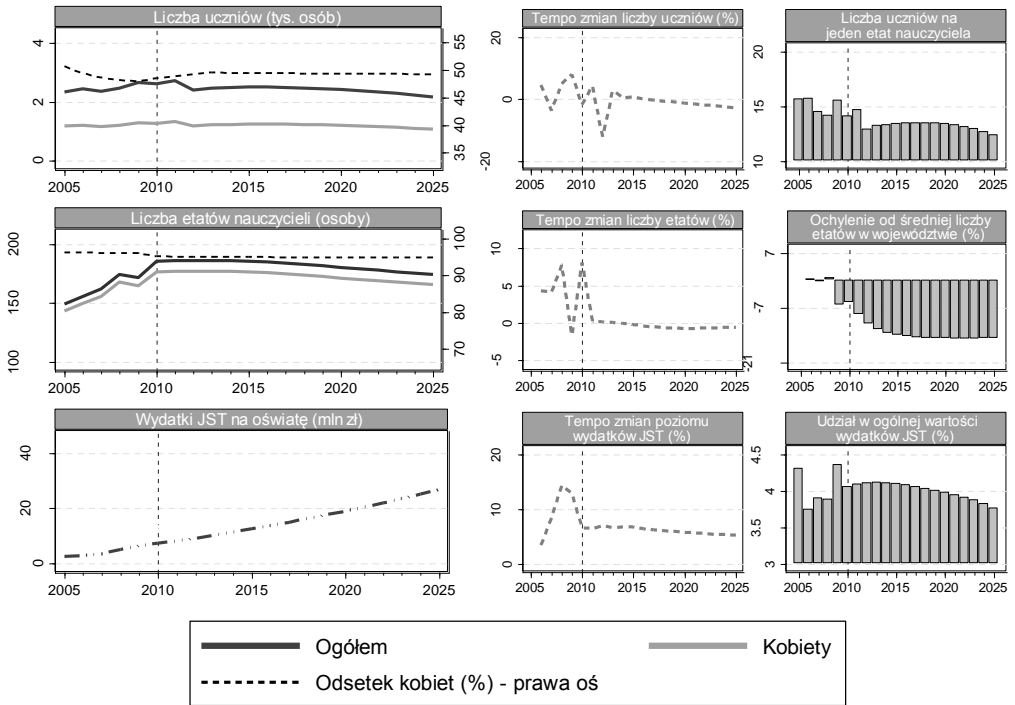
Powiat radomszczański

W 2010 roku na terenie powiatu radomszczańskiego znajdowało się łącznie 59 placówek przedszkolnych, w tym 21 przedszkoli (1881 dzieci w badanym roku), jedno przedszkole specjalne (28 dzieci), 36 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (693 dzieci) oraz jeden zespół wychowania przedszkolnego (15 dzieci). W sumie na analizowanym terenie do wyżej wymienionych placówek uczęszczało 2617 przedszkolaków, w tym 859 dzieci w wieku 6 lat (32,82%). Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej ukształtował się w tym czasie na poziomie 84,30% w przypadku dzieci 6-letnich oraz na poziomie 51,07% w przypadku dzieci w wieku od 3 do 5 lat.

Prognozy liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli w powiecie radomszczańskim zaprezentowano na rysunku 16. W okresie historycznym badana zmienna uległa zwiększeniu z poziomu 2300 osób w 2005 roku do poziomu 2600 osób w 2010 roku, podlegając okresowym fluktuacjom. Najwyższy procentowy spadek był widoczny w 2007 roku (o 3,72%), zaś najwyższy procentowy wzrost odnotowano w 2009 roku (o 7,94%). Ponieważ w omawianym przedziale czasowym liczba przedszkolaków płci męskiej cechowała się bardziej dynamicznym wzrostem (średnioroczne tempo zmian wynoszące 3,14%) niż liczba przedszkolaków płci żeńskiej (średnioroczne tempo zmian równe 1,41%), udział dziewcząt w badanej populacji obniżył się z poziomu 50,60% w 2005 roku do poziomu 48,49% w 2010 roku. Analiza wyników predykcji wskazuje, że do 2011 roku liczba dzieci w przedszkolach wzrośnie do poziomu 2700 dzieci, następnie ulegnie znaczącej redukcji aż o 12,02%, kształtując się w 2012 roku na poziomie 2400 dzieci. Powyższy spadek będzie wynikiem wprowadzonej reformy edukacji odnośnie obowiązku szkolnego dla dzieci 6-letnich. Szacuje się, że w latach 2013–2016 liczebność populacji przedszkolaków na badanym terenie będzie się charakteryzować średniorocznym tempem wzrostu na poziomie 0,39%. Zgodnie z prognozą w 2017 roku rosnąca tendencja zostanie odwrócona. Ponadto przewidywane jest, że w kolejnych latach widoczne nasili się roczne tempo spadków liczby przedszkolaków – z poziomu 0,35% w 2017 roku do poziomu 2,78% w 2025 roku. W ostatnim roku predykcji do placówek przedszkolnych w powiecie radomszczańskim uczęszczać będzie 2200 dzieci. W całym horyzoncie czasowym prognozy

widoczny będzie niewielki spadek udziału chłopców w badanej grupie osób – do 50,81% w 2025 roku.

Rysunek 17. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie radomszczańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W okresie historycznym poziom liczby etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym charakteryzował się średniorocznym tempem wzrostu na poziomie 3,58%, osiągając poziom 185 etatów w 2010 roku. Warto przy tym zaznaczyć, że pomimo wyraźniej dominacji liczby kobiet w badanym zawodzie, udział liczby przypadających im etatów uległ w tym czasie zmaleł z 96,17% w 2005 roku do poziomu 95,15% w 2010 roku. Zgodnie z wynikami predykcji, zaprezentowanymi na rysunku 17., analizowana wartości widocznie wzrosła w latach 2011–2013 – średnio o 0,09% rocznie. Przewiduje się, że w kolejnych latach liczba etatów nauczycieli na omawianym szczeblu ulegnie zmniejszeniu z poziomu 186 w 2013 roku do poziomu 174 w 2025 roku. Roczne tempo spadków będzie kształtować się

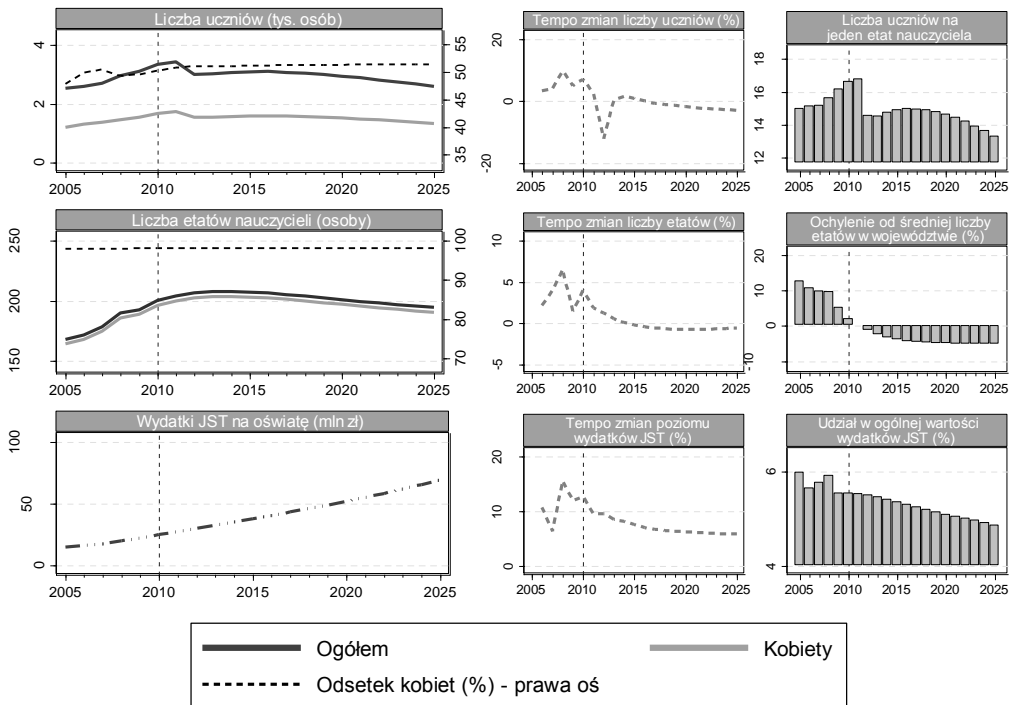
w tym czasie pomiędzy wartością 0,05% (2014 rok), a wartością 0,72% (2020 rok). Pomimo redukcji poziomu liczby etatów w badanym zawodzie, liczba etatów przysługujących mężczyznom będzie w latach 2011–2025 kształtować się na relatywnie stałym poziomie około 9 etatów. Przewiduje się, że w perspektywie do 2035 roku udział poziomu zatrudnienia kobiet obniży się do poziomu 94,93%. Bardziej szczegółowa analiza wskazuje, że w latach 2005–2010 liczba etatów wychowawców przedszkolnych w powiecie radomszczańskim była zbliżona do średniej w województwie łódzkim. Zgodnie z prognozą powyższa liczba dzieci, uczęszczająca do przedszkoli w powiecie w 2025 roku, będzie niższa o 14,92% niż poziom w całym województwie. Ponadto liczba dzieci przypadająca na jeden etat nauczyciela w przedszkolach będzie podlegać niewielkim wahaniom w okresie prognozy – w latach 2010–2025 wartość wskaźnika spanie z poziomu 14 do 12 dzieci. Uzupełnieniem powyższych prognoz są predykcje wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie radomszczańskim. Szacuje się, że ich rosnący trend z okresu historycznego – wzrost z 8,63 mln zł w 2005 roku do 13,32 mln zł w 2010 roku – zostanie utrzymany w okresie prognozy, ale przy niższym średniorocznym tempie zmian. W 2025 roku gminy na terenie powiatu radomszczańskiego na edukację przedszkolną będą łącznie przeznaczać 32,38 mln zł, co będzie stanowić 3,77% ich całkowitych wydatków. Tym samym wyżej wymieniony indyktor ulegnie zmniejszeniu w porównaniu z rokiem 2010 (4,06%).

Powiat tomaszowski

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku w placówkach przedszkolnych na terenie powiatu tomaszowskiego znajdowało się 3333 dzieci, w tym 2755 dzieci w przedszkolach, 530 dzieci w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz 48 dzieci w punktach przedszkolnych. Na badanym terenie było w tym czasie 27 przedszkoli, 18 oddziałów przy szkołach podstawowych oraz 2 punkty przedszkolne. Odsetek dzieci w wieku 6 lat wśród przedszkolaków wyniósł w 2010 roku 34,02%, zaś stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w tej grupie wiekowej osiągnął wartość 91,53%. Wśród dzieci w przedziale

wiekowym 3–5 lat 59,53% uczęszczało do placówek przedszkolnych w powiecie tomaszowskim.

Rysunek 18. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie tomaszowskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując kształtowanie się liczebności populacji przedszkolaków w powiecie tomaszowskim – rysunek 18. – można zaobserwować, że charakteryzowała się ona rosnącym trendem w omawianym okresie historycznym. Ulegała ona zwiększeniu w tym czasie przeciętnie o 5,78% rocznie, rosnąc z poziomu 2500 osób w 2005 roku do poziomu 3300 osób w 2010 roku. Przewiduje się, że w 2011 roku do przedszkoli w badanym powiecie uczęszczać będzie 3400 dzieci, co stanowi wyraźny wzrost w porównaniu do poprzedniego roku. Przypadający na 2012 rok koniec okresu przejściowego reformy edukacji, związanej z wprowadzeniem obowiązku szkolnego dla 6-latków, będzie implikować znaczący spadek badanej zmiennej do poziomu 3000 dzieci w 2012 roku. Rosnąca tendencja liczby

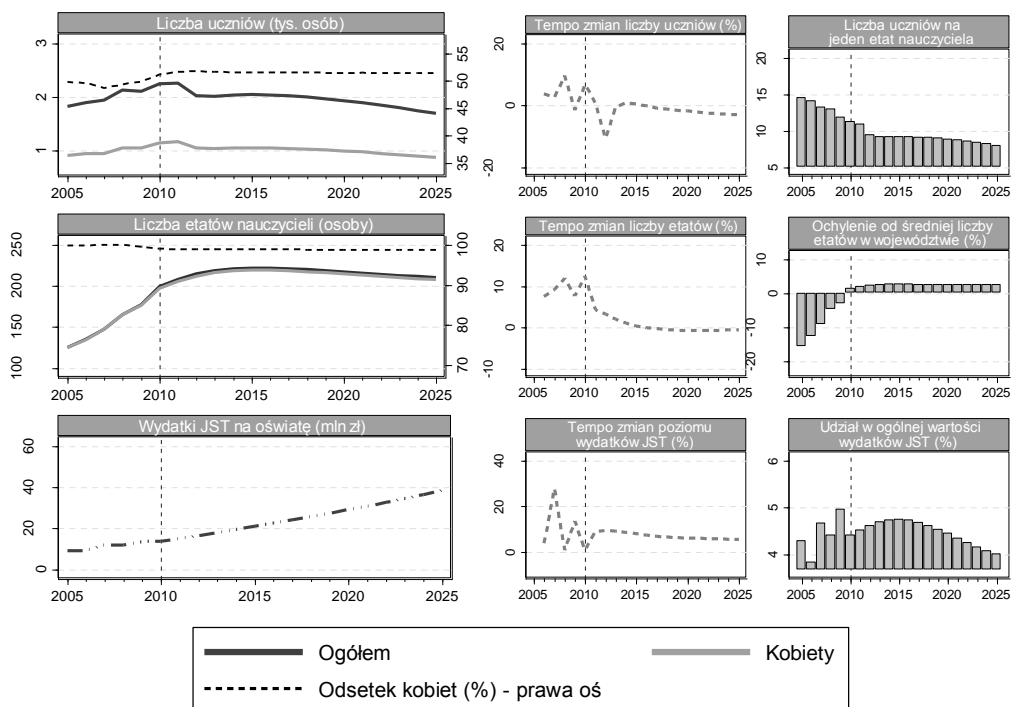
przedszkolaków w powiecie tomaszowskim będzie widoczna powtórnie w latach 2013–2017 – wzrost do poziomu 3100 dzieci w 2017 roku. Zgodnie z prognozą ostatnie jej lata będą się cechować spadkiem analizowanej wartości, przy czym roczne tempo zmian będzie się nasilać, osiągając najwyższą wartość w ostatnim roku predykcji (na poziomie 2,85%). W 2025 roku w przedszkolach na terenie powiatu tomaszowskiego znajdować się będzie 2600 dzieci. Z powodu odnotowanego w okresie historycznym szybszego przyrostu liczby dziewcząt niż chłopców w ogólnej liczbie przedszkolaków, jej udział w badanej populacji wzrósł z poziomu 47,76% w 2005 roku do poziomu 50,17% w 2010 roku. Zgodnie z predykcją wzrost powyższego odsetka wystąpi również w przyszłości – do poziomu 51,35% w 2025 roku. Na rysunku 18. widoczne jest, że w okresie historycznym rosła również liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym, jednakże jej średnioroczne tempo zmian było niższe niż w przypadku liczby przedszkolaków – wyniosło 3,15% w latach 2005–2010. W tym czasie odnotowano jej wzrost – z poziomu 168 etatów w 2005 roku do poziomu 200 etatów w 2010 roku. Wyniki prognozy wskazują, że w kolejnych latach tempo zmian badanej wartości będzie ulegać zmniejszeniu. W 2014 roku poziom zatrudnienia w omawianym zawodzie osiągnie poziom 208 etatów, zaś dla lat 2015–2025 jest szacowany jego spadek – przeciętnie o 0,65% rocznie. Tym samym w ostatnim roku prognozy w powiecie tomaszowskim nauczycielom na szczeblu przedszkolnym będą przysługiwać 194 etaty. Należy przy tym nadmienić, że odsetek poziomu zatrudnienia mężczyzn w omawianej profesji będzie marginalny. Uzupełnienie powyżej zaprezentowanych analiz stanowią prognozy kwoty wydatków przeznaczonej na edukację szczebla przedszkolnego w powiecie tomaszowskim. Pomimo tego, że w latach 2005–2010 ulegała ona zwiększeniu przeciętnie o 11,39% rocznie, jej udział w całkowitym poziomie wydatków gmin na badanym terenie obniżył się w tym czasie do poziomu 5,55% w 2010 roku. Wyniki prognozy wskazują na dalszy wzrost wydatków na omawiany cel – z poziomu 19,92 mln zł w 2010 roku do poziomu 55,38 mln zł w 2025 roku, a wyżej wymieniony odsetek w wydatkach ogółem spadnie do poziomu 4,87% w 2025 roku. Tym samym szacowane jest średnioroczne tempo zmian badanej zmiennej w okresie prognozy na poziomie 6,88%.

Powiat miasta Piotrkowa Trybunalskiego

W 2010 roku do przedszkoli znajdujących się na terenie Piotrkowa Trybunalskiego uczęszczało 2246 dzieci, z czego 29,61% stanowiły sześciolatki. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w powyższej grupie wiekowej ukształtował się na poziomie 85,48%. W przypadku dzieci w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat powyższy odsetek był zauważalnie niższy – wynosił 66,43%. Na badanym terenie znajdowały się 22 placówki przedszkolne, w tym 21 przedszkoli oraz jeden oddział przedszkolny przy szkole podstawowej. W powyższych placówkach w badanym roku znajdowało się – odpowiednio – 2223 przedszkolaków oraz 23 przedszkolaków.

Rysunek 19. ilustruje dane historyczne oraz wyniki predykcji wybranych zmiennych, stanowiących źródło informacji na temat uwarunkowań społeczno-gospodarczych funkcjonowania placówek przedszkolnych w Piotrkowie Trybunalskim. Pierwszą z nich jest liczebność populacji przedszkolaków. W zaprezentowanym okresie historycznym rosła ona przeciętnie o 4,19% rocznie i osiągnęła wartość 2200 dzieci w 2010 roku. Mniej dynamiczny wzrost liczby przedszkolaków płci męskiej w tym czasie (średnioroczne tempo zmian na poziomie 3,62%) implikował spadek ich udziału w ogólnej liczbie dzieci w przedszkolach z poziomu 50,25% w 2005 roku. do poziomu 48,89% w 2010 roku. Szacuje się, że rosnąca tendencja liczby przedszkolaków zostanie przerwana w 2012 roku. Jej znaczący spadek w tym czasie – z poziomu 2300 dzieci w 2011 roku do poziomu 2000 dzieci w 2012 roku – w dużej mierze będzie uwarunkowany obniżeniem wieku obowiązku szkolnego. Zgodnie z prognozą w następnych latach liczebność analizowanej populacji będzie względnie stabilna. Dopiero od 2016 roku widoczny będzie jej spadek, a roczne tempo zmian będzie stopniowo wzrastać z poziomu 0,14% w 2016 roku do poziomu 3,04% w 2025 roku. Zgodnie z przewidywaniami w ostatnim roku predykcji do placówek przedszkolnych znajdujących się na terenie Piotrkowa Trybunalskiego uczęszczać będzie 1700 dzieci. Udział dziewcząt w badanej grupie przedszkolaków ukształtuje się w tym czasie na poziomie 51,39%, co będzie stanowiło nieznaczny wzrost w porównaniu z 2010 rokiem.

Rysunek 19. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w Piotrkowie Trybunalskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

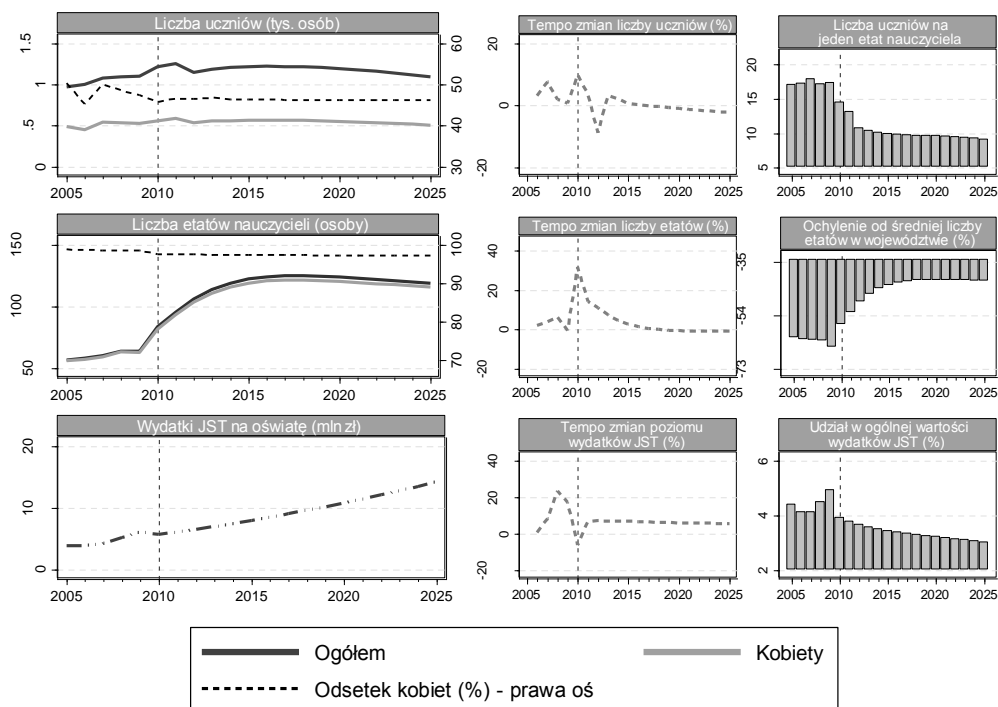
W okresie historycznym na terenie miasta odnotowano znaczący przyrost poziomu zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym. Jego wartość rosła przeciętnie o 8,12% rocznie. Odnotowany został zatem wzrost z poziomu 125 etatów w 2005 roku do poziomu 199 etatów w 2010 roku. Zgodnie z wynikami prognozy rosnąca tendencja omawianej zmiennej będzie widoczna również na terenie Piotrkowa Trybunalskiego w latach 2011–2015. Szacowany jest jej przyrost w tym czasie o 1,67% rocznie, co wskazuje na spadek dynamiki w porównaniu z okresem historycznym. W pozostałych latach objętych predykcją liczba etatów nauczycieli na badanym szczeblu ulegnie redukcji z poziomu 222 etatów 2015 roku do poziomu 210 etatów w 2025 roku. Tym samym w ostatnim roku prognozy liczba etatów w omawianej profesji będzie wyższa niż w roku bazowym, zaś średnioroczne tempo spadków ukształtuje się na poziomie 0,59% w latach 2015–2025. Warto również podkreślić, że liczba etatów zajmowanych przez

mężczyzn w zawodzie nauczyciela przedszkolnego była marginalna i – zgodnie z wynikami prognozy – sytuacja nie ulegnie w przyszłości widocznej zmianie. Bardziej szczegółowa analiza omawianej wartości wskazuje, że w prawie całym okresie historycznym liczba etatów nauczycieli przedszkolnych była niższa w Piotrkowie Trybunalskim od średniej dla województwa łódzkiego, jednakże szacowane odchylenie w okresie prognozy wzrosło. W 2010 roku liczba etatów była wyższa o 1,42%, natomiast w 2025 roku, zgodnie z przewidywaniami, o 2,58% od jej przeciętnego poziomu w województwie. Podsumowując powyższe analizy należy również dodać, że ze względu na dynamiczny wzrost liczby etatów nauczycieliw przedszkolach redukcji uległa liczba dzieci przypadających na jeden etat – z poziomu 15 dzieci w 2005 roku do poziomu 11 dzieci w 2010 roku. Prognozy wskazują na dalszy spadek powyższego wskaźnika – do poziomu 8 dzieci na etat. Ostatnią omawianą zmienną, związaną z edukacją na szczeblu przedszkolnym, jest poziom wydatków na oświatę na wyżej wymienionym szczeblu. W okresie historycznym ulegały one zwiększeniu przeciętnie o 8,94% rocznie, kształtując się na poziomie 13,79 mln zł w 2010 roku. Przewidywany jest ich dalszy wzrost do poziomu 38,50 mln zł, przy czym ich udział w całkowitym poziomie wydatków na badanym terenie obniży się z poziomu 4,42% w 2010 roku do poziomu 4,02% w 2025 roku.

Powiat łaski

Na terenie powiatu łaskiego w 2010 roku znajdowało się łącznie 28 placówek przedszkolnych, w tym 10 przedszkoli oraz 18 oddziałów przedszkolnych funkcjonujących przy szkołach podstawowych. W powyższych placówkach znajdowało się odpowiednio 866 przedszkolaków oraz 348 przedszkolaków. Odsetek dzieci w wieku 6 lat w badanej populacji ukształtował się w tym czasie na poziomie 30,15%. W omawianym powiecie 82,43% dzieci w wieku 6 lat oraz 58,27% dzieci w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat uczęszczało w tym czasie do wyżej wymienionych placówek edukacyjnych.

Rysunek 20. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie łaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczebność populacji przedszkolaków na terenie powiatu łaskiego (por. rysunek 20.) uległa zwiększeniu w analizowanym okresie historycznym z poziomu 1000 osób w 2005 roku do poziomu 1200 osób w 2010 roku. Średnioroczne tempo jej zmian ukształtowało się w tym czasie na poziomie 4,61%, przy czym dynamika zmian w kolejnych latach była zróżnicowana. Liczba przedszkolaków płci męskiej rosła w szybszym tempie (przeciętnie o 6,47% rocznie) w stosunku do liczby przedszkolaków płci żeńskiej (średnio o 2,64% rocznie). W konsekwencji powyższa tendencja spowodowała wyraźny wzrost udziału liczby chłopców w liczebności omawianej populacji – z poziomu 49,64% w 2005 roku do poziomu 54,20% w 2025 roku. Zgodnie z wynikami prognozy rosnący trend liczby dzieci w przedszkolach na terenie powiatu łaskiego zakończy się do 2012 roku, co będzie bezpośrednio związane z zakończeniem się okresu przejściowego dla reformy edukacji, obniżającej wiek obowiązku szkolnego. Szacowany jest spadek liczebności przed-

szkolaków na badanym terenie z poziomu 1300 dzieci w 2011 roku do poziomu 1100 dzieci w 2012 roku. Ponowny wzrost analizowanej wartości – przeciętnie o 1,04% rocznie – przewidywany jest dla lat 2013–2016. W tym czasie powtórnie osiągnie ona pułap 1200 osób. Przewiduje się, że w kolejnych latach prognozy liczebność populacji przedszkolaków będzie ulegać zmniejszeniu do poziomu 1100 osób w 2025 roku, natomiast roczne tempo spadków będzie znajdować się w przedziale od 0,11% (2016 rok) do 2,30% (2025 rok). Kolejną zmienną zaprezentowaną na rysunku 20. jest poziom zatrudnienia nauczycieli na omawianym szczeblu edukacji w powiecie łaskim. Odpowiadająca mu liczba etatów charakteryzowała się nieregularnym tempem zmian w latach 2005–2010. Ujemną wartość, wynoszącą -0,55%, osiągnęła ona jedynie w 2009 roku, zaś wyraźnie najwyższym poziomem – równym 31,63% – charakteryzowała się w 2010 roku. W rezultacie poziom zatrudnienia w wyżej wymienionej profesji wzrósł z poziomu 57 etatów w 2005 roku do poziomu 84 etatów w 2010 roku. Zgodnie z prognozą w całym jej przedziale czasowym roczne tempo zmian będzie się obniżać, kształtując się poniżej zera od 2019 roku. Wynika z tego, że maksymalny pułap (na poziomie 125 etatów) badana wartość osiągnie w 2018 roku. Z uwagi na fakt, że w okresie prognozy zapowiadane są zdecydowanie mniej intensywne spadki niż wzrosty, w całym jej horyzoncie czasowym poziom zatrudnienia w badanym zawodzie wzrośnie o 42,13% – do poziomu 119 etatów w 2025 roku. Szacuje się, że będzie to o 42% mniej od przeciętnego poziomu zatrudnienia wychowawców przedszkolnych w powiatach województwa łódzkiego. Warto również podkreślić, że w całym badanym przedziale czasowym odsetek etatów przysługujących mężczyznom będzie znikomy. Zgodnie z wynikami prognoz zaprezentowanych powyżej, liczba dzieci przypadająca na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym w powiecie łaskim ulegnie zmniejszeniu z poziomu 15 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 9 dzieci na etat w 2025 roku. Warto również podkreślić przewidywanie, że pomimo wzrostu wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym – z poziomu 5,71 mln zł w 2010 roku do poziomu 14,26 mln zł w 2025 roku, ich udział w całkowitej wartości wydatków gmin w powiecie łaskim w tym czasie ulegnie obniżeniu – z poziomu 11,09% do poziomu 10,64%. Ponadto średnioroczne tempo zmian badanej wartości

będzie niższe w przedziale czasowym predykcji (6,27%) niż w analizowanym okresie historycznym (8,09%).

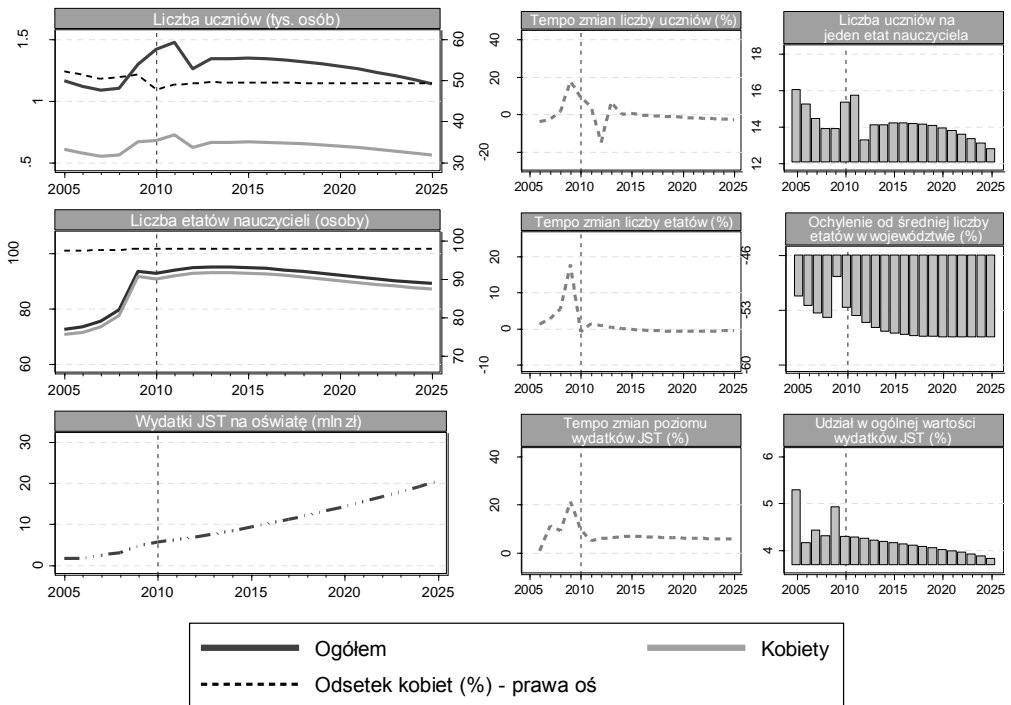
Powiat pajęczański

Do placówek przedszkolnych, znajdujących się na terenie powiatu pajęczańskiego, w 2010 roku uczęszczało 1419 dzieci, w tym 1137 dzieci znajdowało się w przedszkolach, 272 dzieci było w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych, natomiast 10 dzieci uczęszczało do punktów przedszkolnych. Spośród 36 placówek przedszkolnych, odnotowanych w 2010 roku na badanym terenie, 15 należało do pierwszego z wyżej wymienionych typu, zaś 20 do drugiego rodzaju placówek. Jednocześnie na badanym terenie funkcjonował tylko jeden punkt przedszkolny. Odsetek dzieci w wieku 6 lat w całkowitym poziomie liczebności populacji przedszkolaków wyniósł w tym czasie 33,40%. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w tej grupie wiekowej osiągnął wartość 95,18%, zaś wśród dzieci w wieku od 3 do 5 lat ukształtował się na poziomie 59,69%.

Analizując dane historyczne liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli w powiecie pajęczańskim (por. rysunek 21.) można zaobserwować, że początkowo obniżyła się ona z poziomu 1200 osób w 2005 roku do poziomu 1100 osób w 2007 roku, a następnie odnotowano jej dynamiczny wzrost do poziomu 1400 w 2010 roku. Najwyższe roczne tempo zmian w tym czasie widoczne było w 2009 roku (17,57%). Wyniki predykcji wskazują, że obniżenie wieku obowiązku szkolnego wpłynie na gwałtowną redukcję liczby dzieci w przedszkolach na badanym terenie – z poziomu 1500 osób w 2011 roku do poziomu 1300 osób w 2012 roku. W dalszym przedziale czasowym prognozy liczebność przedszkolaków w powiecie pajęczańskim będzie charakteryzować się trendem parabolicznym, osiągając maksymalny pułap w 2015 roku. Szacuje się, że w 2025 roku do placówek przedszkolnych w omawianym powiecie uczęszczać będzie 1100 dzieci, a ich liczba będzie niższa w porównaniu z rokiem 2010 o 19,74%. Bardziej szczegółowa analiza badanej populacji pozwala zaobserwować, że szybsze tempo wzrostu liczby przedszkolaków płci męskiej w przeszłości wpłynęło znacząco na wzrost ich udziału – z poziomu 47,85% w 2005 roku do poziomu 52,29% w 2010 roku.

Następną zmienną, której prognozy zaprezentowano na rysunku 21., jest liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym.

Rysunek 21. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie pączęzańskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2005–2010 cechowała się ona nieregularnym rocznym tempem zmian, wykazując najwyższy wzrost w roku 2009 (o 17,64%) oraz najwyższy spadek w 2010 roku (o 0,84%). W omawianym przedziale czasowym badana wartość uległa wzrostowi z poziomu 72 etatów w 2005 roku do poziomu 93 etatów w 2010 roku. Zgodnie z prognozą poziom zatrudnienia w analizowanej profesji będzie rosnać w latach 2011–2014 przeciętnie o 0,41% rocznie, osiągając pułap 95 etatów. Dla pozostałych lat predykcji szacowany jest ujemny trend liczby etatów, przy średniorocznym tempie spadków na poziomie 0,64%. Ostatecznie w 2025 roku poziom zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie pączęzańskim osiągnie wartość 89 etatów. Będzie tym samym o 56,62% niższy od

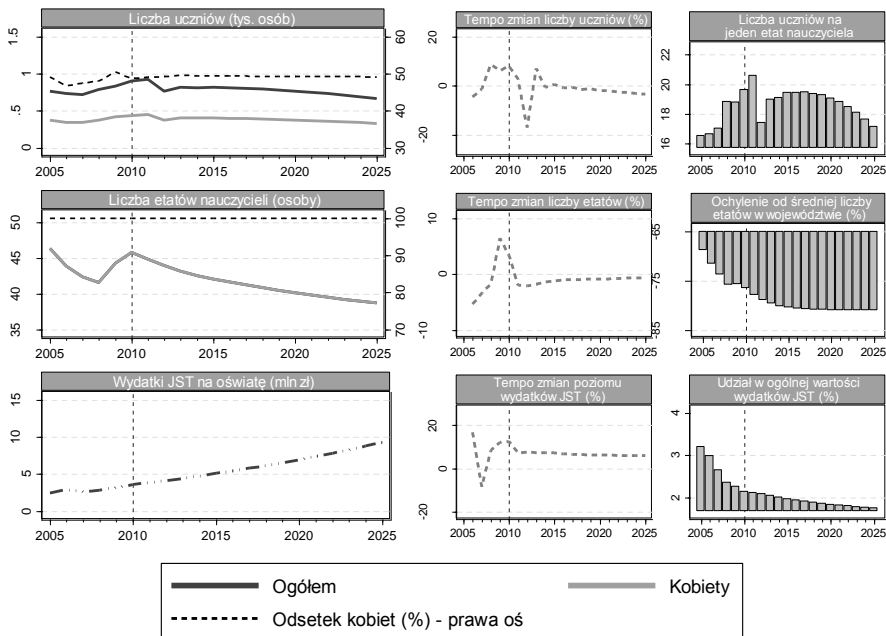
przeciętnego poziomu zatrudnienia w wyżej wymienionym zawodzie w powiatach województwa łódzkiego. Warto przy tym nadmienić, że omawiane odchylenie było ujemne również w całym analizowanym okresie historycznym. Liczba etatów nauczycieli w 2010 roku ukształtowała się na poziomie o 52,84% niższym niż przeciętnie w badanych powiatach. Zgodnie z zaprezentowanymi powyżej wynikami prognozy, w całym jej horyzoncie czasowym poziom zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym ulegnie silniejszej redukcji niż liczba przedszkolaków. Z powyższej tendencji będzie zatem wynikać spadek liczby dzieci przypadających przeciętnie na jeden etat nauczyciela. Szacuje się, że powyższy wskaźnik ulegnie zmniejszeniu z poziomu 15 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 13 dzieci na etat w 2025 roku. Ostatnim etapem badania jest analiza kształtowania się wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym. W okresie historycznym odnotowano ich wzrost z poziomu 4,71 mln zł w 2005 roku do poziomu 7,62 mln zł w 2010 roku. Przewidywany jest dalszy wzrost omawianej wartości, jednakże przy niższym średniorocznym tempie zmian niż w okresie historycznym. W latach 2011–2025 wydatki na oświatę przedszkolną będą rosły średnio o 6,10% rocznie i ukształtują się w 2025 roku na poziomie 18,30 mln zł. Pomimo ich rosnącej tendencji w całym badanym przedziale czasowym, widoczny w okresie historycznym spadek udziału wydatków na oświatę przedszkolną w całkowitym poziomie wydatków gmin na terenie powiatu pajęczańskiego zostanie utrzymany do 2025 roku. Przewidywany jest spadek analizowanego odsetka z poziomu 4,30% w 2010 roku do poziomu 3,83% w 2025 roku.

Powiat poddębicki

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku w powiecie poddębickim funkcjonowały 23 placówki przedszkolne, do których uczęszczało 901 dzieci. Wśród powyższych placówek znajdowało się 5 przedszkoli (558 dzieci), 17 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (328 dzieci) oraz 1 punkt przedszkolny (15 dzieci). W badanym roku 38,96% liczebności populacji przedszkolaków na omawianym terenie stanowiły dzieci w wieku 6 lat. Warto również dodać, że w tej grupie wiekowej stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej ukształtował się na

poziomie 89,77%. Znacznie niższy poziom omawianego indykatora zaobserwowano w przypadku dzieci w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat. W 2010 roku wyniósł on 50,18%.

Rysunek 22. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie poddębickim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 22. ilustruje dane historyczne i prognozy w perspektywie do 2025 roku – liczby uczniów, poziomu zatrudnienia nauczycieli oraz wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie poddębickim. Widoczne jest, że pierwsza z wyżej wymienionych zmiennych początkowo uległa redukcji z poziomu 800 osób w 2005 roku do poziomu 700 osób w 2006 roku, następnie zaś charakteryzowała się rosnącą tendencją. W 2010 roku do przedszkoli na badanym terenie uczęszczało 900 dzieci, w tym 48,67% dziewcząt. Szacuje się, że w całym przedziale czasowym predykcji wzrost badanej wartości będzie widoczny jedynie w 2011 roku oraz w 2013 roku. Najsilniejszy spadek liczby przedszkolaków przewidywany jest dla roku 2012 – o 17,09% – co będzie wynikać w dużej mierze z zakończenia w owym czasie okresu przejściowego reformy

obniżającej wiek obowiązku szkolnego do lat 6. Wyniki prognozy wskazują na wzrost rocznego tempa spadków liczebności populacji przedszkolaków od 2014 roku – z poziomu 0,72% w 2014 roku do poziomu 3,50% w 2025 roku. W ostatnim roku badania w przedszkolach w powiecie poddębickim będzie znajdować się 700 dzieci, zaś udział chłopców w omawianej populacji ukształtuje się na poziomie 50,83%. Analizując przebieg zmienności poziomu zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie poddębickim można zaobserwować, że w latach 2005–2010 cechował się on trendem parabolicznym. W 2010 roku ukształtował się na identycznym poziomie, co w 2005 roku. Poziom ten był równy 46 etatom i osiągnął w międzyczasie dolny pułap, wynoszący 42 etaty w 2008 roku. W omawianym przedziale czasowym 100% etatów nauczyciela przedszkolnego na badanym terenie przysługiwało kobietom. Zgodnie z predykcją poziom zatrudnienia w wyżej wymienionej profesji będzie się charakteryzować malejącą tendencją do 2025 roku, wykazując przy tym spadek dynamiki zmian. Szacowana jest redukcja rocznego tempa spadków z poziomu 2% w 2011 roku do poziomu 0,61% w 2025 roku. W ostatnim roku prognozy nauczycielom w przedszkolach na terenie powiatu poddębickiego będzie przysługiwać 39 etatów, zaś udział poziomu zatrudnienia kobiet będzie utrzymywać się na poziomie 100% w latach 2011–2025. Odchylenie omawianej wartości na terenie powiatu poddębickiego od jej średniego poziomu w województwie łódzkim będzie ujemne w okresie prognozy, przy czym będzie się nasilać – o 76,67% mniej etatów niż przeciętnie w województwie w 2010 roku do oraz o 81,10% mniej etatów w 2025 roku. Należy również nadmienić, że w okresie historycznym był widoczny wzrost liczby dzieci w przedszkolach przypadających średnio na jeden etat nauczyciela. Omawiany wskaźnik wzrósł z poziomu 17 dzieci na etat w 2005 roku do poziomu 20 dzieci na etat w 2025 roku. Bardziej dynamiczny spadek liczebności populacji przedszkolaków niż poziomu zatrudnienia nauczycieli będzie implikować spadek wyżej wymienionego wskaźnika. W 2025 roku ukształtuje się on na zbliżonym poziomie w stosunku do odnotowanego na początku analizowanego okresu historycznego, to jest na poziomie 17 dzieci przypadających przeciętnie na jeden etat. W 2010 roku na edukację przedszkolną gminy w powiecie poddębickim przeznaczyły 3,57 mln zł. Wyniki prognoz wskazują, że poziom tego typu

wydatków będzie ulegać wzrostowi w latach 2011–2025 średnio o 6,52% rocznie, osiągając pułap 9,28 mln zł. Ich udział w ogólnym poziomie wydatków gmin na badanym terenie obniży się jednocześnie z poziomu 2,16% w 2010 roku do poziomu 1,76% w 2025 roku.

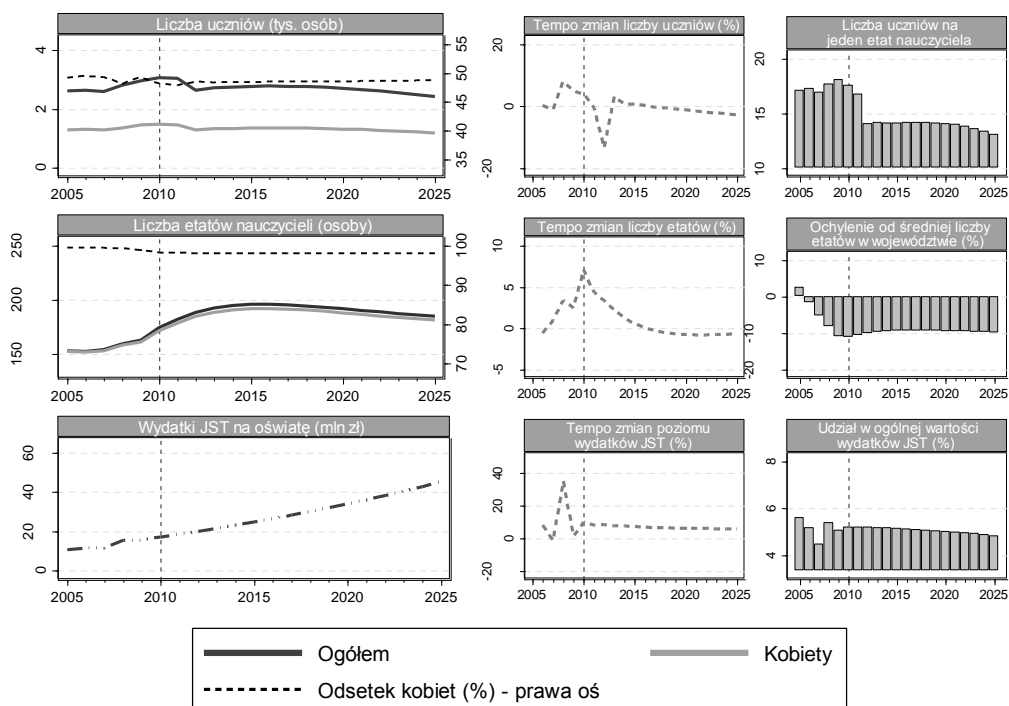
Powiat sieradzki

W 2010 roku do przedszkoli w powiecie sieradzkim uczęszczało 3062 dzieci, w tym 36,19% dzieci 6-letnich. Odsetek ludności objętych edukacją przedszkolną w tej grupie wiekowej osiągnął w tym czasie na badanym terenie poziom 90,52%, zaś wśród dzieci w wieku od 3 do 5 lat było 54,91% przedszkolaków. W powiecie sieradzkim odnotowano 64 placówki przedszkolne, w tym 21 przedszkoli (2301 dzieci), jedno przedszkole specjalne (8 dzieci), 39 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (691 dzieci), jeden punkt przedszkolny (25 dzieci) oraz jeden zespół wychowania przedszkolnego (37 dzieci).

Liczebność populacji przedszkolaków w powiecie sieradzkim (por. rysunek 23.) ulegała zwiększeniu w latach 2005–2025 przeciętnie o 3,18% rocznie. W omawianym przedziale czasowym odnotowano jej wzrost z poziomu 2600 osób w 2005 roku do poziomu 2900 osób w 2010 roku. Odsetek dziewcząt w całkowitej liczbie przedszkolaków osiągnął w tym czasie wartość 48,17%. Przewiduje się, że rosnąca tendencja badanej wartości ulegnie odwróceniu w latach 2011–2012. Szczególnie wysoki spadek szacowany jest dla 2012 roku (o 13,34%), co będzie bezpośrednio związane z zakończeniem się okresu przejściowego uprzednio wprowadzonej reformy edukacji. Zgodnie z predykcją liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli w powiecie sieradzkim w kolejnych latach ulegnie wzrostowi z poziomu 2600 osób w 2012 roku do poziomu 2800 osób w 2016 roku. Od 2017 roku widoczny będzie jej spadek, przy czym roczne tempo spadków będzie się nasilać – z poziomu 0,21% w 2017 roku do poziomu 2,70% w 2025 roku. Wyniki prognozy wskazują więc, że w 2025 roku do przedszkoli na terenie powiatu sieradzkiego uczęszczać będzie 2400 osób, co będzie stanowić spadek w porównaniu do roku bazowego o 20,84%. Odsetek dziewcząt w badanej populacji ukształtuje się na poziomie 48,75% w ostatnim roku prognozy. Kolejną analizowaną

zmienną jest poziom zatrudnienia nauczycieli na omawianym szczeblu edukacji. Na rysunku 23. zilustrowano dane historyczne oraz prognozy liczby etatów zatrudnionych nauczycieli. W okresie historycznym wykazywała ona wzrost przeciętnie o 2,65% rocznie, ulegając zwiększeniu z poziomu 153 etatów w 2005 roku do poziomu 174 etatów w 2010 roku.

Rysunek 23. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie sieradzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Odsetek liczby etatów zajmowanych przez mężczyzn na analizowanym stanowisku był w tym czasie marginalny, co zgodnie z predykcją będzie widoczne również w latach 2011–2025. Szacuje się, że poziom zatrudnienia nauczycieli przedszkolnych na terenie powiatu sieradzkiego w okresie prognozy będzie się charakteryzował trendem parabolicznym. Dla lat 2011–2016 przewidywane jest średnioroczne tempo wzrostów na poziomie 1,48%. Po osiągnięciu maksymalnego pułapu w 2016 roku, analizowana wartość będzie ulegać redukcji

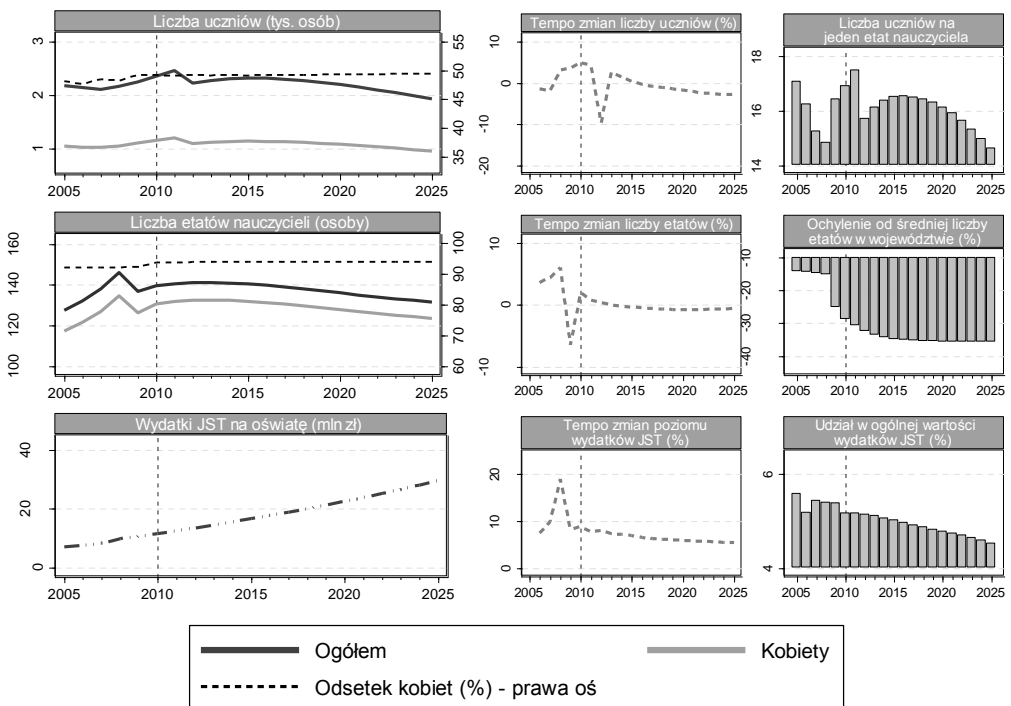
przeciętnie o 0,69% rocznie. Pomimo tego, że okres spadków w przedziale czasowym predykcji będzie trwał dłużej, niż lata cechujące się wzrostem liczby etatów wychowawców przedszkolnych, niższa dynamika spadków będzie determinować wzrost poziomu zatrudnienia nauczycieli o 5,95% w całym horyzoncie czasowym prognozy. Zatem w 2025 roku nauczycielom na szczeblu przedszkolnym w powiecie sieradzkim będzie przysługiwać 185 etatów. Bardziej szczegółowa analiza badanej wartości pozwala zaobserwować, że w 2005 roku była ona o 2,60% wyższa od przeciętnej liczby etatów w województwie łódzkim. W kolejnych latach omawiane odchylenie było ujemne i ukształtowało się w 2010 roku na poziomie 11,26%. Zgodnie z prognozą w 2025 roku poziom zatrudnienia w badanej profesji będzie o 9,93% niższy w powiecie sieradzkim od analogicznej wartości przypadającej średnio na jeden powiat województwa łódzkiego. Podsumowując warto dodać, że w okresie historycznym liczba dzieci przypadająca średnio na jeden etat nauczyciela na badanym szczeblu uległa zwiększeniu – z poziomu 17 dzieci w 2005 roku do poziomu 18 dzieci w 2010 roku – zaś w kolejnych latach zostanie odnotowana jej redukcja – do poziomu 13 dzieci na etat w 2025 roku. Ostatnią zmienną zaprezentowaną na rysunku 23. stanowi poziom wydatków na oświatę przedszkolną w powiecie sieradzkim. W okresie próby widoczny był jej systematyczny wzrost z poziomu 10,63 mln zł w 2005 roku do poziomu 17,02 mln zł w 2010 roku. Jednakże udział wydatków na przedszkola w wydatkach gmin na badanym terenie ogółem uległ zmniejszeniu z poziomu 5,62% w 2005 roku do poziomu 5,20% w 2010 roku. Wyniki predykcji wskazują na występowanie analogicznych tendencji w prognozowanym okresie. Przewiduje się, że w 2025 roku gminy w powiecie sieradzkim przeznaczą na oświatę przedszkolną łącznie 45,39 mln zł, co będzie stanowić 4,84% ich wydatków ogółem w tym czasie.

Powiat wieluński

Na terenie powiatu wieluńskiego w 2010 roku znajdowało się 51 placówek przedszkolnych, w tym 25 przedszkoli, 24 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych oraz 2 punkty przedszkolne. Do pierwszego typu wzmiankowanych placówek uczęszczało 1831 dzieci, do

drugiego typu 508 dzieci, zaś do trzeciego rodzaju placówek 19 dzieci, co dawało łącznie liczbę 2358 przedszkolaków na terenie powiatu. Odsetek dzieci w wieku 6 lat w badanej populacji ukształtował się w 2010 roku na poziomie 28,03%. Ponadto na badanym terenie w roku 2010 odnotowano, że 71,76% ludności w wieku od 3 do 5 lat oraz 90,05% ludności w wieku 6 lat kształciło się na szczeblu przedszkolnym.

Rysunek 24. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie wieluńskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane historyczne oraz prognozy liczebności populacji przedszkolaków w powiecie wieluńskim zobrazowano na rysunku 24. Widoczne jest, że badana zmienna w początkowych latach próby uległa redukcji z poziomu 2200 osób w 2005 roku do poziomu 2100 osób w 2007 roku, następnie zaś – do 2010 roku – miał miejsce wzrost do poziomu 2400 osób. Odsetek chłopców w analizowanej populacji osiągnął w tym czasie wartość 50,83%. Zgodnie z wynikami predykcji w 2011 roku do

przedszkoli na badanym terenie uczęszczać będzie 2500 dzieci. Zakończenie okresu przejściowego reformy edukacji obniżającej wiek obowiązku szkolnego w 2012 roku wpłynie na przerwanie rosnącej tendencji badanej wartości. Szacowany jest w tym czasie jej spadek do poziomu 2200 dzieci. W latach 2013–2015 liczebność populacji przedszkolaków w powiecie wieluńskim będzie charakteryzować się nie- wielkim wzrostem – do poziomu 2300 dzieci – natomiast w kolejnych latach ponownie będzie ulegać redukcji. Ponadto zgodnie z wynikami predykcji roczne tempo spadków będzie się nasilać – przewidywany jest jego wzrost z poziomu 0,28% w 2016 roku do poziomu 2,89% w roku 2025. Szacuje się, że w ostatnim roku predykcji do przedszkoli na badanym terenie uczęszczać będzie 1900 dzieci. Tym samym w całym horyzoncie czasowym prognozy poziom omawianej zmiennej obniży się łącznie o 18,21%. W okresie historycznym poziom zatrudnienia nauczycieli w przedszkolach cechował się w powiecie wieluńskim zróżnicowanym tempem zmian. Najsilniejszy jego spadek odnotowano w 2009 roku (o 6,48%), zaś najwyższy wzrost widoczny był w 2008 roku (o 5,99%). W tym czasie badana zmienna uległa wzrostowi z poziomu 127 etatów w 2005 roku do poziomu 139 etatów w 2010 roku, osiągając w międzyczasie maksymalny pułap, wynoszący 146 etatów w 2008 roku. Bardziej szczegółowa analiza pozwala zaobserwować, że liczba etatów przysługujących mężczyznom utrzymywała się na stosunkowo stabilnym poziomie – spadek z poziomu 10 etatów w 2005 roku do poziomu 9 etatów w 2010 roku. Wyniki predykcji wskazują, że poziom zatrudnienia w badanej profesji w latach 2011–2014 będzie się utrzymywać na poziomie 141 etatów, zaś dla kolejnych lat prognozy przewidywany jest jego spadek. Szacuje się, że w latach 2015–2025 będzie się on obniżać przeciętnie o 0,65% rocznie, kształtując się w 2025 roku na poziomie 132 etatów, z czego 8 będzie zajmowanych przez mężczyzn. W całym analizowanym okresie historycznym liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie wieluńskim była niższa od analogicznej wartości przypadającej przeciętnie na jeden powiat województwa łódzkiego. Pomimo rosnącej tendencji poziomu zatrudnienia w omawianym zawodzie na badanym terenie, powyższe odchylenie uległo zwiększeniu z poziomu 14,48% w 2005 roku do poziomu 29,01%

w 2010 roku. Zgodnie z wynikami prognozy także w latach 2011–2025 będzie widoczny wzrost wartości omawianego odchylenia do poziomu 35,83% w ostatnim roku predykcji. Rozpatrując kształtowanie się wskaźnika dotyczącego liczby dzieci przypadających średnio na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym w powiecie wieluńskim można zaobserwować, że w 2010 roku osiągnął on identyczną wartość do tej zanotowanej w 2005 roku – 17 dzieci na etat. W międzyczasie miał miejsce przejściowy spadek wartości wskaźnika, który osiągnął minimalny pułap równy 15 dzieciom na etat. Szacuje się, że w perspektywie 2025 roku badany wskaźnik ponownie zmaleje do poziomu 15 dzieci na etat nauczyciela. Ponadto przewidywany jest wzrost wydatków na oświatę na omawianym szczeblu – z poziomu 11,58 mln zł w 2010 roku do poziomu 29,69 mln zł w 2025 roku, przy czym ich udział w ogólnej wartości wydatków gmin w powiecie wieluńskim ulegnie niewielkiej redukcji, osiągając poziom 4,54% w 2025 roku wobec 5,18% w roku 2010.

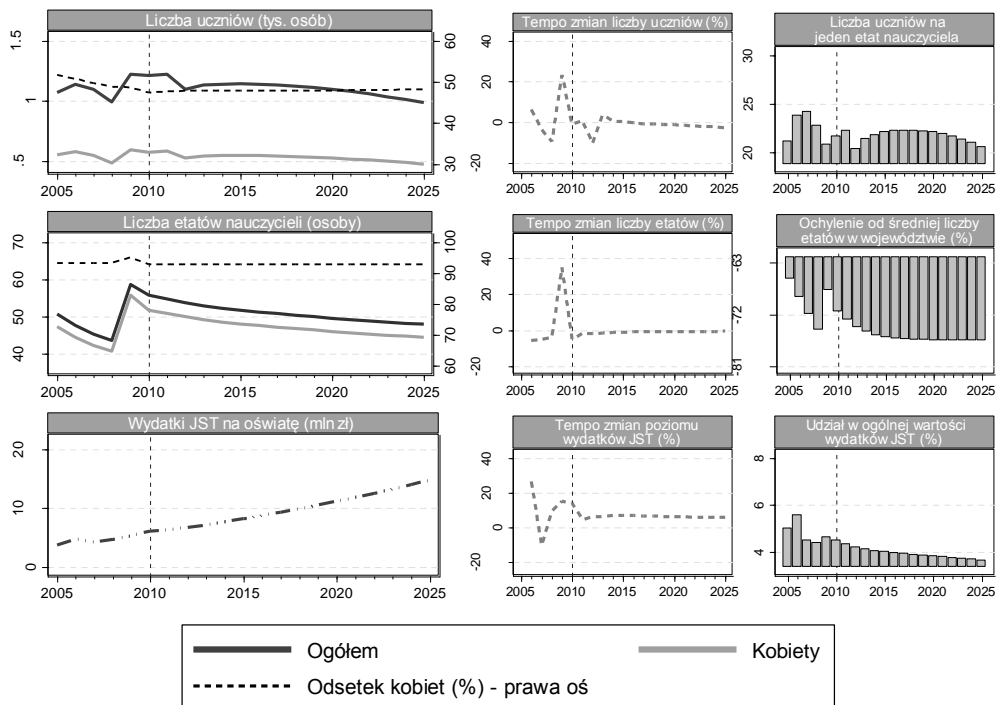
Powiat wieruszowski

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku liczebność populacji przedszkolaków osiągnęła w powiecie wieruszowskim wartość 1210 osób, z czego 933 dzieci uczęszczało do przedszkoli (17 placówek), natomiast 277 dzieci uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (16 placówek). Odsetek dzieci 6-letnich w całkowitej liczbie przedszkolaków na badanym terenie osiągnął poziom 30,83%, zaś stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w tej grupie wiekowej osiągnął wartość 89,45%. Ponadto 62,08% ludności w wieku od 3 do 5 lat kształciło się w tym czasie w placówkach przedszkolnych.

W analizowanym okresie historycznym liczba dzieci w przedszkolach na terenie powiatu wieruszowskiego podlegała nieregularnym fluktuacjom (por. rysunek 25.), osiągając w 2010 roku poziom 1200 osób – wzrost o 12,87% w porównaniu z 2005 rokiem. Jej najwyższy spadek w tym czasie odnotowano w 2008 roku (o 9,49% w porównaniu z rokiem poprzednim), zaś najwyższy przyrost widoczny był w 2009 roku (o 23,19%). Należy przy tym zwrócić uwagę na istotne dysproporcje w dynamice zmian liczby przedsz-

kolaków płci męskiej i żeńskiej. W pierwszym przypadku średnioroczne tempo zmian za lata 2005–2010 ukształtowało się na poziomie 4,19%, w drugim na poziomie 0,17%. Wpłynęło to na wzrost odsetka liczby chłopców z poziomu 48,32% w 2005 roku do poziomu 52,56% w 2010 roku.

Rysunek 25. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie wieruszowskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z prognozą po nieznacznym wzroście w 2011 roku liczba przedszkolaków na badanym terenie ulegnie gwałtowniej redukcji w 2012 roku – o 10,31% – do poziomu 1100 osób. Znaczący spadek liczby przedszkolaków w tym czasie będzie bezpośrednio związany z reformą edukacji, która obniża wiek obowiązku szkolnego. Kolejne lata będą charakteryzować się względną stabilnością liczebności populacji przedszkolaków w powiecie wieruszowskim. Szacuje się, że od 2016 roku zacznie ona wykazywać malejący trend, przy czym spadki w kolejnych latach będą coraz silniejsze. Roczne tempo zmian spadków nasili się z poziomu 0,16%

w 2016 roku do poziomu 2,68% w 2025 roku. Wyniki prognoz wskazują, że w 2025 roku do przedszkoli na badanym terenie uczęszczać będzie 1000 dzieci, zaś udział chłopców w badanej grupie osób osiągnie wartość 51,83%. Kolejną kategorią, której prognozy zilustrowano na rysunku 25., jest liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie wieruszowskim. W analizowanym okresie historycznym początkowo odnotowano jej spadek z poziomu 51 etatów w 2005 roku do poziomu 44 etatów w 2008 roku. Następnie zaś uległa ona gwałtownemu wzrostowi o 34,81% – do poziomu 59 etatów w 2009 roku. Ostatecznie zatrudnienie w badanej profesji ukształtowało się na poziomie 56 etatów w 2010 roku. Zgodnie z prognozą w całym jej horyzoncie czasowym liczba etatów przysługujących wychowawcom przedszkolnym w powiecie wieruszowskim obniży się o 14,03%, osiągając wartość 48 etatów w 2025 roku. Na omawianym terenie badany zawód cechuje się marginalnym udziałem liczby etatów przysługujących mężczyznom i szacuje się, że sytuacja nie ulegnie widocznej zmianie w przyszłości. Analizując predykcje rocznego tempa spadków poziomu zatrudnienia w wyżej wymienionym zawodzie można zaobserwować, że odnotowana zostanie jego stopniowa redukcja w kolejnych latach, z poziomu 1,70% w 2011 roku do poziomu 0,60% w 2025 roku. W 2010 roku liczba etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym była niższa w powiecie wieruszowskim o 71,60% od średniej liczby etatów w powiatach województwa łódzkiego. Zgodnie z predykcją omawiane odchylenie ulegnie niewielkiemu wzrostowi do poziomu 76,61% w 2025 roku. Liczba przedszkolaków przypadających przeciętnie na jeden etat nauczyciela w analizowanym powiecie w okresie historycznym wzrosła z poziomu 21 dzieci w 2005 roku do poziomu 22 dzieci w 2010 roku, osiągając w międzyczasie maksymalny pułap na poziomie 24 dzieci. Zgodnie z wynikami prognoz badany współczynnik będzie kształtować się dość stabilnie w latach predykcji. Jego najniższy poziom zostanie odnotowany w 2012 roku (20 dzieci na etat), natomiast w 2025 roku ukształtuje się on na poziomie 21 dzieci na etat. Ostatnią badaną wartością, której predykcje zilustrowano na rysunku 25., jest suma wydatków na przedszkola gmin w powiecie wieruszowskim. W omawianym okresie historycznym wzrosła ona o 62,44%, kształtując się w 2010 roku na poziomie 6,09 mln zł. Przewiduje się, że wydatki na edukację przedszkolną

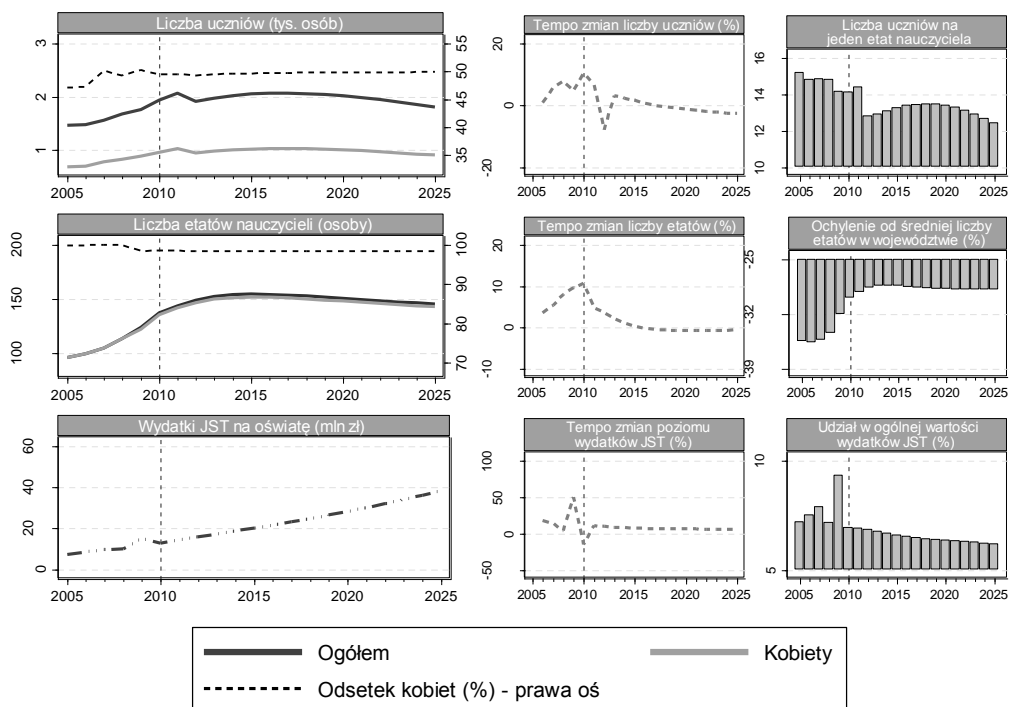
będą rosnać na tym terenie średnio o 6,21% rocznie. Tym samym w 2025 roku osiągną one poziom 14,79 mln zł, co będzie stanowiło 3,65% wydatków ogółem gmin na terenie powiatu wieruszowskiego.

Powiat zduńskowski

W 2010 roku w powiecie zduńskowskim znajdowały się 34 placówki przedszkolne. Wśród nich było 14 przedszkoli (1499 dzieci), jedno przedszkole specjalne (17 dzieci), 15 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (335 dzieci), 2 punkty przedszkolne (42 dzieci) oraz dwa zespoły wychowania przedszkolnego (48 dzieci). W sumie do powyższych placówek uczęszczało 1941 dzieci, w tym 28,80% stanowiły dzieci w wieku 6 lat. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w przedziale od 3 do 5 lat ukształtował się w 2010 roku na poziomie 52,35%, zaś w przypadku dzieci 6-letnich osiągnął on wartość 86,40%.

Liczebność populacji przedszkolaków na terenie powiatu zduńskowskiego (por. rysunek 26.) charakteryzowała się w latach 2005–2010 średniorocznym tempem zmian na poziomie 5,85% i osiągnęła w 2010 roku poziom 1900 osób. Analiza wyników predykcji pozwala zaobserwować, że rosnący trend badanej wartości zostanie utrzymany jedynie do 2011 roku (2100 osób). W 2012 roku do przedszkoli w powiecie zduńskowskim uczęszczać będzie 1900 dzieci, co będzie stanowiło spadek o 7,76% w porównaniu z poprzednim rokiem. Jego główną determinantą będzie wprowadzona uprzednio reforma edukacji, na mocy której został obniżony wiek obowiązku szkolnego. Szacuje się, że w pozostałych latach prognozy będzie widoczny stopniowy spadek rocznego tempa zmian liczby przedszkolaków, a od 2018 roku zaczną osiągać ujemne wartości. W tym czasie osiągnie ono najwyższą wartość na poziomie 3,64% (2013 rok), natomiast w 2025 roku odnotowany zostanie spadek liczby przedszkolaków o 2,54% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Rysunek 26. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie zduńskowolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tym samym zgodnie z prognozą w 2025 roku do placówek przedszkolnych na terenie powiatu zduńskowolskiego będzie uczęszczać 1800 dzieci. Ponadto przewiduje się, że liczba chłopców w badanej populacji będzie nieznacznie przewyższać liczbę dziewcząt w całym okresie prognozy, a ich udział kształtuje się na poziomie 50,06% w 2025 roku. Analiza kształtowania się poziomu zatrudnienia nauczycieli na badanym szczeblu w powiecie zduńskowolskim wskazuje, że w okresie historycznym widoczny był jego wzrost, przy jednocześnie rosnącej dynamice zmian. Poziom analizowanej zmiennej uległ wzrostowi z 96 etatów w 2005 roku do 137 etatów w 2010 roku. W tym czasie roczne tempo zmian wzrosło z poziomu 3,55% do poziomu 10,64%. Zgodnie z wynikami prognozy tempo zmian liczby etatów nauczycieli przedszkolnych będzie maleć w kolejnych latach, a kontynuacja trendu wzrostowego widoczna będzie jedynie do 2015 roku. Poziom zatrudnienia nauczycieli na szczeblu

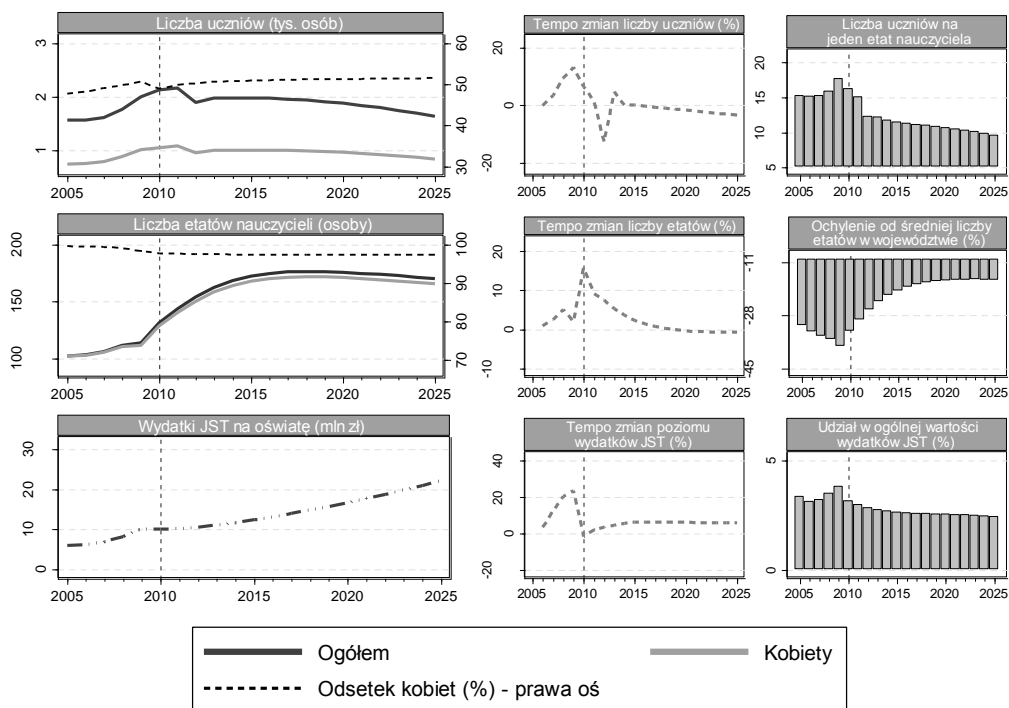
przedszkolnym osiągnie wtedy maksymalny pułap, wynoszący 154 etaty. Przewiduje się, że w latach 2016–2025 poziom zatrudnienia w omawianej profesji będzie ulegać redukcji średnio o 0,64% rocznie i ukształtuje się w 2025 roku na poziomie 146 etatów. Tym samym w całym horyzoncie czasowym predykcji odnotowany zostanie jego wzrost o 5,93%. Warto przy tym dodać, że na omawianym terenie poziom zatrudnienia mężczyzn w zawodzie nauczyciela na szczeblu przedszkolnym będzie miał charakter marginalny. Ponadto powiat zduńskowolski charakteryzuje się niższą liczbą etatów badanej profesji od jej przeciętnego poziomu w powiatach województwa łódzkiego. Jednocześnie w omawianym okresie historycznym widoczny był niewielki spadek powyższego odchylenia – z poziomu 35,51% w 2005 roku do poziomu 30,02% w 2009 roku. Szacuje się, że jego spadkowy trend zostanie utrzymany w przedziale czasowym prognozy. W 2025 roku poziom zatrudnienia na badanym terenie będzie niższy od średniej we wszystkich badanych powiatach województwa o 28,99%. Zgodnie z powyższymi prognozami liczba przedszkolaków przypadających przeciętnie na jeden etat nauczyciela ulegnie redukcji w powiecie zduńskowolskim z poziomu 14 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 12 dzieci na etat w 2025 roku. Uzupełnieniem dotychczasowych analiz są prognozy przebiegu zmienności wydatków gmin na oświatę na badanym szczeblu edukacji. Przewiduje się, że w latach 2011–2025 ich poziom będzie wzrastać na omawianym terenie przeciętnie o 7,27% rocznie i ukształtuje się w ostatnim roku predykcji na poziomie 38,31 mln zł. Prognozy wskazują również, że udział wydatków przeznaczonych na edukację na badanym szczeblu w całkowitym poziomie wydatków gmin znajdujących się na terenie powiatu zduńskowolskiego ulegnie zmniejszeniu z poziomu 6,96% w 2010 roku do poziomu 6,20% w 2025 roku, stanowiącym ostatni rok badania.

Powiat kutnowski

Liczba dzieci w placówkach przedszkolnych na terenie powiatu kutnowskiego ukształtowała się w 2010 roku na poziomie 2135 osób. Spośród nich 1433 dzieci uczęszczało do przedszkoli (16 placówek), 614 dzieci uczęszczało do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (29

placówek), 42 dzieci znajdowało się w punktach przedszkolnych (2 placówki), natomiast 46 dzieci znajdowało się w zespołach wychowania przedszkolnego (3 placówki). Łącznie na badanym terenie znajdowało się 50 placówek przedszkolnych. Odsetek dzieci 6-letnich w populacji przedszkolaków osiągnął w 2010 roku wartość 33,11%. Udział przedszkolaków w liczbie dzieci w wieku 6 lat wyniósł 83,47%, natomiast udział przedszkolaków w liczbie dzieci w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat ukształtował się na poziomie 52,35%.

Rysunek 27. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie kutnowskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane historyczne oraz prognozy na lata 2011–2025 odnośnie liczby przedszkolaków, poziomu zatrudnienia na szczeblu przedszkolnym oraz wydatków na oświatę na omawianym poziomie edukacji w powiecie kutnowskim zobrazowano na rysunku 27. Na badanym terenie w okresie historycznym odnotowano znaczący wzrost liczebności populacji przed-

szkolaków z poziomu 1600 osób w 2005 roku do poziomu 2100 osób w 2010 roku. Jej roczne tempo zmian rosło do roku 2009, osiągając wtedy poziom 13,22%. W roku 2010 zmalało ponownie do poziomu 6,49%. Udział chłopców w liczbie przedszkolaków osiągnął w ostatnim roku badanego okresu historycznego poziom 51,03%. Wyniki predykcji wskazują na wzrost liczby przedszkolaków w powiecie kutnowskim do 2200 osób w 2011 roku, następnie zaś widoczny będzie jej gwałtowny spadek – o 12,75% – do poziomu 1900 osób w roku 2012. Przewiduje się, że lata 2013–2017 będą cechować się względną stabilnością liczby dzieci w przedszkolach, która będzie się kształtować na poziomie 2000 osób. W dalszych latach prognozy liczebność omawianej populacji będzie przejawiać tendencję spadkową, osiągając w 2025 roku pułap 1600 dzieci. Będzie ona tym samym niższa o 23,34% w porównaniu z rokiem 2010. Ponadto powinno być zauważalne stopniowe nasilanie się rocznego tempa spadków liczby przedszkolaków – z poziomu 0,31% w 2016 roku do poziomu 3,42% w 2025 roku. Zgodnie z predykcją w całym jej przedziale czasowym udział dziewcząt w liczbie przedszkolaków będzie nieznacznie przewyższał udział chłopców. W 2025 roku wyniesie on 51,51%. Na terenie powiatu kutnowskiego w okresie historycznym widoczny był wzrost poziomu zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym. W latach 2005–2009 ulegał on wzrostowi średnio o 2,64% rocznie, następnie odnotowano jego gwałtowny wzrost – o 15,70% – do poziomu 131 etatów w 2010 roku. Zgodnie z predykcją liczba etatów w analizowanym zawodzie będzie się cechować rosnącym trendem również w latach 2011–2018, jednakże jej kolejne przyrosty będą coraz mniej dynamiczne – szacowany jest spadek rocznego tempa zmian z poziomu 9,24% w 2011 roku do poziomu 0,25% w 2018 roku. Maksymalny pułap poziomu zatrudnienia w okresie predykcji wyniesie w tym czasie 176 etatów. Dla pozostałych lat prognozy szacowana jest redukcja liczby etatów przysługujących wychowawcom przedszkolnym w powiecie kutnowskim, przy średniorocznym tempie spadku na poziomie 0,57%. W 2025 roku nauczyciele na omawianym szczeblu edukacji będą w omawianym powiecie zajmować 170 etatów, co będzie stanowiło wzrost o 29,62% w porównaniu do 2010 roku. W całym okresie prognozy udział poziomu zatrudnienia kobiet na badanym stanowisku będzie stabilny i wyniesie 97,23% w 2025 roku. Bardziej szczegółowa analiza predykcji pozwala

wysnuć przypuszczenie, że powiat kutnowski będzie się charakteryzować względnie dynamicznym przyrostem liczby etatów wychowawców przedszkolnych. W 2010 roku była ona niższa o 33,07% od analogicznej wartości przypadającej przeciętnie na jeden powiat województwa łódzkiego. Przewiduje się, że w 2025 roku powyższe odchylenie nadal będzie ujemne, jednakże ulegnie ono zmniejszeniu do poziomu 16,88% przeciętnego zatrudnienia nauczycieli w powiatach województwa łódzkiego. Ponadto w horyzoncie czasowym prognozy w powiecie kutnowskim będzie widoczna redukcja liczby dzieci przypadających średnio na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym – z poziomu 16 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 10 dzieci na etat w 2025 roku. Ostatnim elementem badania uwarunkowań rynku edukacyjnego na badanym terenie jest analiza kształtowania się wydatków na oświatę przedszkolną. W latach 2005–2010 rosły one przeciętnie o 11,18%, kształtując się na poziomie 9,98 mln zł w 2010 roku. Szacuje się, że w latach prognozy dynamika wzrostu wydatków na edukację przedszkolną będzie niższa – średnioroczne tempo zmian utrzyma się na poziomie 5,72%. W 2025 roku gminy w powiecie kutnowskim przeznaczą w sumie kwotę 22,16 mln zł na oświatę na badanym szczeblu, co będzie stanowiło 2,44% ich wydatków ogółem.

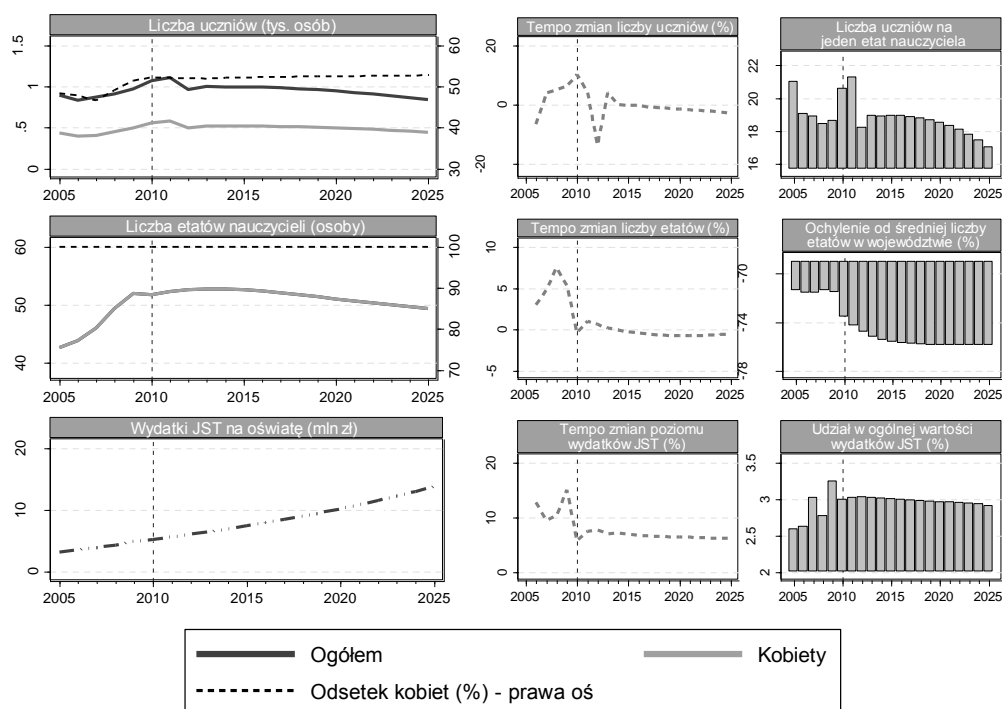
Powiat łączycki

W 2010 roku na terenie powiatu łączyckiego umiejscowionych było 26 placówek przedszkolnych, do których łącznie uczęszczało 1067 dzieci. Wśród nich znajdowało się 7 przedszkoli (666 dzieci), jedno przedszkole specjalne (7 dzieci), 16 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (362 dzieci) oraz 2 punkty przedszkolne (32 dzieci). W badanej populacji było 355 dzieci w wieku 6 lat, co stanowiło 33,27% liczebności przedszkolaków w powiecie łączyckim. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w przedziale wiekowym od 3 do 5 lat osiągnął poziom 47,06%, natomiast w przypadku dzieci 6-letnich ukształtował się on na poziomie 78,02%.

Według danych historycznych liczba przedszkolaków w powiecie łączyckim (por. rysunek 28.) uległa zmniejszeniu z poziomu 900 osób w 2005 roku do poziomu 800 osób w 2006 roku, następnie zaś widoczny

był jej rosnący trend. Średnioroczne tempo zmian badanej zmiennej osiągnęło w tym czasie wartość 6,29%, jednakże było ono wyższe w przypadku przedszkolaków płci żeńskiej (8,63%) niż przedszkolaków płci męskiej (4%). Ukształtuje się wtedy na poziomie 1000 osób i utrzyma się na nim do 2014 roku. Ponadto wyniki predykcji wskazują, że od 2014 roku będzie widoczna nasilająca się redukcja liczby przedszkolaków na badanym terenie. Roczne tempo spadków nasili się z poziomu 0,08% w 2014 roku do poziomu 2,88% w 2025 roku. Przewidywane jest zatem, że w ostatnim roku prognozy na terenie placówek przedszkolnych w powiecie łęczyckim będzie się znajdować 800 dzieci, w tym 52,72% dziewcząt. Kolejną kategorią, której prognozy zaprezentowano na rysunku 28., jest liczba etatów przysługująca nauczycielom na szczeblu przedszkolnym w powiecie łęczyckim. W latach 2005–2010 ulegała ona zwiększeniu przeciętnie o 4% rocznie i osiągnęła wartość 52 etatów w 2010 roku. Szacuje się, że rosnąca tendencja poziomu zatrudnienia w omawianym zawodzie utrzyma się jedynie do 2013 roku, kiedy to osiągnie ono pułap 53 etatów.

Rysunek 28. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie łączyckim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

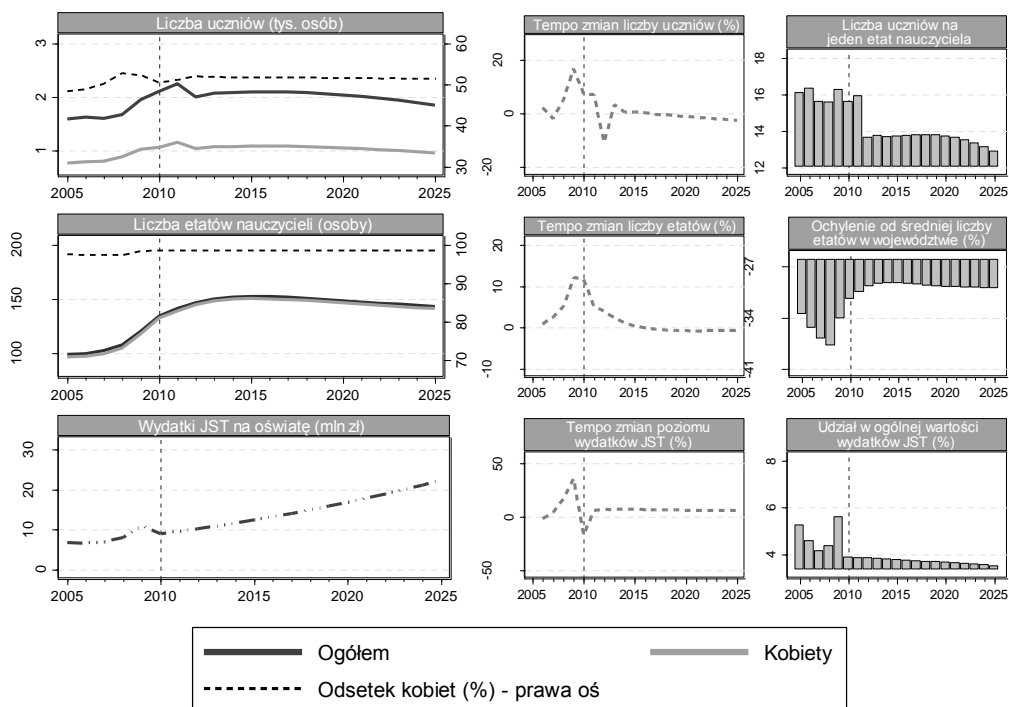
W latach 2014–2025 przewidywane jest średnioroczne tempo spadków liczby etatów wychowawców przedszkolnych na poziomie 0,60%. Tym samym w 2025 roku nauczycielom na analizowanym szczeblu edukacji będzie przysługiwać 49 etatów, co oznacza spadek o 4,70% w porównaniu z 2010 rokiem. Ponadto warto podkreślić, że w powiecie łączyckim wszystkie etaty w omawianej profesji były zajmowane przez kobiety, co zgodnie z prognozą nie powinno ulec zmianie do 2025 roku. W 2005 roku poziom zatrudnienia nauczycieli przedszkolnych był o 71,45% mniejszy na badanym terenie niż przeciętnie w powiatach województwa łódzkiego. Do 2010 roku wartość powyższego odchylenia zwiększyła się do poziomu 73,63% i – zgodnie z predykcją – jej rosnąca tendencja zostanie utrzymana w latach 2011–2025. Przewiduje się, że w ostatnim roku prognozy przeciętna liczba etatów w badanym zawodzie na terenie powiatu

łęczyckiego będzie o 75,93% niższa, niż przeciętnie w powiatach województwa łódzkiego. W okresie historycznym liczba uczniów przypadająca na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym w wyżej wymienionym powiecie początkowo ulegała zmniejszeniu – z poziomu 21 dzieci na etat w 2005 roku do poziomu 18 dzieci na etat w 2007 roku – następnie zaś wzrosła, ponownie kształtując się na poziomie 21 dzieci na etat w 2010 roku. Zgodnie z wynikami w całym jej horyzoncie czasowym będzie miał miejsce spadek analizowanego wskaźnika w powiecie łęczyckim. W 2025 roku osiągnie on poziom 17 dzieci przypadających przeciętnie na jeden etat na badanym szczeblu edukacji. Ostatnią omawianą wartością, wskazującą na warunki społeczno-gospodarcze funkcjonowania placówek przedszkolnych w powiecie łęczyckim, jest poziom wydatków na oświatę w ramach omawianego szczebla. Szacuje się, że wzrosną one z poziomu 4,38 mln zł w 2010 roku do poziomu 11,57 mln zł w 2025 roku, co będzie odpowiadało 2,91% łącznych wydatków gmin na badanym terenie.

Powiat łowicki

Do placówek przedszkolnych funkcjonujących na terenie powiatu łowickiego w 2010 roku uczęszczało 2101 dzieci, w tym 264 dzieci 6-letnich (29,70%). Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, na badanym terenie 64,49% dzieci w wieku 3–5 lat, oraz 86,07% dzieci w wieku 6 lat było w tym czasie objętych edukacją na szczeblu przedszkolnym. Ponadto w powiecie łowickim było umiejscowionych 16 przedszkoli, do których uczęszczało 1363 dzieci w 2010 roku, 31 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, w których znajdowało się w sumie 622 przedszkolaków oraz 5 punktów przedszkolnych, do których uczęszczało 116 dzieci.

Rysunek 29. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie łowickim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując kształtowanie się liczebności populacji przedszkolaków w powiecie łowickim (por. rysunek 29.) można zaobserwować, że w latach 2005–2010 rosła ona przeciętnie o 5,68% rocznie i osiągnęła w 2010 roku pułap 2100 osób. Należy przy tym nadmienić, że roczna dynamika zmian omawianej wartości w okresie historycznym charakteryzowała się dużą zmiennością. Najwyższy względny przyrost liczby przedszkolaków w powiecie łowickim odnotowano w 2009 roku (o 16,77%). Ponadto w latach 2005–2010 były widoczne istotne dysproporcje w dynamice wzrostu liczby dziewcząt i liczby chłopców uczęszczających do przedszkoli. W pierwszym przypadku była ona znacząco wyższa, dlatego udział przedszkolaków płci żeńskiej uległ wzrostowi na badanym terenie z poziomu 48,37% w 2005 roku do poziomu 50,45% w 2010 roku. Wyniki prognozy wskazują, że liczebność omawianej populacji wzrośnie do poziomu 2200 osób w 2011 roku, natomiast w następnym roku będzie

widoczna jej silna redukcja (o 10,94%). Zgodnie z predykcją w latach 2013–2019 roczne tempo zmian liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli będzie niewielkie i będzie się w tym czasie kształtować na poziomie zbliżonym do 2100 osób. Ponadto od 2017 roku przewidywany jest malejący trend liczebności populacji przedszkolaków przy rosnącym rocznym tempie jej spadków – z poziomu 0,33% w 2017 roku do poziomu 2,53% w 2025 roku. Przewiduje się, że w ostatnim roku predykcji do placówek przedszkolnych w powiecie łowickim będzie zapisanych 1800 dzieci, czyli o 12,09% mniej niż w 2010 roku, a udział dziewcząt w badanej populacji ukształtuje się na poziomie 51,42%. W analizowanym okresie historycznym rosnącej liczbie przedszkolaków w powiecie łowickim towarzyszył wzrost poziomu zatrudnienia nauczycieli na omawianym szczeblu edukacji. Jego średnioroczne tempo zmian osiągnęło wartość 6,32% i osiągnął on w 2010 roku wielkość 134 etatów. Zgodnie z predykcją rosnący trend liczby etatów w analizowanym zawodzie zostanie utrzymany do 2015 roku, kiedy to ukształtuje się na poziomie 153 etatów. Roczne tempo wzrostu będzie maleć w tym czasie z poziomu 5,15% w 2011 roku do poziomu 0,35% w 2015 roku. Przewiduje się, że w kolejnych latach do roku 2025 poziom omawianej zmiennej będzie się cechować średniorocznym tempem spadków równym 0,68%. Analiza wyników predykcji poziomu zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w powiecie łowickim wskazuje na to, że w całym horyzoncie czasowym prognozy ulegnie on zwiększeniu o 6,63%, osiągając w 2025 roku wartość 143 etatów. Ponadto w okresie historycznym udział poziomu zatrudnienia mężczyzn na stanowisku wychowawcy przedszkolnego był marginalny w omawianym powiecie, co nie powinno ulec zmianie do 2025 roku. Bardziej szczegółowe badanie uzyskanych prognoz pozwala zaobserwować, że w 2010 roku liczba etatów w analizowanym zawodzie była o 31,54% niższa od jej średniego poziomu w powiatach województwa łódzkiego. Przewiduje się, że powyższe odchylenie ulegnie jedynie niewielkiemu zmniejszeniu w przedziale czasowym prognozy, kształtując się w 2025 roku na poziomie 30,07% średniej dla wszystkich badanych powiatów. W całym okresie historycznym wskaźnik dotyczący liczby uczniów przypadających przeciętnie na jeden etat nauczyciela w przedszkolach na terenie powiatu łowickiego był stały i wynosił 16 uczniów na etat. Szacowany jest jego stopniowy spadek w kolejnych latach

do poziomu 13 dzieci na etat w 2025 roku. Ostatnią zmienną, której prognozy zilustrowano na rysunku 29., jest poziom wydatków gmin przeznaczanych na edukację przedszkolną w analizowanym powiecie. Wzrósł on z poziomu 6,73 mln zł w 2005 roku do poziomu 9 mln zł w 2010 roku, osiągając w międzyczasie maksymalny pułap na poziomie 10,87 mln zł w 2009 roku. Przewiduje się, że w przedziale czasowym prognozy będą one ulegać zwiększeniu średnio o 6,28% rocznie i ukształtują się w 2025 roku na poziomie 22,31 mln zł. Ponadto ich udział w sumie wydatków gmin wchodzących w skład powiatu łowickiego obniży się z poziomu 3,90% w 2010 roku do 3,53% w 2025 roku.

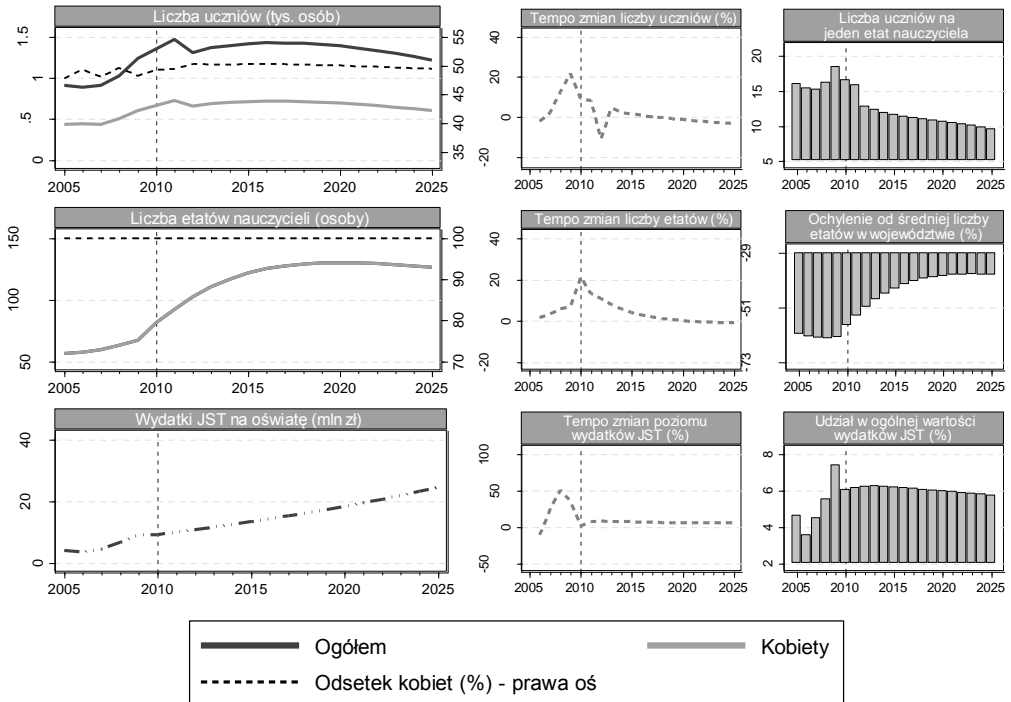
Powiat rawski

W 2010 roku w powiecie rawskim znajdowały się 34 placówki przedszkolne. Wśród nich można wyróżnić 7 przedszkoli (832 przedszkolaków w 2010 roku), 19 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (400 przedszkolaków), 3 punkty przedszkolne (62 przedszkolaków) oraz 5 zespołów wychowania przedszkolnego (62 przedszkolaków). Do powyższych placówek w badanym roku uczęszczało 1356 dzieci, natomiast 29,57% omawianej populacji stanowiły dzieci w wieku 6 lat. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w powiecie rawskim osiągnął wartość 60,87% w przypadku dzieci od 3 do 5 lat oraz poziom 80,52% w przypadku dzieci 6-letnich.

Rysunek 30 ilustruje dane historyczne oraz prognozy w perspektywie 2025 roku liczby przedszkolaków, poziomu zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym oraz wydatków na badany szczebel edukacji w powiecie rawskim. Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli na badanym terenie ulegała dynamicznemu wzrostowi w latach 2005–2010, wykazując średnioroczne tempo zmian na poziomie 8,28%. Było to szczególnie widoczne w ostatnich 3 latach okresu historycznego, dla których z kolei średnioroczne tempo zmian osiągnęło wartość 14,26%. W 2010 roku badana zmienna ukształtowała się na poziomie 1400 osób. Szacuje się, że biorąc pod uwagę cały analizowany przedział czasowy, liczba przedszkolaków w powiecie rawskim osiągnie najwyższy pułap w 2011 roku, a następnie będzie miała miejsce jej redukcja – z poziomu 1500 osób

w 2011 roku do poziomu 1300 osób w 2012 roku. Przewidywane jest, że liczebność populacji przedszkolaków na badanym terenie w latach 2013–2021 będzie się kształtować na poziomie 1400 osób, a ponadto od 2017 roku będzie się charakteryzować coraz silniejszymi spadkami.

Rysunek 30. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie rawskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Roczne tempo spadków liczby dzieci w przedszkolach nasili się w tym czasie z poziomu 0,07% w 2017 roku do poziomu 3,18% w 2025 roku. Wyniki prognozy wskazują zatem, że w całym jej horyzoncie czasowym liczebność przedszkolaków obniży się o 10,10%. W 2025 roku do placówek przedszkolnych w powiecie rawskim będzie uczęszczać 1200 dzieci. Analiza poziomu zatrudnienia nauczycieli w przedszkolach na badanym terenie pozwala zauważyć, że w okresie historycznym cechował się on analogicznym przebiegiem zmienności w stosunku do liczby przedszkolaków. Uległ on zwiększeniu z poziomu

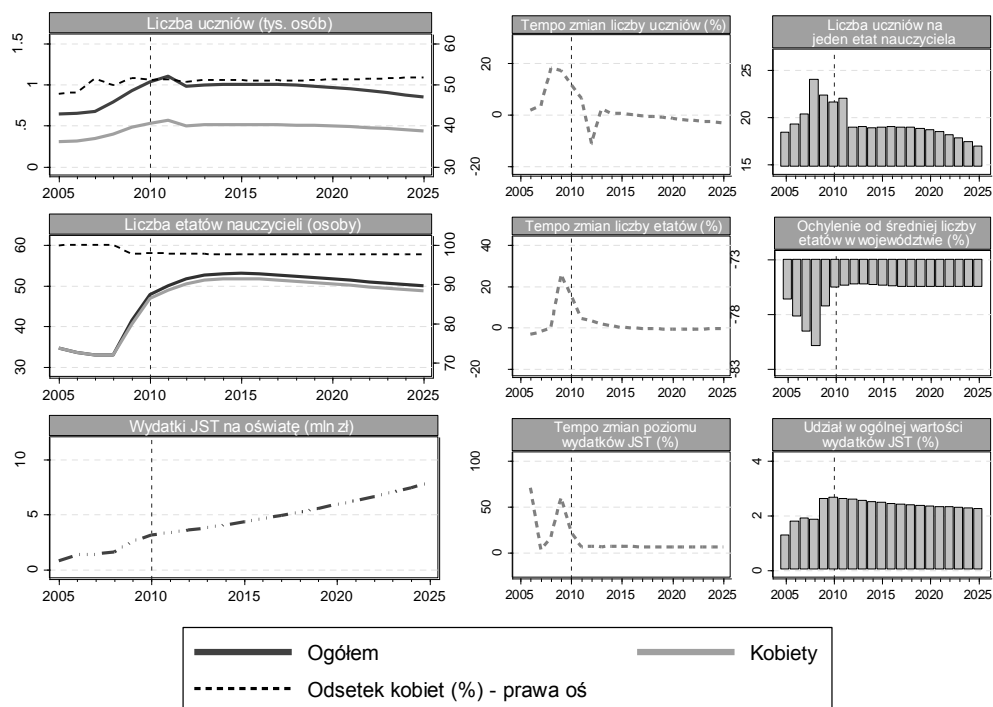
57 etatów w 2005 roku do poziomu 82 etatów w 2010 roku, przy czym jego roczne tempo zmian wzrosło w tym samym czasie z poziomu 1,55% do poziomu 21,15%. Szacuje się, że rosnący trend liczby etatów na omawianym stanowisku będzie kontynuowany w przyszłości. Osiągnięta ona maksymalny pułap 130 etatów w 2020 roku. W kolejnych latach ulegnie nieznacznej redukcji do poziomu 127 etatów w 2025 roku, wykazując tym samym wzrost o 55,15% względem 2010 roku. Zgodnie z predykcją, w całym jej przedziale czasowym będzie widoczny stopniowy spadek rocznego tempa zmian liczby etatów wychowawców przedszkolnych. Najwyższy wzrost poziomu badanej zmiennej, na poziomie 13,23%, przewidywany jest dla 2011 roku, natomiast najbardziej dynamiczny spadek, wynoszący 0,78%, zostanie odnotowany w 2025 roku. Bardziej szczegółowa analiza wyników predykcji przedstawionych powyżej pozwala stwierdzić, że w przedziale czasowym prognozy powiat rawski będzie się charakteryzować relatywnie wysokim przyrostem poziomu zatrudnienia wychowawców przedszkolnych. Pomimo tego, że w latach 2011–2025 liczba etatów w badanym zawodzie w powiecie rawskim będzie niższa od analogicznej wartości przypadającej przeciętnie na jeden powiat województwa łódzkiego, to szacowany jest spadek omawianego odchylenia z poziomu 58,42% średniej dla powiatów w 2010 roku do poziomu 38,20% średniej dla powiatów w 2025 roku. Ponadto na badanym terenie ulegnie redukcji liczba przedszkolaków przypadająca średnio na jeden etat nauczyciela na szczeblu przedszkolnym – z poziomu 17 dzieci na etat w 2010 roku do poziomu 10 dzieci na etat w 2025 roku. Ostatnią zmienną, której prognozy zaprezentowano na rysunku 30., jest wartość wydatków gmin przeznaczanych na oświatę przedszkolną w powiecie rawskim. Zgodnie z wykonaną predykcją, w latach 2011–2025 będzie widoczny ich wzrost przeciętnie o 6,65% rocznie. W 2025 roku gminy na badanym terenie przeznaczą w sumie 24,55 mln zł na edukację analizowanego szczebla, co będzie stanowić 5,74% ich łącznych wydatków w tym roku.

Powiat skierniewicki

Na terenie powiatu skierniewickiego w 2010 roku znajdowało się 40 placówek przedszkolnych, w tym 8 przedszkoli (476 przedszkolaków odnotowanych w 2010 roku), 24 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (387 przedszkolaków), 6 punktów przedszkolnych (128 przedszkolaków) i 2 zespoły wychowania przedszkolnego (45 przedszkolaków). W badanym roku do wyżej wymienionych placówek uczęszczało łącznie 1036 dzieci, w tym 323 dzieci 6-letnich (31,18%). Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w przedziale wiekowym 3–5 lat osiągnął wartość 59,06%, natomiast wśród dzieci w wieku 6 lat ukształtował się on na poziomie 87,53%.

Liczba przedszkolaków w powiecie skierniewickim (por. rysunek 31) charakteryzowała się rosnącym trendem w latach 2005–2010 i osiągnęła pułap 1000 osób w 2010 roku. Odnotowano, że w tym czasie jej średnioroczne tempo wyniosło 10,16%, przy czym roczna dynamika zmian była zróżnicowana. Najwyższy procentowy przyrost liczebności badanej populacji był widoczny w 2008 roku – o 18,06% względem roku poprzedzającego – najniższy natomiast w 2006 roku – o 1,72%. Ponadto ze względu na bardziej dynamiczny przyrost liczby przedszkolaków płci żeńskiej, jej udział wzrósł z poziomu 47,81% w 2005 roku do poziomu 51,11% w 2010 roku. Wyniki predykcji wskazują, że liczba dzieci w przedszkolach na terenie powiatu skierniewickiego ulegnie zwiększeniu do poziomu 1100 osób w 2011 roku, następnie zostanie odnotowany jej gwałtowny spadek – o 11,27% – do poziomu 1000 osób w 2012 roku.

Rysunek 31. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w powiecie skierniewickim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przewiduje się, że w latach 2013–2020 dynamika zmian liczebności populacji przedszkolaków w omawianym powiecie będzie niewielka, dlatego poziom badanej zmiennej będzie w tym czasie względnie stabilny i wyniesie 1000 osób. Ostatnie lata predykcji będą się cechować nasilającymi się spadkami liczby dzieci, uczęszczających do placówek przedszkolnych w powiecie skierniewickim. Szacowany jest wzrost jej rocznego tempa spadków z poziomu 0,11% w 2016 roku do poziomu 3,20% w 2025 roku. Z powyższych predykcji wynika zatem, że w 2025 roku w powiecie skierniewickim będzie się znajdować 800 przedszkolaków, co stanowi spadek względem 2010 roku o 18,16%. Ponadto, zgodnie z prognozą, w latach 2011–2025 udział dziewcząt w analizowanej populacji będzie nieznacznie przewyższał udział chłopców i ukształtuje się w 2025 roku na poziomie 51,70%. Kolejną wartością, której prognozy zaprezentowano na rysunku 31., jest liczba etatów nauczycieli na szczeblu

przedszkolnym w powiecie skierniewickim. Można zaobserwować, że w analizowanym okresie historycznym początkowo odnotowano niewielką redukcję poziomu zatrudnienia w badanym zawodzie – z poziomu 35 etatów w 2005 roku do poziomu 33 etatów w 2008 roku. W kolejnych latach poziom ten uległ dynamicznemu wzrostowi – o 45,21% – i osiągnął pułap 48 etatów w 2010 roku. Przewiduje się, że rosnący trend liczby etatów wychowawców przedszkolnych w powiecie skierniewickim utrzyma się do 2015 roku, jednakże przy znacząco niższym średniorocznym tempie zmian niż w ostatnich latach próby. Szacowane jest osłabienie tempa wzrostu z poziomu 4,52% w 2011 roku do poziomu 0,10% w 2015 roku. Biorąc pod uwagę lata prognozy, najwyższy pułap, równy 53 etatom, badana zmienna osiągnie w 2015 roku. Zgodnie z wynikami prognozy w latach 2016–2025 poziom zatrudnienia w omawianej profesji będzie ulegać zmniejszeniu przeciętnie o 0,62% rocznie i osiągnie wartość 50 etatów w 2025 roku. W całym horyzoncie czasowym prognozy w powiecie skierniewickim zostanie odnotowany wzrost liczby etatów nauczycieli na szczeblu przedszkolnym o 4,58%. Bardziej szczegółowa analiza poziomu zatrudnienia w badanym zawodzie pozwala zaobserwować, że w 2010 roku był on o 75,66% niższy w powiecie skierniewickim od średniego poziomu zatrudnienia w tym zawodzie w powiatach województwa łódzkiego. Szacuje się, że powyższe odchylenie będzie względnie stabilne w latach 2011–2025 i ukształtuje się na poziomie 75,61% w 2025 roku. W analizowanym okresie historycznym zwiększeniu uległa liczba przedszkolaków przypadająca przeciętnie na jeden etat nauczyciela przedszkolnego na badanym terenie – z poziomu 18 dzieci w 2005 roku do poziomu 22 dzieci w 2010 roku – osiągając w międzyczasie maksymalny pułap w 2008 roku, równy 24 dzieciom na etat. Zgodnie z predykcją w całym jej przedziale czasowym omawiany wskaźnik będzie się cechował malejącym trendem i w 2025 roku ukształtuje się na poziomie 17 dzieci przypadających średnio na jeden etat. Ostatnią zmienną, której wartość pozwala określić uwarunkowania funkcjonowania placówek przedszkolnych w powiecie skierniewickim, jest kwota wydatków przeznaczana przez gminy na oświatę przedszkolną. W latach 2005–2010 ulegała ona zwiększeniu w omawianym powiecie średnio o 32,01% rocznie i osiągnęła wartość 3,15 mln zł w 2010 roku. Jej udział w sumie wydatków gmin na badanym terenie wzrósł z poziomu

1,29% w 2005 roku do poziomu 2,66% w 2010 roku. Wyniki prognozy wskazują na dalszy wzrost wydatków na edukację przedszkolną w badanym przedziale czasowym, przy czym średnioroczne tempo zmian w latach 2011–2025 osiągnie wartość 6,31%. Szacuje się, że w 2025 roku gminy w powiecie skierniewickim będą przeznaczać na edukację przedszkolną kwotę 7,88 mln zł, co będzie stanowił 2,24% ich wydatków ogółem.

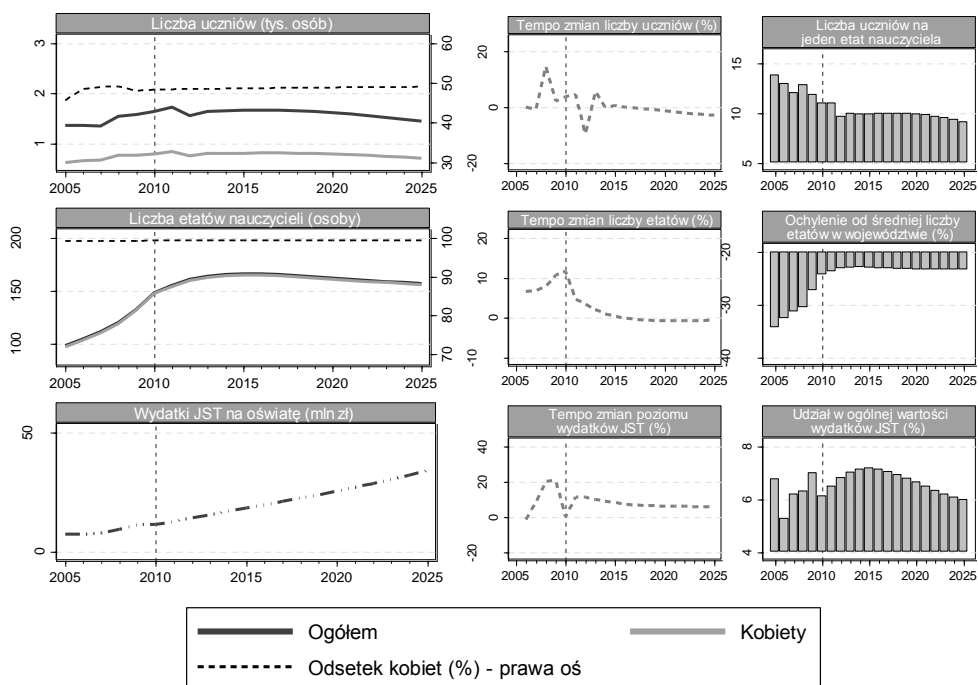
Powiat miasta Skierniewice

W 2010 roku w Skierniewicach funkcjonowało 13 przedszkoli oraz 5 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Do pierwszej grupy wyżej wymienionych placówek uczęszczało w tym czasie 1524 dzieci, natomiast do drugiego typu placówek przedszkolnych zapisanych było 119 dzieci. Odsetek 6-latków w badanej populacji ukształtował się na poziomie 26,11%, natomiast stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w tej grupie wiekowej osiągnął wartość 100,23%. W przypadku dzieci od 3 do 5 lat powyższy współczynnik osiągnął poziom 76,28%.

Rysunek 32 ilustruje dane historyczne oraz prognozy liczby dzieci w przedszkolach, liczby etatów nauczycieli na omawianym szczeblu edukacji oraz poziomu wydatków gmin na oświatę przedszkolną w Skierniewicach. Widoczne jest, że w omawianym okresie historycznym liczebność populacji przedszkolaków uległa zwiększeniu o 20,81%, z poziomu 1400 osób w 2005 roku do poziomu 1600 osób w 2010 roku. Przewiduje się, że jej rosnący trend utrzyma się jedynie do 2011 roku, kiedy to w przedszkolach na badanym terenie znajdować będzie się 1700 dzieci. Zgodnie z prognozą, po relatywnie dynamicznej redukcji badanej wartości w 2012 roku – o 9,44% – ponownie będzie się ona charakteryzowała rosnącą tendencją przy średniorocznym tempie zmian równym 1,63%. Szacowany jest jej wzrost z poziomu 1600 osób w 2012 roku do poziomu 1700 osób w 2016 roku. Wyniki prognozy wskazują, że od 2017 roku będzie widoczny spadek liczby przedszkolaków w Skierniewicach, natomiast roczne tempo spadków będzie stopniowo się nasilać – z poziomu 0,18% w 2017 roku do poziomu 2,76% w 2025 roku. W ostatnim roku predykcji do placówek przedszkolnych na badanym terenie będzie uczęszczać 1400 dzieci. Ponadto udział dziewcząt w analizowanej populacji będzie nieznacznie niższy od udziału chłopców

i ukształtuje się on w 2025 roku na poziomie 49,05%. W latach 2005–2010 poziom zatrudnienia nauczycieli przedszkolnych w Skierniewicach ulegał zwiększeniu średnio o 8,68% rocznie i ukształtował się w 2010 roku na poziomie 148 etatów. Zgodnie z prognozą rosnący trend badanej wartości będzie kontynuowany do 2015 roku, kiedy to osiągnie ona pułap 166 etatów, a następnie będzie ulegać redukcji do poziomu 157 etatów w 2025 roku. Przewiduje się, że liczba etatów w badanym zawodzie ulegnie zwiększeniu w całym horyzoncie czasowym predykcji o 5,71%.

Rysunek 32. Prognozowana liczba uczniów, etatów nauczycieli i wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym w Skierniewicach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wyniki prognozy wskazują ponadto, że – podobnie jak w 2010 roku – w latach 2011–2025 poziom zatrudnienia nauczycieli na szczeblu przedszkolnym w Skierniewicach będzie niższy od jej przeciętnego poziomu w powiatach województwa łódzkiego. Przewidywany jest niewielki spadek omawianego odchylenia – z poziomu 24,45% w 2010 roku do poziomu

23,49% w 2025 roku. Prognozy zaprezentowane powyżej pozwalają również zaobserwować, że wskaźnik dotyczący liczby dzieci przypadających średnio na jeden etat nauczyciela przedszkolnego będzie w latach 2011–2025 na terenie Skierniewic podlegał malejącej tendencji. Szacowana jest jego redukcja z poziomu 11 dzieci na etat nauczyciela w 2010 roku do poziomu 9 dzieci na etat nauczyciela w 2025 roku. W 2010 roku na oświatę na szczeblu przedszkolnym przeznaczano kwotę 11,40 mln zł, co stanowiło 6,13% łącznych wydatków na badanym terenie. Zgodnie z prognozą w latach 2011–2025 powyższa kwota będzie wzrastać przeciętnie o 7,28% rocznie, jednakże jej udział w całkowitym poziomie wydatków budżetowych w Skierniewicach ulegnie zmniejszeniu do 5,99%. W 2025 roku wartość wydatków na oświatę na szczeblu przedszkolnym ukształtuje się na analizowanym terenie na poziomie 34 mln zł.

■ **PODSUMOWANIE**

Kształtowanie kompetencji dydaktycznych i wychowawczych nauczycielek i nauczycieli przedszkolnych jest silnie związane z efektywnością praktycznej nauki zawodu. Organizacja praktyk dla studentek i studentów kierunków pedagogicznych jest niezwykle ważną częścią procesu nabywania kwalifikacji przez przyszłych nauczycieli przedszkolnego szczebla edukacji. Prowadzenie w trakcie studiów zajęć z dziećmi pozwala studentkom i studentom lepiej poznać środowisko i warunki pracy w przedszkolu, a także nabyć umiejętności adekwatnych do specyfiki pracy nauczyciela przedszkolnego.

Przeprowadzone na potrzeby niniejszego opracowania badania, jednoznacznie wskazują na potrzebę poświęcenia przez studentki i studentów kierunków pedagogicznych dłuższego czasu na odbywanie zajęć praktycznych. Nie mniej istotne niż sama ilość zajęć praktycznych są kwestie formalne związane z praktykami oraz przygotowanie do ich odbywania. Praktyki pedagogiczne na szczeblu przedszkolnym często nie mają opracowanego harmonogramu praktyk oraz zadań, które w czasie ich trwania student powinien wykonać. Często źle oceniana bywa komunikacja i współpraca pomiędzy uczelnią a studentem i opiekunem praktyk. Zwraca się także uwagę na zbyt mały udział opiekuna z ramienia uczelni w przebiegu praktyk. Coraz rzadziej są organizowane zajęcia podsumowujące okres praktyk studenta, przydatne dla lepszej ewaluacji jego pracy. Praktykanci często nie radzą sobie z pracą z dziećmi i z rozwiązywaniem sytuacji trudnych. Wyniki badań wskazują na potrzebę większej samodzielności studentów w prowadzeniu zajęć. Praktykanci są zazwyczaj chętni do autorefleksji, choć często zbyt krótki okres praktyk nie pozwala ocenić ich umiejętności samodoskonalenia. Praktykanci często miewają problemy

z zastosowaniem nabytej w trakcie studiów wiedzy. Ich przygotowanie merytoryczne do odbywania praktyk w znacznym stopniu odbija się na ich zdolności do pełnienia zadań dydaktycznych, w mniejszym stopniu natomiast na zdolności do wykonywania zadań opiekuńczo-wychowawczych. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na brak jednoznacznej zależności pomiędzy przygotowaniem merytorycznym do odbywania praktyk, a przygotowaniem praktykanta do pełnienia zadań opiekuńczo-wychowawczych. Analiza statystyczna kwestionariuszy wskazała również na silny związek między stopniem, w jakim praktykanci wykorzystywali podczas praktyk wiedzę zdobytą w trakcie studiów, a oceną tego, w jakim stopniu praktyki przygotowały ich do zawodu nauczyciela.

Spośród osób, które odbyły praktyki pedagogiczne na szczeblu przedszkolnym, zdecydowana większość wyraża chęć do pracy w roli nauczyciela na szczeblu przedszkolnym bądź wczesnoszkolnym. Zgodnie z wynikami prognoz, w województwie łódzkim w horyzoncie czasowym do roku 2025 spodziewany jest przejściowy wzrost zapotrzebowania na nauczycielki i nauczycieli na szczeblu przedszkolnym, po którym spodziewany jest ponowny spadek liczby etatów w tym zawodzie. Z tego powodu część absolwentek i absolwentów studiów pedagogicznych, chcących podjąć pracę w zawodzie nauczyciela na szczeblu przedszkolnym, może nie otrzymać takiej szansy.

■ BIBLIOGRAFIA

- Abelson P.W., Joyeux R., *Economic Forecasting*, Allen & Unwin, London 2000.
- Banach Cz., *Nauczyciel wobec reformy systemu edukacji* [w:] Muchacka B., Kogut W. (red.), *Kształcenie nauczycieli przyszłej szkoły*, Kraków 2006.
- Banach Cz., *Edukacja nauczycielska wobec zadań transformacji ustrojowej i reformy systemu edukacji* [w:] Muchacka B., Szymański M. (red.), *Nauczyciel w świecie współczesnym*, Kraków 2008.
- Bielińska E., *Metody prognozowania*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2003.
- Charemza W., Deadman D., Syczewska E.M., *Nowa ekonometria*, PWE, Warszawa 1997.
- Chatfield C., *Time-series forecasting*, Chapman & Hall/CRC, 2000.
- Clements M. P., Hendry D. F., *Forecasting Economic Time Series*, Cambridge University Press, 1988.
- Clements M.P., Hendry D.F., *Forecasting Non-stationary Economic Time Series*, Zeuthen Lecture Book Series, 2001.
- Cyrański C., Kwaśniewska M., *Program Wychowania Przedszkolnego „Moje Przedszkole”*, Kielce 2001.
- Domański Cz., *Metody statystyczne – teoria i zadania*, WUŁ, Łódź 2001.
- Dylak S., *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Poznań 1995.

- *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Raport UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI Wieku pod przewodnictwem J. Delorsa, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich – UNESCO, Warszawa 1998.
- Gajda J., *Ekonometria praktyczna*, Przedsiębiorstwo Specjalistyczne „Absolwent”, Łódź 2002.
- Ghysels E., Osborn D.R., *The econometric analysis of seasonal time series*, Cambridge University Press, 2001.
- Grudkowska S., Paśnicka E., *X-12-ARIMA i TRAMO/SEATS: empiryczne porównanie metod wyrównania sezonowego w kontekście długości próby*, NBP Departament Komunikacji Społecznej, Warszawa 2007.
- Hozer J., *Metody ilościowe w ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
- Jajuga K., *Ekonometryczna analiza problemów ekonomicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1994.
- Jajuga K., Kowalewski G., *Ekonometria: metody i analiza problemów ekonomicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 1998.
- *Jak organizować edukację przedszkolną w nowych formach. Informator Ministerstwa Edukacji Narodowej*. Informator 2008/2009.
- Kassyk-Rokicka H., *Mierniki statystyczne*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2001.
- Klosterman R.E., *Community Analysis and Planning Techniques*, Rowman & Littlefield Publishers, 1990.
- Kryńska E., *Wybrane teorie rynku pracy o prognozowaniu* [w:] Kryńska E., Suchecka J., Suchecki B., *Prognoza podaży i popytu na pracę w Polsce do roku 2010*, IPiSS, Warszawa 1998.
- Kupczyk T. (red.), *Prognozy rynku pracy i zapotrzebowania na kwalifikacje*, Politechnika Wrocławska – Centrum Kształcenia Ustawicznego, Wrocław 2005.

- Kwiatkowska W., *Zmiany strukturalne na rynku pracy w Polsce*, WUŁ, Łódź 2007.
- Llewellyn G.E., Samuelson S.P., *Economic Forecasting and Policy. The international dimension*, Routledge & Kegan Paul plc, 1985.
- Mackiewicz M., Krajewski P., Kuchta Z., Mazurek M., Nowakowski M., *Długookresowe prognozowanie zmiennych ekonomicznych na podstawie bardzo krótkich szeregów czasowych* [w:] „Wiadomości Statystyczne” nr 9, 2009.
- Maddala, G.S., *Ekonometria*, PWN, Warszawa 2008.
- Majsterek M., *Wielowymiarowa analiza kointegracyjna w ekonomii*, WUŁ, Łódź 2008.
- Makać W., *Podstawowe metody statystyczne w analizie rynku pracy*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1996.
- Malarska A., *Statystyczna analiza danych wspomagana programem SPSS*, SPSS, Kraków 2005.
- Maliński M., *Wybrane zagadnienia statystyki matematycznej w Excelu i pakiecie Statistica*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2010.
- Mróz T., *Problem kompetencji nauczyciela w reformowanej szkole* [w:] Koziół E., Kobyłecka E. (red.), *W poszukiwaniu wyznaczników kompetencji nauczyciela XXI wieku*, Zielona Góra 2002.
- Muchacka B., *Poszukiwanie kanonu treści kształcenia nauczycieli* [w:] Muchacka B., Kogut W. (red.), *Kształcenie nauczycieli przyszłej szkoły*, Kraków 2006.
- Muchacka B., Szymański M., *Kompetencje jako transgresyjny potencjał nauczycieli* [w:] Muchacka B., Szymański M. (red.), *Nauczyciel w świecie współczesnym*, Kraków 2008.
- Panek T., *Statystyka społeczna*, PWE, Warszawa 2007.
- Piotrowski E., *Kompetencje nauczyciela jako warunek adaptacji do pełnienia ról zawodowych* [w:] Szempruch J., Blachnik-Gęsiarz M. (red.), *Adaptacja zawodowa nauczyciela*, Częstochowa 2009.

- Podgórska-Jachnik D., *Kształtowanie kompetencji psychologicznych (osobowościowych i społecznych) nauczycieli fizyki w toku studiów podyplomowych z zakresu doskonalenia działalności pozalekcyjnej* [w:] Skurski P. (red.), *Doskonalenie działalności pozalekcyjnej nauczycieli fizyki w gimnazjach*, Wydawnictwo Naukowe UŁ, Łódź (w druku).
- Smak E., *Założenia europejskiej polityki edukacyjnej* [w:] Smak E. (red.) *Uniwersyteckie kształcenie nauczycieli wobec założeń europejskiej polityki edukacyjnej*, Opole 2003.
- Sobczyk M., *Statystyka. Aspekty praktyczne i teoretyczne*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2007.
- Starzyńska W., *Statystyka praktyczna*, PWN, Warszawa 2006.
- Staszewska-Bystrova A., *Wektorowe modele autoregresyjne w analizie makroekonomicznych szeregów czasowych*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2009.
- Stefanowicz-Zawiszewska K., Walkowiak T., *Nauczyciel edukacji przedszkolnej w Unii Europejskiej – kompetencje, kwalifikacje, osobowość* [w:] Nowak-Dziemianowicz M., Czerwiński K., Maliszewski W. (red.), *Komunikacja społeczna w edukacji: inspiracje, analizy, działania*, Toruń 2009.
- Szempruch J., *Funkcjonowanie nauczyciela wobec współczesnych wyzwań edukacyjnych*, XI Tatrzańskie Seminarium Naukowe 2005.
- Welfe A., *Ekonometria: metody i ich zastosowanie*, PWE, Warszawa 2003.
- Welfe W., *Ekonometria stosowana*, PWE, Warszawa 2004.
- Zalewska S., *Uwarunkowania osobowości nauczyciela. Wymiar pedeutologiczny* [w:] Jaworska A., Zalewska S. (red.), *Myśl pedeutologiczna i edukacja ustawiczna nauczycieli*, Warszawa 2006.

Inne

- Dziennik Ustaw (Dz. U.) nr 4, poz. 17, Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, od-

działów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego. Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku.

- Dz. U. nr 50, poz. 400, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.
- Dz. U. nr 97, poz. 674 z późn. zm., Karta Nauczyciela z 26 stycznia 1982 roku.
- Dz. U. nr 161, poz. 1080, Rozporządzenie MEN z dnia 31 sierpnia 2010 roku w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizacji tych form oraz sposobu ich działania.
- Dz. U. nr 207, poz. 2110, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dn. 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.
- Dz. U. nr 256, poz. 2572 z późn. zm., Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku.

Źródła internetowe

- *Inne formy wychowania przedszkolnego*,
http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1965%3Ainne-formy-wychowania-przedszkolnego&catid=251%3Aprzedszkola-2011-mae-przedszkola&Itemid=321 [data dostępu: 04.08.2011].
- Jędruszek B., *Zogniskowany wywiad grupowy jako metoda badania satysfakcji klienta*,
<http://knzj.uek.krakow.pl/artykuly/Beata%20J%C4%99druszek-2010-ok.pdf> [data dostępu: 05.08.2011].
- *Finansowanie placówek wychowania przedszkolnego*,
http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&vi

ew=article&id=1972%3Afinansowanie-placowek-wychowania-przedszkolnego&catid=253%3Aprzedszkola-2011-pytania-i-odpowiedzi&Itemid=323 [data dostępu: 05.08.2011].

- Grzeszkiewicz B., *Edukacja przedszkolna – bariery i szanse*, <http://konferencja.21.edu.pl/publikacje/1/55.pdf> [data dostępu: 09.08.2011].
- Herbst M., *Finansowanie edukacji elementarnej*, <http://www.dlodzioci.org.pl/repository/R11.pdf> [data dostępu: 05.08.2011].
- Kienig A., *Edukacja przedszkolna*, <http://www.dlodzioci.org.pl/repository/R4.pdf> [data dostępu: 03.08.2011].
- *Kompetencje nauczycieli wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej*, Raport z diagnozy potrzeb doskonalenia zawodowego nauczycieli w województwie mazowieckim, http://www.kuratorium.waw.pl/files/f-1969-2-kompetencje_nauczycieli_wych_przedszkolnego.pdf [data dostępu: 04.08.2011].
- *Nowelizacja ustawy o systemie oświaty: wiek szkolny obniżony, usprawnienia kuratoriów zmniejszone*, http://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/109333,nowelizacja_ustwy_o_systemie_oswiaty_wiek_szkolny_obnizony_uprawnienia_kuratoriow_zmniejszone.html [data dostępu: 03.08.2011].
- Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego. Załącznik nr 1 do rozporządzenia, http://reformaprogramowa.men.gov.pl/images/docs/men_tom_1/1b.pdf [data dostępu: 04.08.2011].
- Podstawa programowa, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1960%3Apodstawa-

programowa&catid=250%3Aprzedszkola-2011-tradycyjne-przedszkola&Itemid=319 [data dostępu: 04.08.2011].

- *Rok przedszkolaka. Jak organizować edukację przedszkolną w nowych formach*, Informator, Warszawa 2009, <http://www.ko.poznan.pl/pub/ftp/komunikaty/Rok%20Przedszkolaka.pdf> [data dostępu: 09.08.2011].
- Rozporządzenie MEN z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, http://www.kn.uw.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=30:rozporzdzenie-men-z-dnia-12-marca-2009-r-w-sprawie-szczegoowych-kwalifikacji-wymaganych-od-nauczycieli&catid=1:aktualne&Itemid=9 [data dostępu: 09.08.2011].
- Sielatycki M., *Kompetencje nauczyciela Unii Europejskiej*, <http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf> [data dostępu: 09.08.2011].
- Szorc K., *Kompetencje nauczyciela na miarę XXI wieku*, <http://konferencja.21.edu.pl/publikacje/1/360.pdf> [data dostępu: 05.08.2011].
- *Upowszechnienie wychowania przedszkolnego*, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1955%3Aupowszechnianie-wychowania-przedszkolnego-&catid=248%3Aprzedszkola-2011-dlaczego-warto&Itemid=318 [data dostępu: 04.08.2011].
- Żytko M., *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli*, <http://www.dladzieci.org.pl/repository/R6.pdf> [data dostępu: 05.08.2011].